

The cover features stylized botanical illustrations in teal and magenta. In the top left, there are teal leaves with white veins. In the top right, there are magenta leaves with white dots. In the bottom left, there are magenta leaves with white dots. In the bottom right, there are teal leaves with white veins.

Kvinnors trygghet

ETT JÄMSTÄLLT SAMHÄLLE Fyllt av våld

Jenny Westerstrand, Sofia Strid,
Astrid Carsbring och Hans Ekbrand

© Roks och författarna 2022

Omslagsillustration: Frida Clerhage

Grafisk formgivning: Eva Jais-Nielsen

Tryck: Åtta45, Stockholm 2022

ISBN: 978-91-5275-360-6

Innehåll

Förord 1 6

Förord 2 8

Om studien – till läsaren 10

Sammanfattning: kvinnors rapportering om våld 12

KAPITEL 1

Studiens tillkomst och sammanhang 15

Studiens våldsförståelse 15

Studiens forskningsmässiga sammanhang 20

Sverige och politiken om mäns våld mot kvinnor

– tur och retur 70-talet 20

KAPITEL 2

Våld från vänner, bekanta och okända män 40

Omfång och våldsform 41

Vilka är förövarna, och var utövas våldet? 43

Sammanfattande kommentar 45

KAPITEL 3

Våld inom sexuella relationer 47

Våld från pojkvänner som kvinnan inte bott tillsammans med 48

Våld utövat av tidigare make/sambo 54

Våld från nuvarande make/sambo 58

Kontrollerande och nedvärderande beteenden 62

Starka samband mellan hot och fysiskt/sexuellt våld 67

Samband mellan kontrollerande beteenden och våld 68

Det svårdefinierade våldet – hotfull eller våldsam

”på något annat sätt” 69

Tar det aldrig slut? Våld efter separation 71

Våldsamma pappor 72

Vilka män är det som utövar våld? 76

KAPITEL 4

Våld inom släktrationer 79

- Omfång och våldsform 79
- Manliga släktingar som utövar våld 81
- Kontrollerande och nedvärderande beteenden 82
- Manliga släktingar som utövar kontroll 83
- Våld i hederns namn? 84
- Sammanfattning 86

KAPITEL 5

Tjejs våldsutsatthet 87

- Våld före 15 års ålder 87
- Våld efter 15 års ålder 91
- Sammanfattande kommentar 92

KAPITEL 6

Sexuella trakasserier, sextortion och digitalt våld 94

- Sexuella trakasserier 94
- Sextortion och erbjudande om betalning för sex 96
- Kvinnors relation till förövarna 97
- Det digitala våldet 98
- Pornografi 101
- Sammanfattande kommentar 102

KAPITEL 7

Ekonomiskt våld 103

- Ekonomiskt våld från nuvarande make/sambo 104
- Ekonomiskt våld från före detta make/sambo 104
- Socioekonomiska faktorer kopplat till ekonomiskt våld 107
- Samband mellan ekonomiskt våld och andra våldsformer 107
- Sammanfattande kommentar 109

KAPITEL 8

Våldets frekvens, hälsa och oro 110

- Hur upplever kvinnor att våldet påverkat dem? 110
- Samband mellan våldsutsatthet och ohälsa 111
- Våldets frekvens 116
- Oro för att utsättas för våld 122
- Sammanfattande kommentar 124

KAPITEL 9

Vart vänder sig kvinnorna? 126

Polisanmäler kvinnorna? 126

Var söker kvinnorna hjälp och stöd? 126

Sammanfattande kommentar 129

KAPITEL 10

Kvinnors våldsutsatthet under Covid-19 131

Utsatthet för hot, fysiskt våld och sexuellt våld 131

Utsatthet för kontrollerande och nedvärderande beteenden
och trakasserier 134

Kvinnornas rapportering om våldsutsatthet under pandemin 135

Öppna frågor om våld under pandemin – på vilket sätt har det
blivit bättre eller värre? 136

Sammanfattande kommentar 140

KAPITEL 11

Analys – ett jämställt samhälle fyllt av våld 143

Mäns våld mot kvinnor – utbrett, frekvent och aktuellt 143

Våld utanför sexuella relationer – inga frizoner 144

Unga kvinnors utsatthet – det startar tidigt 145

Sexuellt våld – utbrett och grovt 147

Det psykiska våldet – omöjligt att fånga? 147

Våldets konsekvenser 149

Skillnad mellan förr och nu 149

Pandemin, kvinnorna och samhället 150

Dödade kvinnor i pandemins spår 152

Strömningar i samhället och i svaren 152

Mer om våldets väg i svaren 156

Kvinnors trygghet – i korthet 157

Efterord 160

Slagen dam och Kvinnors trygghet 160

Referenser 162

APPENDIX

Datainsamlingsmetod 171

Enkäten 175

Förord 1

I DEN HÄR STUDIEN har cirka 7 000 kvinnor svarat på en enkät med frågor om erfarenheter av våld från män, nu, igår och i barndomen. Vi riktar ett varmt tack till alla er för er medverkan. Det är genom era svar vi kan få kunskap om hur kvinnors liv ser ut och även hur omfattningen och karaktären av våld förändras över tid. Tack!

Studien *Kvinnors trygghet – ett jämställt samhälle fyllt av våld* är ett samarbete mellan Roks och Örebro universitet och den har finansierats av medel från Socialstyrelsen inom ramen för regeringens särskilda medel till kvinno- och tjejjourerna under pandemin. Projektet heter "Flyttar pandemin gränser för våld?" och Kvinnors trygghet är en av två studier som Roks har genomfört inom projektets ramar.

VI SOM HAR genomfört projektet är forskare, med erfarenheter av att studera och försöka fånga omfattningen av våld och att analysera våldets konsekvenser, och ett antal andra kunniga personer.

Jenny Westerstrand är juris doktor och var koordinator för den studie som kan ses som föregångare för denna – *Slagen dam, mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige*. Westerstrand är sedan fyra år tillbaka ordförande för Roks och för närvarande gästforskare vid Örebro universitet. Hon har forskat om mäns våld mot kvinnor och förståelser av rättigheter. Hon är medlem av två europeiska forskningsnätverk/projekt som studerar följderna av pandemin för kvinnors våldsutsatthet; RESISTERÉ samt EU Parlamentets 'Intersectional evaluation of the impact of the COVID-19 pandemic on different groups (including gender, generational differences and vulnerable groups').

Sofia Strid är docent i genusvetenskap och forskningsledare vid Centrum för våldsstudier, Örebro universitet, lektor i sociologi vid

Göteborgs universitet och gästforskare vid Centre for Diversity Policy Research and Practice, Oxford Brookes universitet. Hon forskar om våld ur ett feministiskt perspektiv. Sofia Strid är vetenskaplig koordinator för EU-projekten UniSAFE, som studerar våldsutsatthet inom universitet och forskningsorganisationer i Europa och RESISTIRÉ, som bland annat studerar följderna av pandemin för kvinnors våldsutsatthet i 31 europeiska länder.

Hans Ekbrand är lektor i sociologi vid Göteborgs universitet. Han disputerade 2006 på avhandlingen *Separationer och mäns våld mot kvinnor* och har sedan dess deltagit i många forskningsprojekt, oftast som ansvarig för den kvantitativa analysen. Under arbetet med den här studien har han varit gästforskare vid Örebro universitet.

Astrid Carsbring har varit anställd som studiens koordinator och forskningsassistent i projektet. Carsbring har en fil.kand. i statsvetenskap från Stockholms universitet, med fokus på offentlig politik och organisation.

ENKÄTEN BAKOM STUDIEN har utvecklats i samarbete med Statistiska Centralbyrån och fil. dr. Åsa Eldén och fil. mag. Petra Ornstein, liksom i delen som rör ekonomiskt våld i samarbete med fil.dr. Linnéa Bruno.

Fil. mag. Elin Lindsmyr koordinerade arbetet med studiens etikprövning samt medverkade vid framtagandet av enkäten. Studien är etikgranskad av Etikprövningsmyndigheten.

Vi riktar ett tack till alla som har bidragit till genomförandet av studien. Sist vill vi än en gång vända oss till de kvinnor som har besvarat enkätens många frågor. Tack för er medverkan och era bidrag!

Jenny Westerstrand, Stockholm
Sofia Strid, Göteborg
7 november 2022

Förord 2

DEN VÅLDSKUNSKAP SOM FINNS måste användas, och den kunskap som inte finns, måste forskas fram. Så resonerade vi som ansvarade för den första svenska omfångsundersökningen om mäns våld i det jämställda Sverige, *Slagen dam*, som kom år 2001. Vi byggde vidare på jämförbara undersökningar i Kanada och i Finland, och vi utvecklade svensk våldskunskap.

Kvinnors röster talade: 70 procent av de 10 000 tillfrågade besvarade enkäten. Kvinnorna tecknade en helt ny våldsbild: Våldet var allestädes närvarande, det fanns inga frizoner, heller inga ”frirelationer”. Mycket var ordet. Mycket fysiskt våld. Mycket sexuella trakasserier. Mycket sexuellt våld, särskilt bland unga kvinnor, vilket var ny kunskap. Så även att det fanns så mycket våld utanför sexuella relationer; ”hemmet” var inte längre den enda farliga platsen.

Kvinnorna talade rakt emot det svenska kunskapsarvet; de talade så det rungade om att våldsutövaren var som vilken man som helst i det moderna Sverige. Det var faktiskt inte ”de annorlunda” männen som stod för det mesta av våldet. Inte de socialt utslagna, inte de med alkoholproblem, arbetslösa, inte de med härkomst utanför det jämställda Sverige.

Men *Slagen dam* fick inte bli den viktiga kunskapskälla den kunde ha blivit. Den första kommentaren från det nedärvda tolkningsmonopolet var att betvivla 7 000 kvinnors auktoritet i våldsförfrågan; fullkomligt nonsens om våld, hette det.

Men med sina resultat – inklusive den stora mängden sexuella trakasserier, på 56 procent – förutspådde faktiskt *Slagen dam* det som svenska #MeToo uppenbarade år 2017. Så blev #MeToo i stället för *Slagen dam* ett smärtsamt uppvaknande i landet med den nationella självbilden att vara ”världens mest jämställda”. Detta kan förklara den våldsamma betydelse #MeToo fick i just Sverige.

Och även konsekvenserna i form av utpekande av individuella män, ”såna” män.

MED DENNA NYA UNDERSÖKNING, *Kvinnors trygghet – Ett jämställt samhälle fyllt av våld*, handlar det åter om kvinnors levda liv. Undertiteln berättar att det fortfarande finns mycket sexuellt och fysiskt våld – i och utanför hemmen. Och mycket sexuella trakasserier. Ja, faktum är att det finns mer! Mer av till exempel sexuellt våld, av hot, av manlig kontroll över kvinnoliven. Inte minst gäller detta – fortfarande – de unga kvinnorna. Så ”bättre och bättre dag för dag” i framtidsoptimistisk anda? Nej.

#MeToo har tyvärr inte haft någon verkan till det bättre. Hålls mäns sexuella och fysiska våld samman med hotelser och kontrollerande beteende, kan vi tala om ett våldskonglomerat. Många kvinnor har erfarenhet av detta konglomerat. Kom ihåg att det är i sambanden mellan kontroll och våld vi finner våldets konsekvenser. Det lilla och det stora tar färg av varandra – vi kan kalla det ”psykiskt våld”.

Med *Kvinnors trygghet* har vi fått en ny och uppdaterad kunskapskälla. Och ånyo råg i ryggen. Nu har vi chansen igen. För ett kvinnoliv utan mansvåld krävs ett rejält omtag, och en sylvass feminist-näbb. Låt oss kämpa.

Eva Lundgren
Oslo 2022

Om studien – till läsaren

DEN HÄR STUDIEN handlar om erfarenheter hos kvinnor och tjejer i Sverige av våld från män och killar, i närtid och tidigare under livet. Ett särskilt avsnitt handlar också om våldserfarenheter under pandemin.

Studien är fristående men kan även betraktas som en uppföljning av den första nationella omfångsundersökningen som gjordes i Sverige på området, *Slagen dam – mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige* (Lundgren m.fl. 2001).

I den här enkätstudien har 14 967 slumpmässigt utvalda kvinnor i åldrarna 18–86 år tillfrågats om sina erfarenheter av mäns våld, med fokus på erfarenheter gjorda efter 15 års ålder. Studien har en svarsfrekvens på 44,2 procent, 6 611 kvinnor besvarade enkäten. Du kan läsa mer om datainsamlingsmetoden längst bak i den här rapporten. I kapitel 1 utvecklas frågor kring metodval. Här vill vi säga något kort om vår analytiska approach.

När vi presenterar våra resultat är det med hjälp av ett sammanhållet perspektiv som vi tolkar våra data och med vars hjälp vi låter en bild av mäns våld mot kvinnor i Sverige växa fram. Det betyder att vi håller samman kvinnornas rapportering av våldserfarenheter från olika arenor i deras liv, vi låter våldsformer förstås som sammanlänkade och att vi går på jakt efter spår av våldets konsekvenser i materialet.

Det finns förstås andra sätt att sammanställa och tolka materialet på. Ett perspektiv som studier av det här slaget ofta nyttjar är ett fragmenterat sätt att läsa svaren på. I det fragmenterade perspektivet är förståelsen neutral inför våldets könade aktörer, det är viktigt att gradera och skilja på olika former av våld, att inte

fokusera på tolkningar som respondenten gör till följd av våldets konsekvenser och att separera olika arenor för, och olika förövare av våld, från varandra i analysen.

DET ENA SÄTTET är inte mer, eller mindre, politiskt än det andra. Däremot svarar ett sammanhållet perspektiv mot jourernas kunskap och erfarenheter av hur våld upplevs och utövas i kvinnornas liv och det vilar på forskning om mäns våld mot kvinnor. Det står läsaren fritt att pröva andra tolkningar än de vi gör men vi hoppas också på en öppning i samtalet om mäns våld mot kvinnor för den sammanhållna analysen. Vi tror att vi med ett sammanhållet perspektiv för ögonen kan starta ett arbete som äntligen ser, erkänner och adresserar mäns våld mot kvinnor i dess fulla vidd och dess plats i vardagen och därmed ger redskap för att sätta en gräns för våldet.

Vi vill framhålla att de data som presenteras nedan är tillkomna i en process vi kallar en dubbel hermeneutik (Lundgren & Weststrand 2005). Med det avses att såväl frågor som svar har tolkats i en dubbel process. Respondenterna har tolkat våra frågor och vad de termer och begrepp vi har använt står för och sedan satt dessa i ljuset av hur de förstår sina egna erfarenheter. Vi forskare har sedan tolkat deras svar och presenterar nu dem i denna rapport.

Nu lämnar vi till dig som läser att göra dina tolkningar. Låt samtalet ta fart och låt arbetet mot mäns våld mot kvinnor åter ges en feministiskt grundad botten i teori och praktik. Låt våldet bli synligt! Gör det giltigt! Sätt stopp för det!

Sammanfattning: kvinnors rapportering om våld

MÄNS VÅLD MOT KVINNOR är omfattande och utbrett. Mer än hälften av kvinnorna (55 procent) uppger att de har utsatts för någon form av våld av någon man sedan 15-årsdagen (*Slagen dam*: 46 procent). 15 procent av alla kvinnor uppger att de har utsatts för våld av någon man under de senaste tolv månaderna, 42 procent att de har utsatts för våld av en man innan de fyllde 15 år (*Slagen dam*: 31 procent).

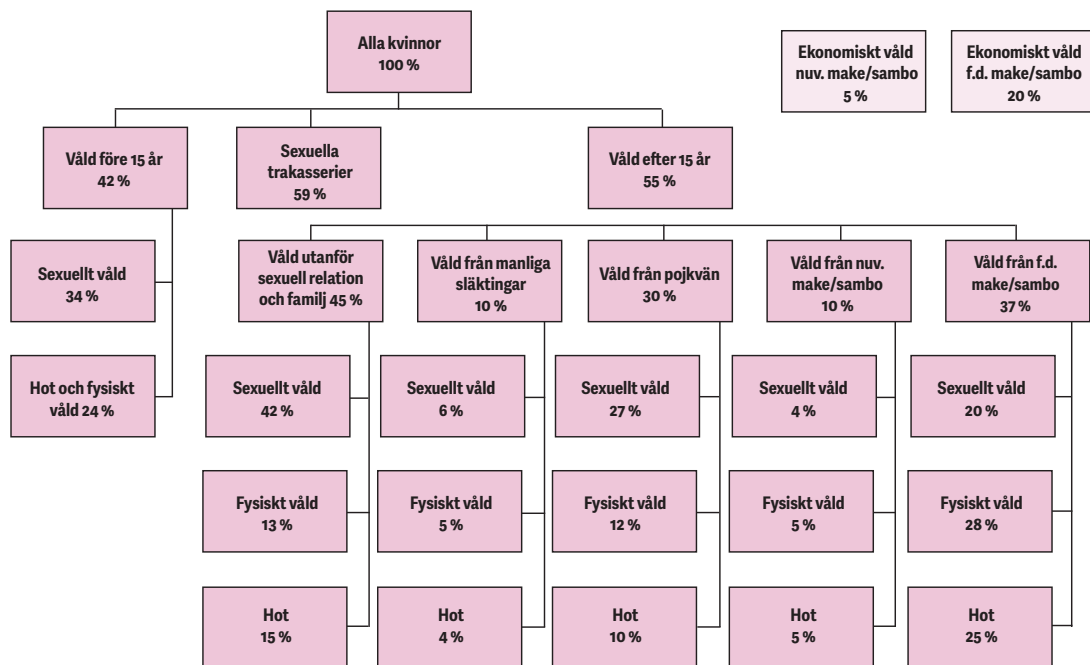
Fysiskt våld, sexuellt våld och hot: totala summor alla kvinnor & alla män

Mer än varannan kvinna (55 procent) rapporterar att hon utsatts för fysiskt våld, sexuellt våld och/eller hot från någon man efter sin 15-årsdag (*Slagen dam*: 46 procent). 15 procent svarar att de har utsatts för våld av en man någon gång under det senaste året (*Slagen dam*: 12 procent).

Mer än var fjärde kvinna (28 procent) rapporterar att hon varit utsatt för fysiskt våld av en man någon gång efter sin 15-årsdag (*Slagen dam*: 25 procent). 4 procent svarar att de har varit utsatta för fysiskt våld från en man under det senaste året (*Slagen dam*: 5 procent).

Nästan varannan kvinna (48 procent) rapporterar att hon minst en gång utsatts för sexuellt våld av någon man efter sin 15-årsdag (*Slagen dam*: 34 procent). 7 procent svarar att de har varit utsatta för sexuellt våld från en man under det senaste året (*Slagen dam*: 7 procent). Var fjärde kvinna, 25 procent, har rapporterat att hon någonsin utsatts för *grövre* sexuellt våld av någon man. Med grövre sexuellt våld menar vi här våldtäkt, våldtäktsförsök eller att man-

FIGUR 1. Omfattningen av mäns våld mot kvinnor uppdelat på förövare och form av våld. Enbart manliga förövare.

nen på annat sätt fått kvinnan att delta i en sexuell aktivitet trots att hon visat att hon inte ville.

Drygt en fjärdedel (27 procent) av alla kvinnor rapporterar erfarenheter av att ha blivit hotad av en man någon gång efter sin 15-årsdag (*Slagen dam*: 18 procent). Var tionde kvinna (10 procent) svarar att hon utsatts för hot av en man det senaste året (*Slagen dam*: 4 procent).

Våld under det senaste året och ålder

Rapporteringen om utsatthet för våld under det senaste året är högst bland de yngsta kvinnorna i urvalet. I åldersgruppen 18–24 år har 39 procent utsatts för hot, fysiskt våld och/eller sexuellt våld under det senaste året (*Slagen dam*: 22 procent). Av kvinnor i åldern 25–34 år har 23 procent blivit utsatta det senaste året. Detta kan jämföras med 15 procent av alla kvinnor, alltså kvinnor i alla åldrar, som rapporterar att de utsatts under det senaste året.

Sexuella trakasserier

Totalt rapporterar 59 procent av alla kvinnor att de utsatts för sexuella trakasserier, alltså nästan 6 av 10 kvinnor. 19 procent uppger att de har utsatts för sexuella trakasserier det senaste året. Det är dock stora skillnader i rapporteringen i olika åldersgrupper. Yngre kvinnor rapporterar om sexuella trakasserier i mycket högre utsträckning, både under det senaste året och tidigare. Av kvinnor i åldrarna 18–24 år och 25–34 år rapporterar 81 respektive 85 procent att de någon gång blivit sexuellt trakasserade. I åldersgruppen 18–24 rapporterar även 60 procent att de trakasseras under det senaste året.

Samman av upplevt våld och trakasserier

Sammanlagt uppger 66 procent av kvinnorna att de har utsatts för hot, sexuellt våld, fysiskt våld och/eller sexuella trakasserier av en man minst en gång efter sin 15-årsdag. 26 procent av alla kvinnor har utsatts för våld eller trakasserier av någon man de senaste tolv månaderna.

Ekonomiskt våld

Frågor om ekonomiskt våld har ställts om kvinnornas nuvarande samt före detta makar och sambos. Totalt rapporterar 5 procent av kvinnor med en nuvarande make/sambo att han utsatt dem för ekonomiskt våld. Av kvinnor med en f.d. make/sambo svarar 20 procent att han utsatt dem för ekonomiskt våld.

Sammanfattning och kommentar

Siffrorna visar att mäns våld mot kvinnor är ett utbrett problem i Sverige. Mer än varannan kvinna uppger att hon efter sin 15-årsdag har utsatts för våld av en man, vilket visar att våld mot kvinnor fortfarande, idag i det 'jämställda Sverige', är ett stort problem som behöver tas på allvar och bekämpas. Att nästan hälften av kvinnorna (45 procent) rapporterar utsatthet för hot, sexuellt våld eller fysiskt våld av en man utanför sexuella relationer och familj visar att våldet är utbrett även utanför hemmet och andra nära relationer. Kunskapen denna studie ger om våldets omfattning, utbreddhet och hur det tar sig uttryck bör beaktas i åtgärder som syftar till att bekämpa våldet.

Kapitel 1

STUDIENS TILLKOMST OCH SAMMANHANG

Studiens våldsförståelse

Begreppet våld är omtvistat, omfattande och vagt och behöver operationaliseras när det ska användas i en så kallad omfångsstudie. I kontrast till juridikens avskalade definitioner och tydliga gränsdragningar mellan olika våldsformer låter sig inte den levda erfarenheten av våld enkelt definieras. Sexuellt våld innehåller inte sällan fysiska angrepp och fysiska angrepp tenderar att verka som ett hot om framtida våld, etc. (Kelly 1988).

Därtill är den våldsutsattas upplevelse ofta ”organisk” till sin natur, dvs. den hänger starkt samman med den situation där våldet utövas och den relation den utsatta kvinnan har till våldsverkaren liksom med hennes tidigare erfarenheter, hennes handlingsutrymme och referensramar (Lundgren 2012; Mellberg 2002; Jeffner 1997).

Det sagda fordrar metodologiska överväganden när frågor ska ställas om våld i enkätform (se också om svarsbias under Datainsamlingsmetod). I vår studie har framför allt två analytiska modeller väglett förståelsen av våld, både vad avser hur vi har ställt frågorna om våld och hur vi har analyserat svaren; våldets normaliseringsprocess (Lundgren 2012) och våldets kontinuum (Kelly 1988).

Våldets normaliseringsprocess pekar på svårigheter för kvinnan att tolka det våld hon utsätts för som våld medan hon lever i den våldsamma relationen, våldet kan bli en vardag som kvinnan inte formulerar som våldsam. Våldets kontinuum synliggör svårigheten att skilja våldsformer från varandra och även kvinnors tendens att minimera det våld de själva är utsatta för, i kontrast mot det våld som uppfattas som riktigt.

De båda analytiska perspektiven pekar på svårigheter med att

fånga våldsutsatthet. Vi redogör närmare för dessa båda analytiska ingångar i avsnittet om studiens forskningsmässiga och politiska sammanhang men nedan följer en redogörelse för hur de har påverkat arbetet med att utforma enkäten.

Svarsbias i enkätundersökningar

Omfångsundersökningar av det här slaget är kritiskt viktiga källor för att skapa information och kunskap om formen och omfattningen av kvinnors utsatthet för mäns fysiska, sexuella, ekonomiska och psykologiska våld. Vid genomförandet krävs inte bara etiska hänsyn till respondenterna, utan även till komplexa metodologiska frågor. Här står forskare inför flera utmaningar gällande att få exakta prevalensdata: hur man definierar våld, hur man bestämmer studiepopulationen, och hur man hanterar svarsbias. I det senare fallet, svarsbias, är grundproblematiken att undersökningar inte egentligen mäter det faktiska antalet kvinnor som utsatts för övergrepp, utan antalet kvinnor som är villiga att uppge övergrepp. Som med all självrapporterad information finns det alltid en risk att resultaten är partiska/biased genom antingen överrapportering eller underrapportering. Men i verkligheten har forskare runt om i världen inte hittat några bevis för att övergrepp är överrapporterade, utan snarare underrapporterade (Gracia 2004; Koss 1993; WHO 2007). Underrapportering av kvinnors utsatthet för mäns våld i enkätundersökningar har under en mycket lång tid betraktats som ett omfattande problem (Smith 1994; Walby m.fl. 2017); Världshälsoorganisationen, WHO, har funnit att prevalensstudier generellt underskattar den faktiska omfattningen av våld mot kvinnor (WHO 2021). Det har förklarats bland annat av så kallat "*social desirability response bias*" (van de Mortel 2008). Att identifieras som offer för övergrepp är i de flesta samhällen så förenat med skam och skuld att få kvinnor uppger, rapporterar eller anmäler övergrepp när det faktiskt inte har inträffat (WHO 2021; WHO 2007). Kvinnor är, enligt forskningen, tvärtom mycket mer benägna att förneka eller minimera upplevelser av våld på grund av skam, rädsla för repressalier, känslor av självskuld eller lojalitet mot förövaren (WHO 2007). Trots dessa mätproblem, finns en generell konsensus i forskarsamhället att befolkningsbaserade, fristående och anonyma, enkätundersökningar är det mest lämpli-

ga instrumentet för att samla statistik som mäter våld mot kvinnor (Kangaspunta och Marshall 2018; Walby m.fl. 2017).

Att ställa frågor om våld

För att tränga igenom några av de problem som möter när våldets omfattning ska undersökas har vi valt några metodgrepp som vi menar underlättar för kvinnorna att rapportera sina erfarenheter. Dels har vi ställt frågorna så konkret vi har kunnat. Detta för att undvika minimaliseringar och omtolkningar som kan följa om generella frågor av typen ”har du blivit utsatt för våld” ställs. Dels har vi ställt frågor om erfarenheter av våld från män uppdelat efter vilken typ av relation kvinnan har eller har haft till mannen. Tidigare studier visar på en stor skillnad i rapporteringen om våldserfarenheter mellan nu och förr i kvinnornas nära relationer. Denna skillnad, där tidigare relationer uppges vara väsentligt mer våldsam, är öppen för tolkningar men den motiverar den indelning vi har gjort då väldigt mycket våld som kvinnorna har erfarenhet av annars riskerar att inte fångas upp.

Slutligen har vi ställt frågorna så att kvinnan ska svara dels om erfarenheter från de senaste 12 månaderna och dels från tiden efter 15-årsdagen. Skälen för att dela upp nutid från tidigare erfarenheter är flera men ett intresse som gör sig särskilt påmint här är att det rådde en pandemi under tiden enkäten sändes ut. Genom att isolera 12-månadersperioden kunde vi få uppgifter från kvinnorna om hur deras situation tätt sig med hänsyn till våldsutsatthet från män under en tid när restriktioner rådde. Vi har också önskat att enkäten ska vara jämförbar med *Slagen dam* (Lundgren m.fl. 2001) och därför efterliknat strukturen som valdes där.

Vår valda metod innebär att enkäten har blivit tämligen lång. I sammanhanget är därför svarsfrekvensen på 44 procent att se som en framgång. En jämförelse kan göras med Brottsförebyggande rådets studie, *Nationella trygghetsundersökningen*, NTU som 2022 hade 35,9 procents svarade.

Våldsformer i studien

I studien använder vi svaren på frågorna om fysiskt våld, sexuellt våld (även så kallade mindre grova angrepp) och hotelser som

grund för beräkningen av kvinnornas våldserfarenheter. Det betyder att vår definition är snävare än exempelvis Istanbulkonventionens som inkluderar ekonomiskt våld och digitalt våld (Europarådet 2011). Ibland inkluderar vi dessa former av övergrepp mot kvinnor i våra beräkningar av våldsutsattheten.

Frågorna om våld i vår enkät liknar i stort de som ställdes i *Slagen dam*, med skillnaden att frågan om att ha blivit tagen på sexuellt mot sin vilja är konkretiserad med exemplet att bli tafsad på, utöver fasthållen, kramad eller kysst (frågan syftar till att fånga sexuellt ofredande). Vi har också adderat "slagen med öppen hand", en form av fysiskt våld, vilket föll bort ur *Slagen dams* frågor. Också frågan om hot i nuvarande relation föll bort i *Slagen dam*. Den är inkluderad här. Vi har inte inkluderat ekonomiskt våld, kontrollerade beteenden eller frågorna om sexuella trakasserier i definitionen av våld.

Det underlättar jämförelsen med resultaten i *Slagen Dam* att ett aggregerat våldsmått baserat på hot, fysiskt våld och sexuellt våld presenteras. Att sammanfatta kvinnors utsatthet för våld i något eller några enskilda mått är dock en drastisk reduktion av ett komplext fenomen. Den som på allvar är intresserad av våldets omfattning måste fördjupa sig i och ta del av de redovisade tabellerna och figurerna som visar den underliggande data som de aggregerade måtten bygger på. Den måste också ha i minnet de tolkningsprocesser, det Lundgren och Westerstrand kallat "en dubbel hermeneutik", som präglar den här och andra studiens försök att utvinna kunskap om kvinnors erfarenhet av mäns våld på basis av enkätstudier (Lundgren & Westerstrand 2005).

Bara hotat? Bara kramat? Bara knuffat?

När *Slagen dam* genomfördes fick forskarna bakom studien stark kritik för att "ha inkluderat allt" i sina definitioner av våld. Studien bröt mot dåtidens både knappa och snäva sätt att ställa frågor om våld. Eftersom frågorna i denna studie i mångt liknar de frågor som ställdes då vill vi resonera kort för läsaren om kritiken då och våra avvägningar idag.

Det var främst tre definitioner kritiken centrerades kring. Det första var valet att inkludera hot som en form av våld. I rapporten *Slagen dam* finns ett särskilt avsnitt som resonerar om valet att in-

kludera hotelser som våldsform (Lundgren m.fl. 2001 s. 74). Detta på grund av de reaktioner som mötte under processen med att ta fram enkäten rörande frågorna om hotelser.

Det kan låta märkligt idag men studien publicerades innan det brutala mordet av Fadime Sahindal hade chockat Sverige och skapat en enorm debatt om våld i namn av heder. Innan dess, trots att två unga kvinnor redan hade blivit mördade i namn av rykten, oskuld och heder ("Sara" och Pela Atroshi) och detta hade omskrivits i media, hade det svenska samhället en tendens att anse att hot var "bara hot" och inte "riktigt våld". Hot är självklart inkluderat som en våldsform i vår studie.

Ytterligare kritik – skarp sådan – riktades mot att *Slagen dam* ställde frågor om sexuellt våld och då inkluderade frågan om någon man hade "tagit på dig sexuellt mot din vilja – till exempel genom att ta tag i, hålla fast, kyssa eller krama?" Reaktionerna på detta var mycket starka då främst "krama" inte ansågs vara ett uttryck för våld.

Vi har trots dessa starka reaktioner valt att återigen inkludera denna fråga, dock med den tillagda formuleringen "till exempel genom att *tafsa* på, ta tag i, hålla fast, kyssa eller krama?" Skälen är flera. Dels är frågan placerad i en våldsam kontext (enkäten ställer frågor om våld) och formuleringen ber kvinnan att relatera till sexuella handlingar vidtagna mot hennes vilja, genom fysiska ageranden. Våldigt mycket sexuellt våld har just denna form: att bli invaderad och tagen på, påtvingad kroppskontakt, i en sexualiserad kontext. Att handlingen låter vardaglig belyser något centralt i kvinnors utsatthet, menar vi, men gör inte att "krama" ska avlägsnas från frågan.

Dels kunde *Slagen dam* etablera en korrelation mellan angivna hälsomässiga negativa konsekvenser och rapportering om sexuellt våld, även för denna fråga om så kallat lindrigt våld. Också det gör att vi inte ville förändra frågan – annat än genom tillägget "tafsa" som ytterligare beskriver de situationer vi vill fånga. Sagda samband märks också i vår studie. Sexuellt våld, i de former enkäten har definierat det, har det tydligaste sambandet med rapporterad ohälsa.

Ytterligare kritik riktades mot *Slagen dam* för att ha inkluderat att ha blivit knuffad (frågan löd om kvinnan hade blivit "knuffad,

släpad eller dragen i håret”). Det hette ”att bli knuffad i korvkön” vilket också ansågs vara löjligt att fråga om. Knuffar är dock en mycket farlig form av våld som självklart ska inkluderas när kvinnors erfarenheter av våld undersöks.

Den starka kritik som riktades mot *Slagen dam*, med sökandet efter ”det riktiga våldet”, stämmer till eftertanke. Det är upptaget i brottsbalken som kriminellt att sexuellt ofreda, hota liksom att våldsamta knuffa andra. Vi vill tro att möjligheterna att ta emot kvinnors svar om sina erfarenheter av dessa våldsformer är bättre idag än det var 2001. Vi ser också värdet av att ibland dela upp våldsformerna och redovisa det grövre sexuella våldet för sig.

Studiens forskningsmässiga och politiska sammanhang

Vid 90-talets slut och 00-talets början genomförde en rad europeiska länder nationella omfångsundersökningar om förekomsten av mäns våld mot kvinnor. Vid sidan av Sverige märks Finland (Heiskanen & Piispa 1998) Danmark (Balvig & Kyvsgaard 2006), Norge (Haaland m.fl. 2005), Tyskland (Müller & Schröttle 2004) och Frankrike (Jaspard & Condon 2001) vars studier alla liknade varandra, inte bara avseende metoden utan även vad gäller de resultat som studierna gav.

Cirka hälften av kvinnorna i dessa studier, med viss variation, rapporterade erfarenheter av mäns våld. I Sverige landade resultatet på 46 procent (*Slagen dam*, Lundgren m.fl. 2001). Om resultaten mellan studierna påminde om varandra skiljde ett land ut sig i hur resultaten mottogs. Det var bara i Sverige som resultaten ledde till ett ramaskri i media och en häftig debatt om studiens legitimitet (Westerstrand 2010).

2012 fick Brottsförebyggande rådet ett uppdrag av regeringen att undersöka omfattningen av ”våld i nära relation”. Resultaten publicerades i rapporten 2014:8 och var en del av den nationella trygghetsundersökningen. Studien byggde på ett slumpvis urval av 20 000 personer (*Brå Rapport* 2014:8).

2014 genomfördes ytterligare en nationell studie omfångsstudie om erfarenheter av våld (*Våld och hälsa*, NCK 2014). I delar liknade studien *Slagen dam* men istället för frågor om våld utsatthet kopplad till män i kvinnans omgivning valde forskarna ett fokus på vem den utsatta kvinnan var och hur hennes hälsa, bakgrund och

ekonomi tedde sig. Det valda greppet gjorde att jämförelser med *Slagen dam* blev svåra liksom att kunskap inte vanns om hur kvinnornas rapportering skiljde sig mellan relationer och mellan tids-
spann – något som fördjupade analyserna i *Slagen dam* men också kan sägas ha väckt den starka ilska som studien genererade.

I studien *Våld och hälsa* rapporterade åter cirka hälften av kvinnorna, 46 procent, att de hade erfarenheter av mäns våld sedan 15-årsdagen. I *Våld och hälsa* studerades också mäns våldsutsatthet i nära relationer (NCK 2014).

European Union Agency for Fundamental Rights publicerade 2014 en stor studie om förekomsten av mäns våld mot kvinnor i medlemsländerna. Även här blev resultatet att erfarenheter av våld rapporterades från cirka hälften av kvinnorna (FRA 2014).

Brottsförebyggande rådet genomför sedan 2006 varje år den så kallade nationella trygghetsundersökningen, NTU. Där undersöks brottsutsatthet (våldsbrott, egendomsbrott och bedrägerier) under det föregående året. Den senaste rapporten lämnades hösten 2022 (*Brå Rapport* 2022:9). Rapporten visar en utbredd våldsutsatthet för sexuellt våld bland unga kvinnor och en i övrigt med vår studie tämligen överensstämmande bild av rapporteringen om mäns våld mot kvinnor i nära relationer från det senaste året. Intressant är att Brå precis som vi har valt att studera ett år under vilket pandemin pågick (2021). Även Brås trygghetsstudie undersöker och rapporterar om mäns våldsutsatthet i nära relationer.

Sverige och politiken om mäns våld mot kvinnor – tur och retur 70-talet

”Mäns våld mot kvinnor” har länge varit en politisk fråga i Sverige. Otroligt mycket politisk uppmärksamhet har riktats mot våldsfältet och omfattande ekonomiska satsningar av olika slag har gjorts under de senaste 30 åren. Det nu avgångna socialdemokratiska styret antog en nationell strategi för att bekämpa mäns våld mot kvinnor 2016 (Skr 2016/17:10) och 44- och sedan 99-punktsprogram 2021 för att bekämpa mäns våld mot kvinnor (2021-12-28) samt ett nationellt våldsförebyggande program 2022. De har agerat beslutsamt för att genomdriva reformer på området under de år, 2014-2022, de satt vid

makten. Även de borgerliga regeringar som föregick dem lade stor kraft vid frågan och genom åren har stora ekonomiska satsningar gjorts (se till exempel SOU 2014:49, Skr 2007/08:39).

Ändå saknas uppgifter om att mäns våld mot kvinnor skulle ha minskat.

Det stora politiska intresse som frågan har tilldragit sig i Sverige har inneburit ett ständigt arbetande, i form av reformer. Reformerna har gällt allt från nykriminaliseringar och förändrade gränsdragningar för straffbara beteenden (samtyckeslagen) till socialpolitiska program om behandling av gärningsmän och en avveckling av de fria kvinnojourernas arbete med skyddade boenden (S2022/03649). Ett närmast oöverskådligt civilt samhälle bedriver också arbete mot ”våld i nära relationer” och ett otal projekt i myndigheter och förvaltning har initierats.

En fråga som inte har tilldragit sig särskilt stort intresse i detta arbete är dock hur det våld som ska bekämpas förstås. Frågan hur vi tolkar, talar om och förstår mäns våld mot kvinnor i Sverige är sällan dryftad i svensk politik eller allmänna debatt – trots det oerhört stora fokus våldsföråldringen har givits (Holmberg m.fl. 2015; Holmberg & Holst 2020).

Samtidigt har det politiska fältet genomgått stora förståelsemässiga förändringar och förskjutningar genom åren (Nilsson & Lövkrona 2020, Holmberg m.fl. 2015; Mellberg 2004; Wendt Höjer 2002).

Från det normala våldet till kvinnorörelsens aktioner

Under 1930-talet startade det moderna offentliga samtalet om mäns våld mot kvinnor, eller ”hustrumisshandel” som det kallades (Wendt Höjer 2002). Vid tiden var samhällets inställning att den normala heterosexuella relationen innehöll ett visst manligt våld, detta ”hörde till”. Det samhället hade ansvar för att bekämpa var det grova våldet – det ”riktiga” våldet – tillika ett våld som ansågs utövat av missbrukare eller på annat sätt onormala eller marginaliserade män mot kvinnor som på olika sätt också de stod utanför normaliteten.

Under perioden 1960–1980 diskuterades mäns våld mot kvinnor allt oftare i politiken. Tidens kvinnorörelse gjorde banbrytande

interventioner på fältet (Mellberg 2002; Boëthius 2018). En gryende kvinnojoursrörelse och en påföljande nyväckt samhällsdebatt om inte minst sexuellt våld gjorde omfattande avtryck politiskt (Wendt Höjer 2002; Borg m.fl. 1981).

Devisen ”hemmet är den farligaste platsen för kvinnor” pekade på skillnaden i mäns och kvinnors våldsutsatthet och krav restes på straffrättsligt ansvar för det våld män utsatte kvinnor de levde med. Som en konsekvens kom straffbeläggandet av våldtäkt inom äktenskapet (1965) och regler om allmänt åtal rörande våld inom äktenskapet (1982). Kvinnorörelsens kunskap och politiska aktioner stoppade också en sexualbrottsutredning som föreslog en sänkning av åldern för att samtycka till sex och en uppluckring av våldtäktsbegreppet (Erikson 2011).

Under 1980-talet sattes frågan om incest och mäns sexuella våld mot barn på kartan vilket redan under 1990-talet övergick i häftiga ideologiska strider (Nilsson 2013). Under perioden skrevs också den banbrytande rapporten om prostitution, *Prostitution – konsekvens, analys* (Borg m.fl. 1980) där ojämlikheterna och våldet mot kvinnor och tjejer som ligger till grund för prostitutionen belystes.

FN och ett globalt engagemang för kvinnors rätt

Innan vi går djupare in på den nationella arenan är det viktigt att lyfta fram att det pågick ett omfattande arbete för att sätta kvinnors rätt på dagordningen inom FN under 1970-talet och flera dekader framåt.

År 1975 höll FN sin första kvinnokonferens. Den hölls i Mexico City och den påföljande dekad, 1975–1985, utropades till en dekad för kvinnors rättigheter. År 1979 antogs FNs kvinnokonvention (CEDAW) och ytterligare kvinnokonferenser följde under 1980-talet i FNs regi (Köpenhamn och Nairobi). 1993 hölls en stor konferens i Wien om kvinnors mänskliga rättigheter som gav många och viktiga ringar på vattnet. Bland annat antogs FNs deklaration om avskaffandet av allt våld mot kvinnor. FNs medlemsstater förband sig också att skapa bättre instrument för att kriminalisera och lagföra mäns våld mot kvinnor samt att skapa nationella underlag rörande hur utbrett mäns våldsutövning var

i det egna landet. Den studie som är förlagan till denna, Slagen dam, kom till som en del i att uppfylla dessa åtaganden.

1995 hölls den fjärde kvinnokonferensen i FNs regi, denna gång i Peking. FN håller numera en årlig samling med bevakande av kvinnors rättigheter och efterföljandet av CEDAW men Peking 1995 är den senaste konferensen om kvinnors rätt som har hållits på högsta nivå i FN. Skälet är att synen på kvinnors rättigheter sedan dess har vridits i konservativ riktning. Bedömningen har gjorts att en ny konferens, med nya förhandlingar, sannolikt skulle urholka de instrument som antagits och flytta utvecklingen bakåt. En möjlig tolkning av läget i Sverige är att just detta har hänt på området mäns våld mot kvinnor. Genom ivrig reformpolitik från 80-talet och fram till nu har vunna segrar gradvis urholkats. Mer om det nedan.

Våldets normaliseringsprocess – gränser flyttas, kön skapas

Det nymornade feministiska intresset för frågan om mäns våld mot kvinnor gav resultat. Under 80- och 90-talet ägde ett slags analytiskt vändning rum, sprungen ur den växande jourrörelsen och den feministiska forskningen om mäns våld mot kvinnor.

En hörnsten i den nya synen på mäns våld mot kvinnor blev den analytiska modellen våldets normaliseringsprocess. Den formulerades av forskaren Eva Lundgren och mötte jourernas erfarenheter som hand i handske. Våldets normaliseringsprocess beskriver hur våld tenderar att normaliseras. Den ger oss redskap för att se hur våld kan gå från att framstå som fel och oacceptabelt för kvinnan, till något hon lever med och förhåller sig till som normal vardag under år – ibland också till den gräns där hon dör, dödas (Lundgren 1989).

Modellen beskriver hur mannens våld startar en process som gradvis förändrar parterna, både hans och hennes gränser förskjuts. Centralt i våldsprocessen är att mannen knyter sin våldsutövning till fel hos henne, till brister hos henne som kvinna, som han menar att hon bör förändra. I de gradvisa anpassningar hon gör får hon allt svårare att orientera sig. Även mannens växlingar mellan att å ena sidan vara våldsam och hånfull, och å andra sidan att trösta henne och uttrycka ånger, gör hennes situation svårbe-

mästrad. I kombination med den isolering som ofta både föregår och följer på våldet, antingen för att han kräver det eller för att hon inte orkar upprätthålla kontakter, får hon till sist bara honom som referenspunkt för vem hon är, hur hon ska vara.

Lundgrens modell om våldets normaliseringsprocess tecknar våldet som dynamiskt: det förändrar parternas gränser och förståelse av både sig själva och den andra. Våldet är också könat: han knyter sin våldsanvändning till problem som han menar att hon har med att vara kvinna på rätt sätt. Våld och kön kommer på detta sätt att knytas samman. Han blir den som sätter gränsen och den hon förhandlar med om sitt sätt att vara kvinna på, med ett allt mindre mentalt utrymme att röra sig på.

Redskap att förstå

Våldets normaliseringsprocess ger oss redskap för att förstå hur ett liv i våld blir möjligt och till och med del av en vardag för många kvinnor. Hur det som kvinnan vid ett tillfälle uppfattar som ett våldsamt angrepp med tiden bleknar och omformas till en del av hennes vardagsliv.

I den här studien har vi använt kunskap om våldets normaliseringsprocess, både när vi har utformat enkätens frågor och när vi har analyserat svaren. Lundgren och Westerstrand talar om en dubbel hermeneutik i detta avseende: Det innebär att vi som har genomfört studien ser svaren från kvinnorna som kvinnornas tolkningar av våra frågor, tolkningar/svar som vi sedan använder våra analytiska redskap för att förstå och utläsa en bild av våldet utifrån. Vi har kallat den bild som träder fram med dessa analytiska nycklar för en sammanhållen våldsförståelse (Lundgren & Westerstrand 2005).

Läsaren är förstås fri att göra andra tolkningar av materialet. Ytterst är det resonemangen kring hur vi förstår de olika siffror som utgör svaren, som avgör hur väl vi har handskats med uppgiften att ta emot kvinnornas svar.

Ett perspektivskifte – nya frågor

Med begreppet våldets normaliseringsprocess som analytisk lins för politik och aktivism kring mäns våld mot kvinnor kom frågan "varför slår han?" att bytas ut mot en annan fråga: "Vad händer när

mannen utövar våld?”. Ur det nya feministiska perspektivet som utvecklades blev frågan varför somliga män väljer att utöva våld fruktlös att besvara. Den kan liknas vid frågan varför somliga är religiösa. Svaret på frågor som dessa är sannolikt bortom randen för vad som kan ”förklaras” på ett tillfredsställande, evidensbaserat, sätt.

När mannens våldsutövning istället sågs som en process, när ”varför-slår-han-frågan” släpptes, blev istället frågor om vad våldsprocessen får för konsekvenser av intresse. Vad sker när mannen slår? Vilka är våldets konsekvenser?

Utifrån kvinnors berättelser kunde forskningen och kvinnojourerna konstatera att mannen närmast utan undantag hänvisade sitt våld till olika aspekter av hur hon borde vara som kvinna. I våldet sätter han gränser för kön: regler för hur hon ska vara som kvinna och vad det ska innebära för honom att vara man. Kön och våld knyts därmed samman i våldsprocessen och ger honom utrymme. Han blir den som tolkar och sätter gränser, medan hon anpassar sig, hennes livsutrymme krymper.

Detta perspektivskifte – att inte fråga varför han slår utan istället försöka förstå och begreppsfästa konsekvenserna för kvinnan av ett liv som våldsutsatt – är en helt central aspekt att ha med sig för att förstå de landvinningar som gjordes under 90-talets reformer på området mäns våld mot kvinnor.

Våldets kontinuum

Våldets kontinuum är ytterligare ett begrepp som är viktigt i den sammanhållna våldsförståelse som denna studie vilar på. Begreppet formulerades av den engelska sociologen Liz Kelly och fångar två aspekter av våldets dynamiker (Kelly 1988).

Dels fångar begreppet våldets kontinuum svårigheter att skilja olika våldsformer från varandra. Fysiskt våld och sexuellt våld flyter ofta in i varandra och en hotelse kan ge konkreta fysiska reaktioner i kroppen. Det är alltså inte så enkelt att dra skarpa gränser kring olika våldsformer i det levda livet som det är i exempelvis den juridiska brottskatalogen. Dels fångar begreppet kvinnors tendens att jämföra sina egna erfarenheter av våld med det som föreställs vara ”riktigt våld” och då minimera sina egna erfarenheter och inte se dem som ”våld på riktigt”. Kellys forskning visade att kvinnor som kunde

berätta om olika former av kriminaliserade angrepp tenderade att tycka att de själva inte var utsatta för våld utan att den positionen skulle reserveras för andra, ”verkligt utsatta kvinnor” (Kelly 1988; se också Vera-Grey 2018).

Precis som i *Slagen dam* har våldets normaliseringsprocess och våldets kontinuum varit viktiga begrepp för hur enkäten har konstruerats och för den analys vi har gjort av kvinnornas svar. För de forskare som framåt ska använda våra data ligger möjligheterna förstås öppna att göra andra analytiska och begreppsliga val.

90-talets politik en feministisk politik

Under 90-talet skapades en bas för feministisk politik på fältet mäns våld mot kvinnor. Det skedde med stöd av en framväxande kvinnojoursrörelse och med avstamp i de arbeten som bland annat forskare som Eva Lundgren och Liz Kelly bedrivit. Politikens konkreta utformning blev sedan till i samverkan mellan feministiskt orienterade politiker, aktivister och det som litteraturen har kallat ”femokrater” – feministiskt aktiva kvinnor med höga positioner inom förvaltningen (Holmberg & Holst 2020). Däremot var det inte särskilt många forskare involverade i utformandet av den konkreta politiken kring våld.

Under den stora konferens som FN höll i Wien 1993 om kvinnors mänskliga rättigheter förband sig staterna att skapa bättre statistik över mäns våldsbrott mot kvinnor samt att reformera sin kriminalrätt så att våld blev straffbart i dess olika former. I kölvattnet av dessa åtaganden tillsatte den svenska regeringen Kvinnovalds-kommissionen 1993 (Dir 1993:88). Sagda kommission avgav en statlig utredning, *Kvinnovald* SOU 1995:60, som resulterade i proposition 1997/98:55 Kvinnovald.

I Kvinnovaldspropositionen formulerades en förståelse där centrala aspekter av en sammanhållen förståelse av våld fick genomslag. Kön och våld hölls samman och ett nytt brott, grov kvinnovaldskränkning, såg dagens ljus. Kriminaliseringen var världsunik i det att den tog sikte på våldets konsekvenser. Brottet är ett valdsbrott, det är mannens störande av hennes frihet och vald som utgör det skyddade intresset bakom kriminaliseringen (Burman 2007). Brottsskonstruktionen vilar på insikten om det svåra för den som

lever i våld att tydligt definiera sina erfarenheter och de konsekvenser av att krympa hennes liv som detta ger.

De reformer som genomfördes med Kvinnofridspropositionen och arbetet kring den kom att sätta Sverige på kartan som ett land med en radikal lagstiftning för kvinnors rätt. Reformerna förstärkte Sveriges internationella rykte att driva frågor om jämställdhet mellan kvinnor och män.

Vid tiden kom också hotelser som våldsform att börjar uppmärksammas i samhället. De brutala morderna på Pela Atroshi och Fadime Sahindal kring millennieskiftet fick det svenska samhället att på allvar uppmärksamma hot och kontroll som effektiva former av våld med stora konsekvenser i kvinnors liv. Arbetet mot våld i namn av rykten, oskuld och heder tog sin början här, ett arbete som med tiden fått en framskjuten plats i politiken (se Länsstyrelsen i Östergötlands hemsida www.hedersförtryck.se för en förteckning över gjorda insatser).

Könskriget – en vändpunkt som inte kan förbigås

Om 90-talet var årtiondet då FNs arbete för kvinnors rättigheter slog igenom på nationell nivå i många länder, med Sverige som ett land i täten, blev 00-talets första decennium en tid för kraftig omvägning i svensk politik om mäns våld mot kvinnor. Sociologen Åsa Eldén skriver om ett motstånd mot feministiska förståelser som gradvis byggs upp och ett makttillskrivande av feministiska röster som sker i media, av röster med mycket makt själva (Eldén 2007, se också Westerstrand 2018).

2005 sändes en dokumentär i två delar i SVT, kallad Könskriget. Där berättas en historia om en av den feministiska forskningens förgrundsgestalter professor Eva Lundgren, som ska visa att Lundgren är en forskare som "driver teser" om att barn offras av män i satanistiska riter.

Redan 1994 hade dylika anklagelser förts fram mot Lundgren av SVT och kvällstidningarna, i kölvattnet av en bok som Lundgren var medförfattare till om grovt sexuellt våld mot barn (Lundgren m.fl. 1994). Den gången sände Rapport ett antal reportage där Lundgren tecknades som "spindeln i nätet" för vanföreställningar om mäns våldsutövning mot kvinnor och barn. Med i nätet fanns

kvinnor från kvinnojouren i Umeå. Alltså samma jour som tio år senare tecknades som "extrema" i programmet Könskriget, men då med hjälp av två unga tjejer från tjejjouren som intervjuades.

Den gången, 1994, fäste inte anklagelserna nämnvärt. Drygt tio år senare, 2005, var situationen en annan. Feministisk forskning och politik hade rönt framgångar under hela 80- och 90-talet och den första nationella omfångsstudien med exceptionella 70 procents svarsfrekvens hade presenterats 2001, med en omfattande rapportering om våld (Lundgren m.fl. 2001).

2005 återkom alltså upplägget. Eva Lundgren hade förvisso varken forskat om eller publicerat något på temat sexuellt våld mot barn sedan 1990-talets början och inte heller någon av hennes medförfattare hade fortsatt inom fältet (och vad de hade gjort tidigare var att, ur i det närmaste obefintlig kunskap, försöka förstå barns extrema berättelser om våld). Däremot hade den feministiska forskningsgren som Lundgren företrädde blomstrat och hennes analytiska modell våldets normaliseringsprocess gjort viktiga avtryck i politiken under tiden.

Också Roks, som blev måltavla i programmet. SVT:s reporter hade under ett år haft fri tillgång till Roks aktiviteter, dokument och styrande personer. Informationen från SVT var att de ville göra ett program som skulle spegla Roks viktiga arbete med anledning av organisationens tjugårsjubileum 2004. Någon hyllning till organisationen blev det inte. Däremot en berättelse om Roks som manshatare och som stående under Lundgrens farliga inflytande. Landets politiker i sin tur stod enligt programmet under Roks inflytande. Den påverkan de exponerade extremfeministerna hade på politiken måste stoppas!

TV-programmet fälldes i Granskningsnämnden men det skedde långt senare. I maj 2005 när programmet sändes blev reaktionerna oerhört starka hos delar av allmänheten. Efter krav från bland annat skribenter på det då tämligen okända nätforumet Flashback beslutade en pressad och oförberedd ledning för Uppsala universitet att låta granska Lundgrens hela vetenskapliga produktion för misstänkt vetenskaplig ohederlighet, inklusive den här studiens föregångare *Slagen dam – mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige*. Granskningen friade Lundgren och universitetet uttalade

sitt fulla förtroende för henne men skadan var redan skedd. Lundgren tvingades bort från universitetet. Den feministiska våldsforskningsmiljö hon hade lett upplöstes.

Roks ordförande tvingades också hon att avgå. Programmet Könskriget hade skildrat en sekvens där en omskakad ordförande ställdes till svars för en recension av en bok som publicerats i organisationens medlemstidning, Kvinnotryck. Boken var Valerie Solanas bok *SCUM-manifestet* i översättning av Sara Stridsberg (2003). Idag skulle nog många anse det udda, till och med fel, att anklaga en organisation för att en känd bok som samtidigt blivit pjäs och recenserad i många tidningar, också blivit recenserad i organisationens tidning. Vid tidpunkten fungerade dock greppet. Det skönlitterära verkets kontroversiella text, "män är djur", och ordförandens personliga uppfattningar tvingades ihop och vävdes till ett – guilt by association.

Efter programmet var stämningen mycket uppjagad, ja allmänheten rasade. Roks ordförande tvingades leva med skydd för hot mot sig och sin familj och hon såg sig under en tid tvingad att lämna landet. Roks var för en lång tid framåt märkt av hur organisationen framställdes av programmet.

Mellan ilska och ignorans

Givet den enorma inverkan tv-programmet Könskriget hade på hur kunskap om våld kom att skapas framåt – en hel kunskapsinriktning, den feministiska våldsförståelsens akademiska bas raderades mer eller mindre ut – är det märkligt att Roks som organisation och Roks jourer samtidigt fortsatte att arbeta med bibehållet stöd och förtroende från stat och kommun (Holmberg & Holst 2020).

Ett sätt att tolka detta på är att politiker på alla nivåer insåg att jourerna gjorde och gör ett livsviktigt arbete som man inte hade råd att vara utan. Ett sorts frikoppling mellan kunskap och konkret jourande gjordes i så fall. Stödet och skyddet var starkt och kunnigt, det visste alla. Men man brydde sig inte om att resonera om och ta till sig hur detta stöd och skydd kommit att utformas, eller vilken kunskap och vilka erfarenheter som format jourernas arbete.

Vill man kan man se detta som ett gigantiskt underkännande av kvinnors kunskapande. Jourernas arbete förstås inte som utflödet

av en systematiserad erfarenhet och samlad kunskap utan tycks bli förstådd som något som "bara sker". Senare studier har visat att det är just så statsmakterna har talat om jourerna: "jätteviktiga" och de som "har tagit ansvar för ett livsviktigt arbete" men samtidigt undermåliga i kvalitet genom avsaknad av kontrollerbara styr-system och hallstämplade kvalitetsindikatorer.

I en studentuppsats har statsvetaren Sofia Weiland studerat hur den offentliga makten har talat om jourrörelsen under åren 2008–2020 i utredningar och betänkanden (Weiland 2020). Hennes resultat ligger i linje med denna tolkning. Det saknas, menar Weiland, erkännande av den kunskap som jourerna står på, ja ett erkännande av att det alls finns kunskap att ha på området.

Också i boken *Trängd demokrati* resonerar flera statsvetare om en utveckling i denna riktning. Det är andra parametrar än kunskap – ekonomiska styrmedel och managementfilosofi – som utgör grunden för hur frågan om hur stödet ska utformas blir tolkad (Rönblom m.fl. 2022).

Efter valet 2006 – vindarna vänder

I artikeln *Ett ord betyder så mycket* analyserar forskare det skifte i politiken som kom till stånd efter den borgerliga valsegern 2006. De beskriver en avgörande kursändring i politiken (Holmberg, Enander & Lindgren 2015). Med dåvarande Folkpartiet på jämställdhetsministerposten i den nytilträdde borgerliga regeringen (och med Könskriget i färskt minne?) ... byts den tidigare könade förståelsen av våld ut mot en könsneutral förståelse.

Alla hänvisningar till "kön och makt" eller "kön och våld" togs efter valet 2006 bort ur den handlingsplan som var under utarbetande och som den tillträdande borgerliga regeringen hade ärvt av socialdemokraterna, som förlorat valet. Från och med nu används begreppet mäns våld mot kvinnor allt mer sällan. Det nya sättet att tala om våld blev istället att tala om "våld i nära relation" och från och med nu att fokuseras politiken på "sårbara grupper" (Holmberg & Holst 2021).

Från kön till antal

Efter kursomläggningen 2006 sker en gradvis förskjutning av hela politikfältet. Från och med nu blir kvinnors våldsutsatthet allt oftare formulerat som ett samhällsproblem i kraft av kvinnornas numerär. Det heter att det är vanligare att kvinnor utsätts för och skadas av våld än att män gör det. Därför är kvinnors våldsutsatthet en särskild samhällsfråga.

Ett utflöde av det synsätt som följer på talet om kvinnor som den stora gruppen utsatta – en sårbar grupp – är att våldet så att säga börjar häfta vid kvinnorna. Uttryck som att det är en riskfaktor att vara kvinna används (Brå 2014).

När valet att lägga mest resurser på kvinnor inom fältet ”våld i nära relation” motiveras med att kvinnor är den stora gruppen utsatta, tappas det perspektiv som knyter våld till konstruktioner av kön. När våldet inte längre förstås i ljuset av de ord om henne som han använder när han utövar våld, när det inte ses som ett utflöde av hans krav på att styra och kontrollera hennes kvinnlighet och hur dessa krav kan knytas till föreställningar som lever i samhället, då faller samtidigt grunden för att arbeta särskilt och djupgående med just kvinnors våldsutsatthet, eller med våld som en fråga om djupa kulturella föreställningar som omsvävar samhället.

Den könsneutrala individen

Under åren efter 2006 kommer mänskliga rättigheter att bli det raster som används för tal om ”våld i nära relation”. Våld ses som en form av diskriminering men till skillnad från FNs kvinnokonvention (CEDAW) från 1979 och FNs Deklaration om upphävande av våld mot kvinnor (1993) som också anlägger detta perspektiv men konar våldet som en fråga om kvinnors rättigheter, blir nu mänskliga rättigheter ett raster genom vilket frågan om mäns våld mot kvinnor hemförs till ”individen” och görs könsneutralt. Sverige osynliggör därmed den omfattande kritiska diskussion om de mänskliga rättigheterna som förts internationellt i syfte att vidga MR-diskursen till att bättre rymma kvinnors rättigheter (Charlesworth & Chinkin 2000; Engle 2005).

Den könsneutrala individen, personen, blir den som ska skyddas mot våld. Att framhålla sårbarhet hos grupper och individer,

istället för könade föreställningar i samhälle och kultur, blev centralt i analysen

Mäns våldsutsatthet

Parallellt med kvinnors utsatthet lyfter mycket riktigt myndigheter nu och framåt även mäns våldsutsatthet. Så sker i Brås rapport 2014 och i den nationella omfångsundersökning som följer cirka tio år efter *Slagen dam, Våld och hälsa*, som undersöker även mäns utsatthet för våld i nära relation (NCK 2014) liksom Brås återkommande nationella trygghetsstudie (Brå 2022).

Frågan om mäns våldsutsatthet saknar inte intresse men, den metodologiska ansats dessa studier har och de tolkningsperspektiv som anläggs underkänner, tar inte i beaktande, de könade dimensionerna av hans våld mot henne. Männen uppger att de utsätts för våld i sina relationer och den analys som återkommande görs är att våldet skiljer sig frekvens och allvarlighetsgrad. ”Kvinnor tvingas uppsöka sjukhusvård tio gånger så ofta som män till följd av skador åsamkade av våld” är typiska formuleringar (NCK 2014, Brå 2014). Utöver kommentarer i denna riktning ges inte våldet något könat sammanhang. Dess mening och konsekvenser och dess koppling till ett samhälle i övrigt och det våld som utövas där saknas.

En paradox

Sedan tiden för kvinnofridsreformerna på 90-talet har alltså svenska regeringar satsat stora summor på att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Det är dock inte så att det stora reformarbete som lades på plats med Kvinnofridspropositionen, som kännetecknas av en sammanhållen våldsförståelse, utgör grunden för politiken. Den grundläggande paradox som framträder allt tydligare kan formuleras med statsvetarna Wendt Höjer och Aases analys av den svenska jämställdhetspolitiken: De menar att politiken vilar på paradoxen att kvinnor å ena sidan antas ha mindre makt för att de är kvinnor, samtidigt som kön inte erkänns ha politisk innebörd (Wendt Höjer & Åse 1996). Politiken på fältet mäns våld mot kan på motsvarande sätt beskrivas med paradoxen att kvinnor antas vara utsatta för våld för att de är kvinnor, samtidigt som kön inte antas ha med våld att göra.

Den utveckling som skett sedan 2006 beskrivs därför bäst som en u-sväng där perspektiv som dominerade under 60- och 70-talet har gjort sin återkomst tillsammans med ett språk som har könsneutraliserats.

Dominerande – och ett utmanande – perspektiv

Sociologen Nea Mellberg har gjort en översikt av de perspektiv som har dominerat myndigheters, exempelvis Socialstyrelsens, arbete respektive klinisk litteratur om mäns våld mot kvinnor i Sverige, från 1960 och fram till 00-talets början (Mellberg 2004). Mellberg formulerar följande dominerande synsätt, kronologisk ordnade.

-
- Mannen som slår är vanmäktig, våldet är ett uttryck för hans svaghet.
- Våldet är ett uttryck för ett socialt arv: utsatthet i barndomen, missbruk eller socialt utanförskap format av orättvisor i samhället.
- Våldet är ett uttryck för en konflikt mellan parterna – det finns en spänning i relationen, detta kallas även systemteori, det är obalanser i familjen/parrelationen som genererar våld.
- Kön-och-maktperspektivet; mäns våld mot kvinnor ses som del i en större könad ojämlikhet, fokuserar på våldets konsekvenser istället för orsaker och håller samman kön och våld i analysen.
- Kulturperspektivet – våldet är ett uttryck för den speciella patriarkala kultur, inte sällan kommen från andra länder, som dessa män (och kvinnor) är bärare av.
- Allt och intet-perspektivet: här kombineras alla möjliga ”förklaringar” till mäns våldsutövande, också kallat ”det ekologiska perspektivet”.

När Mellberg avslutade sitt arbete stod allt-och intet-perspektivet i zenit. Sedan dess har andra perspektiv vuxit fram. Dels ett medicinskt/folkhälsoperspektiv – män som är våldsamma och kvinnor som utsätts har psykiska/fysiska sårbarheter. Dels ett perspektiv som sätter in mäns våld mot kvinnor inom en människorättslig ram. Detta perspektiv utgör inte en ansats att

förklara våldet utan kan snarare ses som ett metodgrepp – våldet ska adresseras som en kränkning av de mänskliga rättigheterna.

Våld – en avvikelse eller en normalitet?

Ett samlande fokus för perspektiven ovan – utom perspektivet kön-och-makt – är dels att de centreras kring frågan varför mannen utövar våld. De letar orsaker till hans våld, i honom och ibland även i henne. Detta knyter i sin tur förståelserna till att det är hos individen problemet finns – ibland orsakat av yttre omständigheter som fattigdom, missbruk eller vanvård i barndomen. Detta leder till en förståelse av våldet i termer av avvikelse: det är något speciellt med våldsverkaren som gör att just han skiljer sig från ”det normala” och utövar våld.

Detta kan ställas mot det feministiska perspektiv som istället använder normalitet som lins. Just normalitetsperspektivet på våld väcker ofta indignation. Det är därför viktigt att stanna upp och reflektera över normalitetsbegreppets olika aspekter. Normalitet kan nämligen förstås ur olika perspektiv, vi kan tala om statistisk normalitet, social normalitet respektive kulturell/normativ normalitet (Lundgren m.fl. 2001). Ett perspektiv som lyfter fram normalitet som den lins genom vilken våldet bör ses betonar våldets kontinuum och de svärfångade gränserna mellan våld och fred – det som lätt mynnar ut i att våldet normaliseras – samt den utbredda våldsanvändning mot kvinnor som statistiska studier om situationen i Sverige visar.

Centralt i perspektivet är också att ”normalitet” är ett metodgrepp för att kunna se våldet och hålla kvar det som våld. Med ett avvikelseperspektiv tenderar våldet att ”försvinna”, det omtolkas, minimaliseras och uppgår i [den våldsamma] vardagen. Ett normalitetsperspektiv gör så att fler handlingar blir synliga som och tolkade som våld.

En fråga till läsaren av denna rapport är om detta är önskvärt. Hur vill vi närma oss kvinnors berättelser om sina erfarenheter av våld? Vilka redskap vill vi använda och vad vill vi se? Givet de mycket kraftiga reaktionerna på denna studies föregångare, *Slagen dam*, där ett normalitetsperspektiv var vägledande, ligger det nära till hands att tro att ett sådant perspektiv – som synliggör mycket våld – upprör många.

Ett könsneutralt "mäns våld mot kvinnor"

Samtidigt som ett könsneutralt språk dominerar många regeringsdokument idag och samtidigt som perspektiv som kopplar samman kön och våld saknas i myndigheters skrifter, används uttrycket mäns våld mot kvinnor ibland, till exempel är det ett eget jämställdhetsmål (se också den förra regeringens åtgärdsprogram mot mäns våld mot kvinnor med 99 punkter, Arbetsmarknadsdepartementet 2021).

När begreppet "mäns våld mot kvinnor" används framhålls att så sker eftersom kvinnor är mer och allvarigare utsatta för mäns våld än vad män är för kvinnors våldsutövning.

Politikens fokus på kvinnors utsatthet, har vi argumenterat, kan därmed förstås som en följd av kvinnornas högre numerär i gruppen "utsatta"; man hittar oftare kvinnor i gruppen utsatta än män. Steget är inte långt till att göra våldsutsattheten till ett signum för henne, en egenskap som kvinnan har.

Förebyggande – det nya svarta

Sedan 2016 finns en nationell strategi för bekämpande av mäns våld mot kvinnor. Där aviseras ett nytt huvudfokus för regeringens politik; ett fokus på förebyggande arbete och på våldsutövaren. I det lanserade 99-punktsprogrammet betonas att förändringen, som kallas ett paradigmskifte, handlar om att inte längre bara fokusera på "våldets konsekvenser (läs skydd av kvinnor) utan att nu istället sätta mannen i förgrunden – "våldets orsaker".

Ett uttryck för paradigmskiftet är den nya bestämmelsen om som trädde i kraft 2021 rörande behandling av våldsutövare inom socialtjänsten. Det åvilar numera socialnämnden att verka för att "den som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende" (SoL 5:11a).

Frågan om huruvida behandling av individuella män är en väg att gå inom arbetet mot mäns våld mot kvinnor har länge varit uppe för diskussion. I TV-programmet Könskriget (2005) som har nämnts ovan var frågan om behandling en av huvudpunkterna. En central kritik mot Roks var att organisationen motsatte sig behandling av våldsamma män. Roks inställning ställdes mot Socialstyrelsens i programmet. Socialstyrelsen har, berättas det, meto-

der de ville implementera och som enligt programmet ”fick 60 till 85 procent av männen att sluta slå”. Två kvinnor som hade levt med samma våldsamma man, ”Göran”, intervjuades och Roks gavs skulden för att de tvingats leva med ”Görans” våld i brist på existerande behandlingsprogram (SVT 2005).

Idag saknas uppgifter om att sådana program finns som tv-programmet *Könskriget* talade om. I den mån effekter av individuell behandling alls nås vet vi idag att dessa är små i relation till insatsernas omfattning och utredningar som har tittat på frågan har till och med lyft fram farorna med arbetet (SOU 2014:121 *Slag i luften*). På Nationellt center för kvinnofrids hemsida görs en genomgång av olika metoder för behandling av våldsamma män. Där står bland annat att läsa att flera systematiska forskningsöversikter har publicerats för att ge svar på om behandlingsprogram för förövare av våld i nära relationer har någon effekt. En slutsats som kan dras från studier generellt är att behandlingsinsatserna tycks ha små effekter vad det gäller att minska återfall i våld i nära relationer (NCK 2022)

Som en konsekvens av bristen på relevant kunskap om effekter och evidens för framgång avslutade kriminalvården 2020 sina behandlingar av män (TT 2019). Myndigheten provar nu tre nya program med förhoppningar om bättre resultat (Kriminalvården u.å.).

Ett avkriminaliserat våld

Trots att kunskap saknas om vilka metoder som fungerar men kunskap finns om att det är ytterst svårt att lyckas med behandling, har ett paradigmskifte satts i verket där stort fokus läggs på att behandla våldsamma män och ge dem insatser inom socialtjänsten. Utöver att kunna bli ett resursslöseri i en redan pressad socialtjänst finns andra frågor om det etiskt riktiga i reformen. Dels för att greppet gör att kvinnans väg ur våldet fördröjs – hennes hopp tänds igen när mannen ska prata med socialtjänsten. Dels, vilket är en konsekvens som jourerna rapporterar om, för att mannens bild av våldet vinner stort gehör hos socialtjänstens familje- och barnhandläggare – ”mannens arm griper allt längre in på jouten”. Roks jourer möter idag allt oftare uppgifter om att medan kvinnan lever under skydd från mannens våld på en kvin-

nojour, går hennes man i socialtjänstens stödgrupp för ”våldsut-satta personer”.

Ytterligare en central etisk fråga är hur en myndighet – social-tjänsten – kan samtala om handlingar som utgör brottslig verk-samhet utan att göra anmälningar om detta till polisen. I praktiken innebär reformen rörande socialtjänstens behandlingsuppdrag att delar av våldet avkriminaliseras. Detta sker paradoxalt nog inom en politisk ram av ett starkt fokus på höjda straff.

Det normala våldet åter?

I den här korta introduktionen av det politiska landskap där stu-dien *Kvinnors trygghet – Ett jämställt samhälle fyllt av våld* ska tas emot argumenterar vi för att den svenska politiken om mäns våld mot kvinnor har gått från att introducera och använda ett femi-nistisk sammanhållet perspektiv på våld, till att återgå till en frag-menterad, könsneutral förståelse där mäns sårbarhet och behov av individuell behandling vägleder arbetet. Parallellt förordas höj-da straff och fler kriminaliseringar.

Vi har också sagt att det har pratats oerhört mycket om frågan i politik och media (fram till 2022-års valrörelse) och att en mycket stor mängd reformer har lagts på bordet. I detta tal och i dessa refor-mer kan begrepp som ”mäns våld mot kvinnor” och beteckningar som ”en feministisk regering” användas men analyser av våldet som könat, av våldets konsekvenser, kort sagt en sammanhållen vålds-förståelse lyser med sin frånvaro. Det myckna talet och de lånade begreppen gör det dock lätt att tro att arbetet går framåt och bärs av förståelser som i själva verket har växlats in mot sina antiteser.

Denna uppenbara spänning reser frågan om det är 1930-talets förståelse vi ser åter, att politiken ska adressera ”det riktiga” vål-det med kraft medan ”den normala” heterosexuella relationens vardagsvåld inte anses falla under det som polis och domstol ska hantera. Det lämnas nu till socialtjänsten.

Ett undantag utgör synen på hedersrelaterat våld och förtryck. Här fokuseras våldets patriarkala dimensioner och görs till del av de utövande aktörernas kultur på ett helt annat sätt än vad fallet är med ”våld i nära relation” eller ”mäns våld mot kvinnor”. Myck-et riktigt gör regering och myndigheter en uppdelning av frågan

om våld i ”mäns våld mot kvinnor”, ”våld i nära relation” och ”hedersrelaterat våld och förtryck” (se till exempel Skr 2007/08:39 och SOU 2015:55) Att fragmentera, hålla i sär, våldsformer och uttryck kan ibland behövas. Dock märks en genomförd fragmentering av ”våld mot kvinnor” och ”hedersrelaterat våld och förtryck” i dagens politik. Det underströks 2021 genom införandet av ett särskilt hedersbrott, kriminaliserat enligt BrB 4 kap. 4 e § (Prop. 2021/22:138).

Att administrera våldet

Det är en kritisk bild av den förda politiken som den här introduktionen ger. Men kritiska perspektiv måste anläggas i ett samhälle där så mycket tal, tid och kraft har lagts på att få bukt på en fråga – mäns våldsutövning mot kvinnor – med så ohyggligt klena resultat. Det är något som inte fungerar med det vi gör.

Faktum är att Roks jourer ger uttryck för att situationen för kvinnor och tjejer mycket väl kan försämrats i takt med att myndigheter ges uppdrag och satsningar på projekt och utbildningar. Den kunskap som tillförs bidrar inte nödvändigtvis till att synliggöra och stötta kvinnor. Den kan lika väl bygga en expertis som stänger arbetet utifrån könsneutrala förståelser och professionsbaserade revirstrider. Kombinerat med de stora medel som tillskjuts på området kan vad som liknar en gigantisk administration av våldet ta form. Man jobbar med våld, men lyckas inte arbeta mot det.

En ljusare framtid?

Vi hoppas att den här studien ska öka både önskan och förmågan att skapa en politik och ett samhälle där mäns våld mot kvinnor får ett stopp, inte tolereras. Vi hoppas att vår studie kan ge några redskap för det viktiga arbetet.

Kapitel 2

VÅLD FRÅN VÄNNER, BEKANTA OCH OKÄNDA MÄN

MÄNS VÅLD MOT KVINNOR var länge en fråga som hänfördes till området nära relationer. ”Hemmet är den farligaste platsen för kvinnan” började användas som uttryck för att sätta ljus på kvinnors våldsutsatthet, i en tid som hittills talat om mäns våld mot varandra på offentliga platser. Under 80-talet växte ett samtal om ”kvinnomisshandel” fram. Kvinnorörelsen drev på för att synliggöra hemmet som en potentiellt farlig plats för kvinnor där mannen utan insyn av samhället kunde, och allt för ofta valde att, utöva våld.

Idag har diskussionen breddats. Kvinnors våldsutsatthet för våld från män utanför nära relationer har lyfts i tidigare studier och då framställt som omfattande (Lundgren m.fl. 2001; FRA EU 2014). Detta bekräftades av det Metoo-upprop som svepte över Sverige hösten 2017. I vår studie har vi därför ställt ett antal frågor om kvinnors våldserfarenheter från män utanför sexuella relationer.

Närmare om inramningen

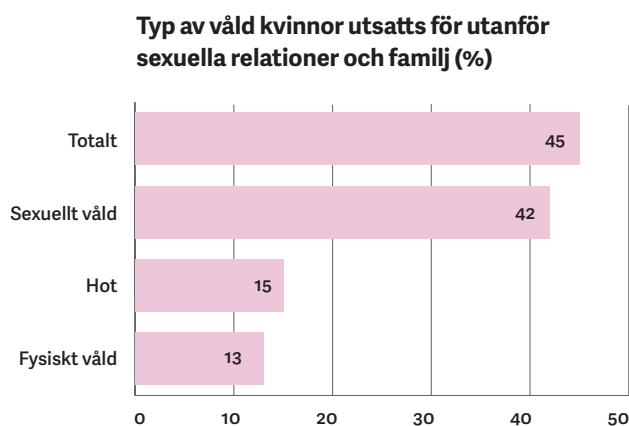
I avsnittet om våld från män utanför sexuella relationer ingår okända män, bekanta, vänner, och mer obekanta (tex grannar, studie- eller arbetskamrater). Frågorna i denna del av enkäten skulle besvaras av samtliga kvinnor.

Frågorna om fysiskt våld och hot är mindre ingående än i avsnitten om män som kvinnan har eller har haft en nära sexuell relation med (nuvarande och f.d. makar/sambos), men frågorna om sexuellt våld är desamma. Vi har i denna del istället frågat mer ingående om vem som utövade våldet samt var det utövades.

Omfång och våldsform

Nästan hälften, 45 procent, av kvinnorna rapporterar att de någon gång utsatts för våld (hot, fysiskt våld och/eller sexuellt våld) från män de inte har haft en sexuell relation med eller är släkt med (*Slagen dam*: 30 procent, och då räknades även släktingar in i denna kategori). Det våld som kvinnorna rapporterar om i högst utsträckning är sexuellt våld – fler än två av fem kvinnor uppger att de har varit utsatta för sexuellt våld av män de inte har eller har haft en nära relation med.

FIGUR 2

5 procent av kvinnorna rapporterar att de utsatts för våld från någon manlig vän, bekant eller någon okänd man minst en gång de senaste 12 månaderna.

De kvinnor som rapporterat om minst en våldshändelse (fysiskt våld, sexuellt våld och/eller hot) har även fått besvara en fråga om hur många gånger de blivit utsatta, dels under det senaste året, och dels tidigare. 28 procent av *alla kvinnor* har svarat att de utsatts för våld *mer än en gång* från manliga vänner, bekanta eller okända män. Av kvinnor med våldserfarenheter från manliga vänner, bekanta och/eller okända män rapporterar en majoritet om mer än en våldshändelse.

Fysiskt våld

En fråga ställdes om fysiskt våld från manliga vänner, bekanta och okända män: till exempel om han knuffat, slagit, hållit fast, bitit eller knivskurit henne.

Totalt rapporterar 13 procent av kvinnorna att de någon gång har blivit utsatta för fysiskt våld av en man utanför sexuella relationer och familj (*Slagen dam*: 9 procent).

Sexuellt våld

Fem frågor har ställts om sexuellt våld från män i denna kategori; Vi har frågat om en man som kvinnan inte har haft en sexuell relation med eller är släkt med mot kvinnans vilja tagit eller spridit sexuella bilder på henne, fått kvinnan att delta i en sexuell aktivitet fast hon visade att hon inte ville, om han tagit i henne på ett sexuellt sätt mot hennes vilja, tvingat henne till en sexuell aktivitet med hot, med att göra henne illa eller då hon inte kunnat försvara sig, eller på ett sådant sätt försökt tvinga henne till en sexuell aktivitet.

Totalt rapporterar 42 procent, alltså mer än två femtedelar, av kvinnorna att de någon gång har utsatts för sexuellt våld av en manlig vän, bekant eller okänd man. Totalsiffran på 42 procent är densamma både om digitalt sexuellt våld¹ räknas in eller ej. (*Slagen dam*: 25 procent, då även manliga släktingar inräknat).

10 procent av kvinnorna rapporterar att en manlig vän, bekant eller någon okänd man någon gång försökt tvinga dem till en sexuell aktivitet (*Slagen dam*: 9 procent, genom våld), och 6 procent rapporterar att de har blivit tvingade till en sexuell aktivitet (*Slagen dam*: 5 procent). Dock svarade hela 13 procent av kvinnorna att en manlig vän, bekant eller okänd man någon gång har fått dem att delta i en sexuell aktivitet trots att de visade att de inte ville. En möjlig tolkning är att denna rapportering rör fall där mannen övertalat kvinnan eller tjatat till sig sex – alltså där kvinnan kanske inte känt sig direkt tvingad, men ändå haft sex mot sin vilja. 3 procent av kvinnorna rapporterar att en manlig vän, bekant eller okänd man mot deras vilja tagit eller spridit sexuella bilder av dem.

1. Mot kvinnans vilja tagit eller spridit sexuella bilder på henne.

Den absolut vanligaste formen av sexuella våldshändelser som kvinnorna rapporterar om är att en manlig vän, bekant och/eller någon okänd man har *tagit i dom på ett sexuellt sätt mot deras vilja*, till exempel tafsat, tagit tag i, hållit fast, kysst eller kramat dem: 40 procent av alla kvinnor, *alltså två av fem kvinnor*, rapporterar att en man de inte har haft en sexuell relation med eller är släkt med någon gång har utsatt dem för detta (*Slagen dam*: 22 procent, då ingick även manliga släktingar i kategorin).

Hot

Två frågor ställdes om hot från manliga vänner, bekanta och okända män. Vi frågade om kvinnorna blivit hotade med fysiskt våld ansikte mot ansikte, och om de blivit hotade per telefon, brev eller sociala medier.

Sammanlagt har 15 procent av alla kvinnor rapporterat att de en eller flera gånger har blivit hotade av en manlig vän, bekant eller någon okänd man (*Slagen dam*: 9 procent – alltså en ökning med två tredjedelar). 11 procent har blivit utsatta för hot om fysiskt våld ansikte mot ansikte (*Slagen dam*: 7 procent), och 9 procent har blivit hotade via telefon, brev och/eller sociala medier (*Slagen dam*: 3 procent per telefon).

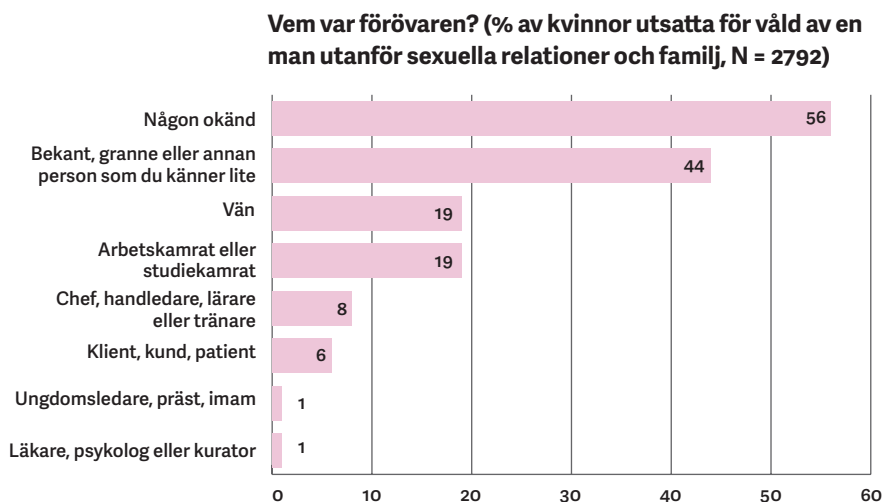
Vilka är förövarna, och var utövas våldet?

De kvinnor som rapporterat att de utsatts för minst en våldshändelse av en man utanför sexuella relationer och familj, fick även en fråga om vem/vilka män det är som utsatt dem för våld. Frågan rör kvinnornas samtliga våldserfarenheter från män utanför sexuella relationer och familj, och flera svarsalternativ kunde därmed väljas.

Den vanligaste förövaren är enligt kvinnornas rapportering en för dem okänd man. 56 procent av de kvinnor som angett att de erfärit denna form av våldsutsatthet har angett detta. Näst vanligast är att någon manlig bekant som de känner lite har utsatt dem, 44 procent, och efter det att en vän har gjort det, 19 procent.

Av kvinnor med våldserfarenheter av denna karaktär har 8 procent blivit utsatta av sin chef, handledare, lärare eller tränare, och 6 procent har blivit utsatta av en klient, kund eller patient.

FIGUR 3

TABELL 1

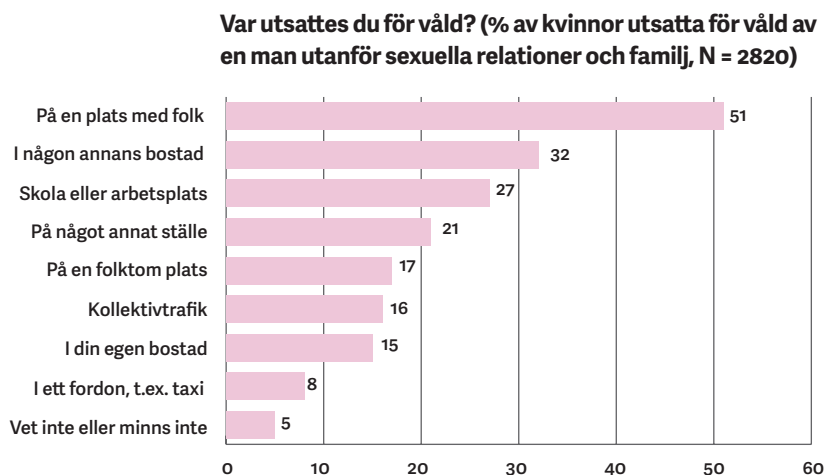
Förövarkategori	% viktat
Chef, handledare, lärare eller tränare	8
Arbetskamrat eller studiekamrat	19,3
Klient, kund eller patient	6,2
Läkare, psykolog eller kurator	1,4
Ungdomsledare, präst, imam	0,7
Vän	18,9
Bekant, granne eller annan person som du känner lite	44,3
Någon okänd	55,6

Kvinnorna fick även en fråga om var de utsatts för våld av män utanför sexuella relationer och familj. Vanligast är att ha utsatts för våld av en man utanför sexuella relationer och familj på en plats där det finns andra, vilket över hälften (51 procent) av de våldsutsatta kvinnorna har varit med om. Näst vanligast är att ha utsatts i någon annans bostad, vilket 32 procent av kvinnorna rapporterar om. 27 procent av kvinnorna har utsatts för våld på deras skola el-

ler arbetsplats. 17 procent har utsatts för våld på en folktom plats, 16 procent i kollektivtrafiken, och 8 procent i något annat fordon, som till exempel bil eller taxi. Av de kvinnor som har utsatts för våld av en man utanför sexuella relationer och familj har 15 procent blivit utsatta i sin egen bostad. Andelen som svarat att de inte vet eller minns var våldet ägde rum är 5 procent.

Värt att notera är att var femte kvinna (21 procent) som svarat att de har utsatts för våld av en man utanför en sexuell relation anger att de har utsatts *på något annat ställe*, trots att de givna svarsalternativen kan sägas vara relativt uttömmande, d.v.s. att de täcker de flesta möjliga fysiska platser där våld kan utövas. En möjlig förklaring skulle kunna vara att våldet inte utövats på en fysisk plats utan exempelvis digitalt eller via telefon, vilket vi inte har haft som svarsalternativ.

FIGUR 4

Sammanfattande kommentar

Nära hälften av alla kvinnor rapporterar att de utsatts för våld av en man de inte har eller har haft en nära relation med. Mäns våld mot kvinnor begränsar sig alltså inte till den nära relationen. Inte heller är det bara okända män, den klassiska bilden av förövaren som inte är en partner, som utgör våldssverkare i kvinnors

liv. Kvinnornas svar visar att våld även utövas av vänner, bekanta, chefer och studie- eller arbetskamrater.

Erfarenheterna syns heller inte vara enstaka. Mellan en femtedel och en fjärdedel av kvinnorna i gruppen uppger att det skett en gång. Det mest frekventa svaret är att det har skett 2–10 gånger.

Våldet är vidare ofta sexuellt. Det inkluderar sådant som är påtvingade sexuella aktiviteter – mer än var tionde kvinna rapporterar om dylika erfarenheter – och det allra vanligaste, tafsningar och fasthållningar och dylikt, vilket 40 procent rapporterar om.

Vår studie bekräftar det sammanhållna perspektiv som utvecklades i *Slagen dam*. Också där visade kvinnornas svar att våldet var spritt över relationer och utövades på många arenor. Likaså syntes då som nu att sexuellt våld är en levd och upprepad erfarenhet från män som kvinnan inte har en sexuell relation med.

Kapitel 3

VÅLD INOM SEXUELLA RELATIONER

I DEN ENKÄT SOM SÄNDES UT har ett särskilt fokus riktats mot kvinnors erfarenheter av att utsättas för våld av män som de lever eller har levt med som makar eller sambos. Frågorna i dessa sektioner är mer omfattande, exempelvis ställer vi frågor om kontrollerande beteenden vid sidan av frågor om fysiskt och sexuellt våld och hotelser. Även frågorna om hot är fler och mer precisa i avsnitten om nuvarande respektive före detta makar och sambos.

Frågorna om sexuellt våld är däremot desamma för samtliga sexuella relationer, dvs även för det vi kallar relationer till pojkvänner – män som kvinnan har eller har haft en sexuell relation med men inte bott tillsammans med.

Frågor om våld inom sexuella relationer har ställts angående:

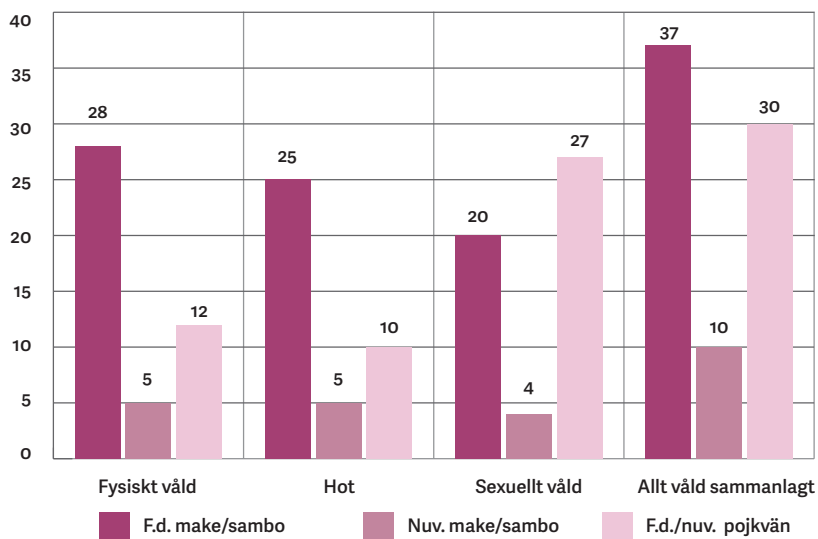
- - Män som kvinnan har eller har haft en sexuell relation med, men inte bott tillsammans med (pojkvänner, sambos eller kortare sexuella relationer).
 - Nuvarande makar/sambos
 - Tidigare makar/sambos

Tidigare forskning har visat att kvinnor främst är utsatta för fysiskt våld och hot om fysiskt våld inom ramen för sina partnerrelationer (NCK 2014). Samtidigt visar tidigare forskning att våld kan vara svårt att sätta ord på medan relationen pågår eller medan man lever "i" våldet (Mellberg 2002, Lundgren 2012). För att underlätta för kvinnorna att minnas och att formulera sina erfarenheter har vi därför, liksom tidigare studier i denna genre har gjort, valt

att formulera frågorna konkret och tämligen utförligt i avsnitten om våld från nuvarande och tidigare makar/sambos. Syftet är att undvika bagatellisering eller omtolkningar av våldet i kvinnornas rapportering.

FIGUR 5

Typer av våld i olika heterosexuella relationer (%)

Våld från pojkvänner som kvinnan inte bott tillsammans med

För att fånga tjejers och kvinnors våldsutsatthet i heterosexuella relationer, inte minst under yngre år, har vi sett det som värdefullt att ställa frågor om det vi kallar *pojkvänner*, dvs killar och män som hon har haft en sexuell relation med men inte bott tillsammans med eller varit gift med.

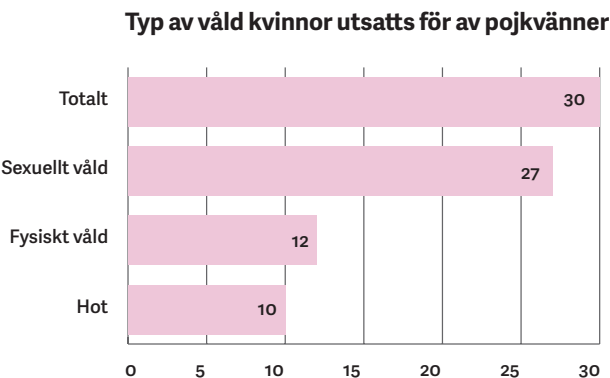
Siffrorna i detta avsnitt är beräknade på antalet kvinnor som har uppgett att de har eller har haft minst en tidigare sexuell relation med en man som de inte har bott tillsammans med. Antalet i denna grupp uppgår till 4996 st.

Totalt har 3 av 10 kvinnor (30 procent) någon gång utsatts för hot, fysiskt våld eller sexuellt våld från en nuvarande eller tidigare

pojkvän (*Slagen dam*: 15 procent). Mer än en fjärdedel (27 procent) av kvinnorna har varit utsatta för sexuellt våld av en pojkvän.

Våldet verkar i många fall vara frekvent; av de kvinnor som utsatts för våld av pojkvänner under det senaste året, rapporterar 30 procent att de utsatts för våld *mer än en gång*. När det gäller perioden före det senaste året är andelen kvinnor som rapporterar om mer än en våldshändelse från pojkvänner hela 62 procent.

FIGUR 6. Kvinnors utsatthet för våld från pojkvänner, någonsin, (i procent).

TABELL 2. Kvinnor någonsin utsatta för hot, fysiskt våld eller sexuellt våld av en pojkvän.

	Antal	% viktat
ja	1430	30,4
nej	3518	69,6

N = 4948

Fysiskt våld

En fråga ställdes om fysiskt våld från pojkvänner. Vi frågade om en man som kvinnorna har eller har haft en sexuell relation med men inte bott tillsammans med har utsatt henne för fysiskt våld, till exempel knuffat, slagit, hållit fast, bitit eller knivskurit henne.

Totalt svarade 12 procent av kvinnorna att de har blivit utsatta för fysiskt våld av en pojkvän (*Slagen dam*: 7 procent).

Sexuellt våld

Samma sex frågor om sexuellt våld har ställts om pojkvänner, nuvarande makar/sambos och tidigare makar/sambos. Fyra frågor rör om mannen har tvingat kvinnan till en sexuell aktivitet genom att hota henne, göra henne illa eller då hon inte kunnat försvara sig för att hon till exempel sovit eller varit berusad, om han på ett dylikt sätt *försökt* tvinga henne till en sexuell aktivitet, om han har fått kvinnan att delta i en sexuell aktivitet fast hon visade att hon inte ville, och om han har tagit i henne på ett sexuellt sätt mot hennes vilja, till exempel genom att tafs, ta tag i, hålla fast, krama eller kyssa henne. Vi har även ställt två frågor om ifall mannen har använt pornografi på ett sätt som kvinnan har tyckt varit obehagligt eller kränkande, och om han mot hennes vilja har tagit eller spridit sexuella bilder på henne. Med dessa frågor vill vi fånga kvinnors utsatthet för mäns digitala sexuella våld. För att ge en tydligare bild av hur våldsutsattheten ser ut, samt öka jämförbarheten med tidigare studier (som *Slagen dam*, Lundgren m.fl. 2001), har vi valt att presentera siffrorna för den totala rapporteringen om sexuellt våld både inklusive och exklusive de två frågorna om digitalt våld. Vi är dock medvetna om att kränkande användning av pornografi även kan innefatta fysiskt sexuellt våld mot kvinnan, då frågan inte specificerar *exakt på vilket sätt* mannen har använt pornografi. Mannen kan till exempel ha tvingat kvinnan att se på pornografi, eller krävt att hon ska ställa upp på sexuella aktiviteter hämtade från pornografin. Oavsett vilket uttryck det har tagit i de enskilda fallen, så kvarstår faktum att kvinnan har upplevt mannens pornografianvändning som obehaglig och/eller kränkande.

Totalt rapporterar 27 procent av kvinnorna att en nuvarande eller tidigare pojkvän har utsatt dem för sexuellt våld (26,5 procent exkl. digitalt sexuellt våld) (*Slagen dam*: 11 procent).

TABELL 3. Utsatthet för sexuellt våld av pojkvänner, inklusive digitalt sexuellt våld.

	Antal	% viktat
ja	1262	26,9
nej	3676	73,1

TABELL 4. Utsatthet för sexuellt våld av pojkvänner, exklusive digitalt sexuellt våld.

	Antal	% viktat
ja	1243	26,5
nej	3693	73,5

6 procent av kvinnorna har svarat att de tvingats till en sexuell aktivitet av en pojkvän, och 8 procent har svarat att en pojkvän har försökt tvinga dem till en sexuell aktivitet. *Sammantaget har nästan var tionde kvinna (9 procent) utsatts för våldtäkt och/eller våldtäktsförsök av någon tidigare eller nuvarande pojkvän.* Dock rapporterar hela 17 procent av kvinnorna att en pojkvän har fått henne att delta i en sexuell aktivitet fast hon visade att hon inte ville. Mer än var femte kvinna (21 procent) som har eller har haft någon pojkvän har varit med om att han tagit på henne sexuellt mot hennes vilja.

TABELL 5. Någonsin utsatt för våldtäkt eller våldtäktsförsök av pojkvän.

	Antal	% viktat
ja	423	9,1
nej	4505	90,9

8 procent av kvinnorna rapporterade att en pojkvän har använt pornografi på ett obehagligt eller kränkande sätt, och 3 procent har varit med om att en pojkvän har tagit eller spridit sexuella bilder av dem mot deras vilja.

Hot

Två frågor ställdes om hot från pojkvänner. Vi frågade om en man som kvinnan har haft en sexuell relation med men inte bott tillsammans med har hotat att skada kvinnan fysiskt ansikte mot ansikte, och/eller hotat att skada henne per telefon, brev eller sociala medier.

Totalt har 10 procent av kvinnorna någon gång blivit hotade av en pojkvän (*Slagen dam*: 5 procent). 7 procent av kvinnorna har blivit hotade ansikte mot ansikte med fysiskt våld av en pojkvän, och 6 procent har blivit hotade via telefon, brev eller sociala medier.

Yngre kvinnors utsatthet för våld från pojkvänner

Yngre kvinnor rapporterar om mer fysiskt våld, sexuellt våld, och hot från pojkvänner, jämfört med äldre kvinnor. Av kvinnor i åldrarna 18 till 24 år som har eller har haft någon pojkväsrelation är det 20 procent som rapporterar att de utsatts för fysiskt våld (jämfört med 12 procent av kvinnor i alla åldrar). I denna grupp kvinnor rapporterar 15 procent att de utsatts för hot av en pojkvän, jämfört med 10 procent i hela urvalet. Störst skillnad i rapporteringen uppdelat på åldersgrupper märks i frågorna om sexuellt våld. Av kvinnor 18 till 24 år som har/har haft en pojkväsrelation svarade mer än hälften, 53 procent, att de har utsatts för sexuellt våld i en sådan relation (jämfört med 27 procent av kvinnor i alla åldrar). På samtliga enskilda frågor som vi ställt om sexuellt våld från pojkvänner rapporterar yngre kvinnor om en högre utsatthet jämfört med äldre kvinnor (för mer om unga kvinnors våldsutsatthet, se kapitel 5).

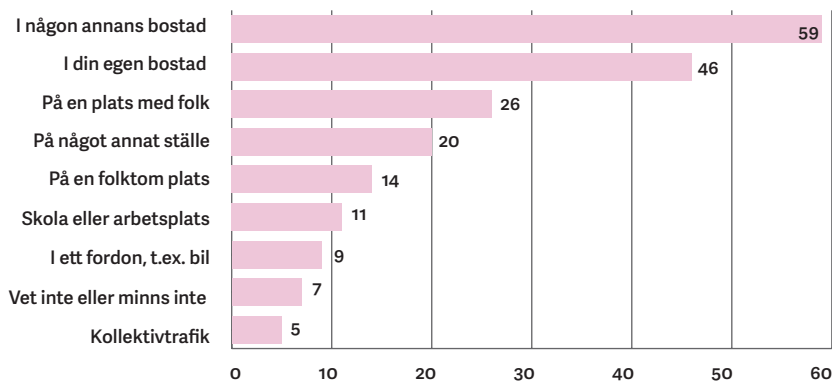
Platsen för våld

De kvinnor som rapporterat om hot, fysiskt våld och/eller sexuellt våld från pojkvänner fick även besvara en fråga om var de varit med om detta våld. Frågan rör kvinnornas samtliga våldserfarenheter inom denna typ av relation(er), och därmed har flera svarsalternativ kunnat väljas.

Vanligast är att ha utsatts för våld av en pojkvän i någon annans bostad (59 procent), följt av sin egen bostad (46 procent). Fastän kvinnorna inte bott tillsammans med männen ifråga är det alltså vanligast att ha utsatts för våld i en hemmiljö. 26 procent av kvinnorna rapporterar att en pojkvän utsatt dem för våld på en plats där det finns andra, och 14 procent på en plats där det inte finns andra. 11 procent av kvinnorna har blivit utsatta på sin skola eller arbetsplats, 9 procent i ett fordon, t.ex. bil eller taxi, och 5 procent i kollektivtrafiken. 20 procent av kvinnorna som rapporterat att de blivit utsatta för våld av en pojkvän svarade att de blivit utsatta på något annat ställe. Då vi enbart gett specifika, och uttömmande, svarsalternativ om fysiska platser, skulle de kvinnor som svarat 'något annat ställe' möjligtvis kunna ha blivit utsatta via till exempel telefon eller digitalt.

FIGUR 7

Var utsattes du för våld? (% av kvinnor utsatta för våld av pojkvänner, N = 1450)

Sammanfattning och kommentar: våld från pojkvänner

Enligt kvinnornas svar har så många som 30 procent utsatts för våld av en kille/man som man har haft en relation men inte bott tillsammans med. Särskilt det sexuella våldet sticker ut och särskilt unga kvinnor rapporterar sådana erfarenheter. Jämför vi den sammanlagda rapporteringen med resultaten i *Slagen dam* märks en markant ökning rapporteringen av denna typ av erfarenheter, 30 procent i vår studie mot 15 procent i *Slagen dam*. Siffran angående erfarenheter av sexuellt våld är 27 procent i vår studie mot 11 procent i *Slagen dam* vad avser pojkvänsrelationer.

Våra resultat om yngre kvinnors utsatthet korresponderar med studier gjorda i närtid men rapporteringen är högre jämfört med *Slagen dam*. Unga kvinnors höga rapportering om våld från män och killar de har relationer men inte bor med väcker frågor om livsvillkoren för tjejer och unga kvinnor i Sverige idag.

Den högre rapporteringen av denna typ av våld mot den tidigare studien kan spegla att våldet faktiskt har ökat. Det är också möjligt att det fokus som har riktats mot unga kvinnors utsatthet för just sexuellt våld i den så kallade samtyckesdebatten och genom Me-too-upproppen har påverkat rapporteringen så att den har blivit högre. Oavsett skälen bakom den höga rapporteringen är det en mörk bild av unga kvinnors sexuella relationer som tecknas.

Våld utövat av tidigare make/sambo

I enkäten har ett antal frågor ställts om erfarenheter av våld som har utövats inom tidigare make/samborelationer.

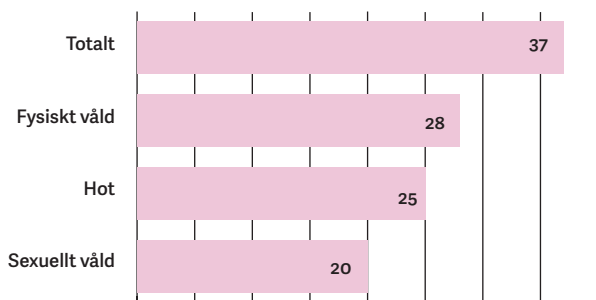
37 procent av de kvinnor som har haft minst en tidigare make eller manlig sambo uppger att de har utsatts för hot, fysiskt våld och/eller sexuellt våld av någon före detta make/sambo (*Slagen dam*: 35 procent).

Procentsiffrorna i detta avsnitt är beräknade på de 3 381 kvinnor som har svarat att de haft åtminstone en tidigare make eller sambo.

Utifrån kvinnornas rapportering verkar mäns våld i tidigare våldsamma relationer ofta ha varit frekvent. Av de kvinnor som har en våldsam före detta make eller sambo har nästan två tredjedelar av kvinnorna (63,7 procent) svarat att deras senaste våldsamma f.d. make/sambo utsatt dem för våld mer än en gång. Mer än en fjärdedel, 26 procent, av kvinnorna har blivit utsatta mer än 10 gånger, och var tionde kvinna rapporterade att hennes senaste våldsamma f.d. make/sambo har utsatt henne för våld fler än 50 gånger.

FIGUR 8

Typ av våld kvinnor utsatts för i tidigare äktenskap eller samboförhållande

(procent, n= 3381. Exklusive digitalt sexuellt våld)

Fysiskt våld

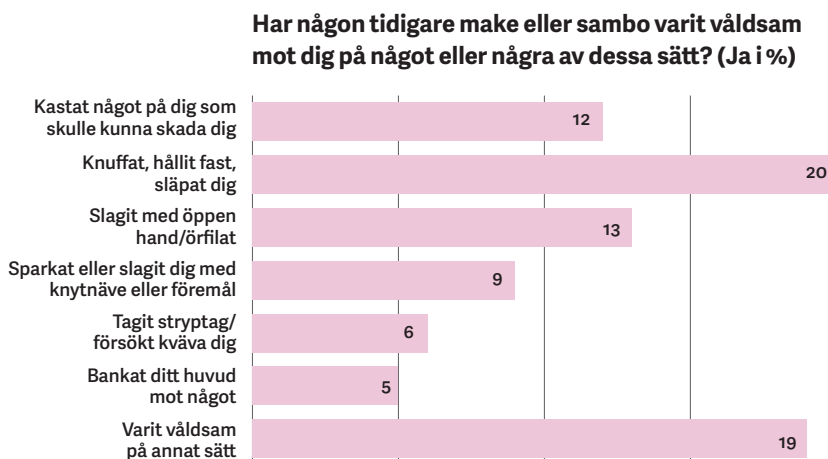
Sex konkreta frågor har ställts om fysiskt våld från en tidigare make eller sambo. Vi har frågat om mannen har kastat något på kvinnan som skulle kunna göra henne illa, om han knuffat, hållit

fast eller släpat henne, om han slagit henne med öppen hand eller gett henne en örfil, slagit henne med knytnäven/hårt föremål eller sparkat henne, tagit stryptag eller försökt kväva henne eller om han har bankat kvinnans huvud mot något. En avslutande sjunde fråga handlar om ifall mannen har varit våldsam mot kvinnan på något annat sätt än som beskrivs i de mer konkreta frågorna.

Totalt rapporterar 28 procent av kvinnorna att en tidigare make/sambo har utsatt dem för fysiskt våld (*Slagen dam*: 28 procent).

20 procent av kvinnorna rapporterar att en tidigare make/sambo har knuffat, hållit fast eller släpat dem (*Slagen dam*: 23 procent). 12 procent av kvinnorna rapporterar att en tidigare make eller sambo har kastat något på dem som kunde skada dem (*Slagen dam*: 13 procent), och 13 procent har blivit slagna med öppen hand eller fått en örfil av en tidigare make/sambo (ej med i *Slagen dam*). 9 procent av kvinnorna rapporterar att en tidigare make/sambo har slagit dem med knytnäven eller ett hårt föremål, eller att han sparkat dem (*Slagen dam*: 16 procent), och 6 procent rapporterar att en tidigare make eller sambo har tagit stryptag på eller försökt kväva dem (*Slagen dam*: 8 procent). 5 procent av kvinnorna har fått sitt huvud bankat mot något av en tidigare make eller sambo (*Slagen dam*: 7 procent). 19 procent av kvinnorna rapporterar att en tidigare make/sambo har varit våldsam mot dem på något annat sätt.

FIGUR 9

Sexuellt våld

Samma sex frågor har ställts om sexuellt våld från tidigare makar eller sambos som för pojkvänner, se ovan. Totalt rapporterar 23 procent av kvinnorna att en tidigare make/sambo har utsatt dem för sexuellt våld (20 procent exkl. digitalt våld) (*Slagen dam*: 16 procent).

TABELL 6. Utsatthet för sexuellt våld av f.d. make/sambo, inklusive digitalt sexuellt våld.

	Antal	% viktat
ja	729	23,2
nej	2542	76,8

TABELL 7. Utsatthet för sexuellt våld av f.d. make/sambo, exklusive digitalt sexuellt våld.

	Antal	% viktat
ja	632	20,3
nej	2633	79,7

6 procent av kvinnorna har blivit tvingade till en sexuell aktivitet av en tidigare make/sambo genom att han har hotat henne, gjort henne illa eller då hon inte kunnat försvara sig, och 7 procent av kvinnorna har varit med om att en tidigare make/sambo har försökt tvinga henne till sex på ett sådant sätt (*Slagen dam*: 7 procent resp. 8 procent). Dock rapporterar hela 15 procent av kvinnorna att en tidigare make/sambo har fått dem att delta i någon form av sexuell aktivitet trots att hon visat att hon inte ville. 14 procent av kvinnorna rapporterar att en tidigare make har tagit på dem sexuellt mot deras vilja (*Slagen dam*: 13 procent).

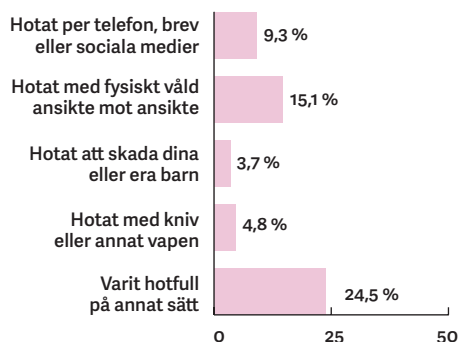
9 procent av kvinnorna rapporterar att en tidigare make/sambo har använt pornografi på ett obehagligt eller kränkande sätt, och 3 procent har varit med om att en tidigare make/sambo har tagit eller spridit sexuella bilder på dem mot deras vilja.

Hot

Fem frågor har ställts om hot från en tidigare make eller sambo. Vi har frågat kvinnorna om mannen har hotat att skada henne per telefon/brev/sociala medier, om han har hotat att skada henne fysiskt ansikte mot ansikte, hotat att skada hennes eller gemen-

samma barn, hotat med kniv eller annat vapen, eller om han har varit hotfull på något annat sätt.

FIGUR 10. Hot, någon tidigare make/sambo.

Totalt rapporterar 25 procent, alltså var fjärde kvinna, att de blivit hotade av en tidigare make/sambo (*Slagen dam*: 19 procent). 15 procent har blivit hotade med fysiskt våld ansikte mot ansikte, och 9 procent har blivit hotade via telefon, brev eller sociala medier. 5 procent har blivit hotade med kniv eller annat vapen, och 4 procent har varit med om att en tidigare make/sambo har hotat att skada kvinnans/gemensamma barn (*Slagen dam*: 3 procent). 24 procent uppger att en tidigare make/sambo har varit hotfull på något annat sätt.

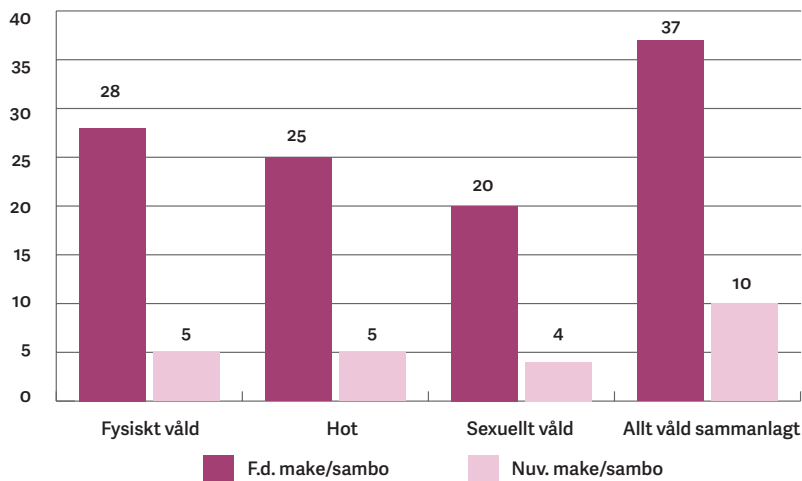
Sammanfattning och kommentar: våld från tidigare make/sambo

Mer än var tredje kvinna, 37 procent, rapporterar om erfarenheter av våld från en tidigare make eller sambo. Förekomsten av de olika rapporterade våldsformerna ligger på ungefär liknande nivåer: fysiskt våld, sexuellt våld och hotelser (28, 23 respektive 25 procent).

Jämför vi med *Slagen dam* är rapporteringen i vår studie högre rörande såväl hotelser som sexuellt våld. Vad avser rapporteringen om fysiskt våld är den något lägre i vår studie än i *Slagen dam* vad avser de konkreta våldsformer som vi har frågat om. Istället märks en jämförelsevis högre rapportering rörande alternativet "varit våldsam på något annat sätt". Vi återkommer i slutet av denna rapport med resonemang kring detta.

FIGUR 11

Typer av våld i tidigare respektive nuvarande äktenskap/samborelation (%)

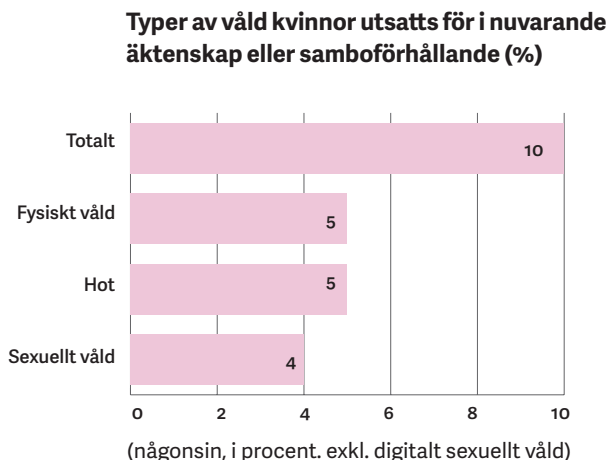
Våld från nuvarande make/sambo

I enkäten har ett antal frågor ställts om våldserfarenheter från pågående make/samborelationer. Siffrorna i detta avsnitt är beräknade på antalet kvinnor i urvalet som har svarat att de har en nuvarande make eller manlig sambo. Antalet kvinnor i denna grupp uppgår till 4 413 st.

Totalt rapporterar 10 procent av kvinnorna att deras nuvarande make eller sambo någon gång har utsatt dem för fysiskt våld, sexuellt våld eller hot (*Slagen dam*: 11 procent). En av tio kvinnor som lever ihop med en manlig partner har alltså utsatts för våld av honom.

Av kvinnor som är gifta eller sambo med en man rapporterar 3 procent att han har utsatt henne för hot, fysiskt våld eller sexuellt våld under det senaste året, vilket alltså är ett år under Covid-19-pandemin.

FIGUR 12

Fysiskt våld

Samma frågor om fysiskt våld har ställts beträffande nuvarande makar/sambos som tidigare makar/sambos. Totalt rapporterar 5 procent av kvinnorna att deras nuvarande make eller sambo har utsatt dem för fysiskt våld (*Slagen dam*: 7 procent).

4 procent av kvinnorna som lever med en make/sambo rapporterar att mannen har knuffat, hållit fast eller släpat dem (*Slagen dam*: 6 procent). 2 procent av kvinnorna rapporterar att han har kastat något på dem som kunde skada dem (*Slagen dam*: 2 procent), och 2 procent rapporterar att mannen har slagit dem med öppen hand eller gett dem en örfil (ej med i *Slagen dam*). 1 procent av kvinnorna rapporterar att deras make/sambo har slagit dem med knytnäven eller ett hårt föremål, eller att han sparkat dem (*Slagen dam*: 2 procent), och 1 procent rapporterar att han har tagit stryptag på eller försökt kväva dem (står ej med i *Slagen dam*). 3 procent rapporterar att deras nuvarande make/sambo har varit våldsam mot dem på något annat sätt.

Sexuellt våld

Samma frågor om sexuellt våld har ställts om kvinnornas nuvarande makar/sambos som tidigare makar/sambos. Totalt rapporterar 6 procent (5,5 procent) av kvinnorna att deras nuvarande make el-

ler sambo har utsatt dem för sexuellt våld (4 procent exkl. digitalt våld) (*Slagen dam*: 3 procent).

TABELL 8. Utsatthet för sexuellt våld av nuvarande make/sambo, exklusive digitalt sexuellt våld.

	Antal	% viktat
ja	187	4,4
nej	4182	95,6

TABELL 9. Utsatthet för sexuellt våld av nuvarande make/sambo, inklusive digitalt sexuellt våld.

	Antal	% viktat
ja	239	5,5
nej	4132	94,5

Rapporteringen om sexuellt våld från kvinnornas nuvarande makar/sambos är genomgående låg sett i ljuset av rapporteringen om sexuellt våld från andra typer av relationer. 3 procent uppgav att deras make/sambo har tagit i dem på ett sexuellt sätt mot deras vilja, och 3 procent har rapporterat att deras make/sambo har fått dem att delta i någon form av sexuell aktivitet fast de visade att de inte ville. Endast knappt 1 procent (0,6 procent) av kvinnorna rapporterar att deras nuvarande make/sambo har tvingat eller försökt tvinga dem till en sexuell aktivitet med hot, med att göra dem illa eller då de inte kunnat försvara sig (*Slagen dam*: <1 procent). 2 procent av kvinnorna rapporterar att deras nuvarande make/sambo har använt pornografi på ett sätt som de upplevt som obehagligt eller kränkande.

Hot

Samma fem frågor om hot har ställts om nuvarande makar/sambos som tidigare makar/sambos. Vi har frågat kvinnorna om deras nuvarande make/sambo har hotat att skada henne per telefon/brev/sociala medier, om han har hotat att skada henne fysiskt ansikte mot ansikte, hotat att skada hennes eller gemensamma barn, hotat med kniv eller annat vapen, eller om han har varit hotfull på något annat sätt.

Totalt rapporterar 5 procent av kvinnorna att de har blivit hotade av sin nuvarande make/sambo (*Slagen dam*: 1 procent).

Av de kvinnor som har en nuvarande make/sambo rapporterar 2 procent att han har hotat dem med fysiskt våld ansikte mot ansikte och 5 procent rapporterar att deras nuvarande make/sambo har varit hotfull på något annat sätt.

Våld under det senaste året

Vi frågade kvinnorna både om utsatthet någonsin, och utsatthet under de senaste 12 månaderna, vilket var ett år under Covid-19-pandemin. I vår studie svarar 3 procent av kvinnorna som lever med en man att han har utsatt dem för fysiskt våld, sexuellt våld och/eller hot under det senaste året. Motsvarande siffra för *Slagen dam* var 5 procent.

I vår studie är kvinnornas rapportering om sexuellt våld låg för den gångna 12-månadersperioden. 0,1 procent av kvinnorna uppger att en make/sambo har försökt tvinga dem till en sexuell aktivitet trots att de visat att de inte vill och 0,1 procent uppger att de har tvingats till sex utan att kunna försvara sig. 2 procent uppger att de har blivit tagna på sexuellt mot sin vilja.

Enstaka händelser?

I vår studie svarar 3 procent att de har utsatts för våld under det senaste året av en nuvarande make/sambo. Fragmenteras denna rapportering framstår de nära relationerna som tydligt fredligare än andra relationer – och så kan det vara!

Intressant är ändå att titta på hur den rapporterade våldsamma relationen ser ut. Av de kvinnor som uppger att deras make/sambo har varit våldsam mot dem under senaste året har 30 procent rapporterat att de utsatts för våld av honom *mer än en gång* under perioden. När det gäller perioden *före* det senaste året rapporterar 38 procent av kvinnorna som lever med en våldsam make/sambo (10 procent), att han har utsatt henne för våld mer än en gång.

Givet de tolkningsperspektiv vi har anlagt i vår studie, att våldets normalisering och kontinuum antas spela roll för kvinnors möjligheter att se och rapportera om våld de lever i, är de uppgifter vi får om den pågående våldsamma relationen intressanta.

Sammanfattning och kommentar: våld från nuvarande make/sambo

Var tionde kvinna rapporterar att hon lever med en make/sambo som har varit våldsam mot henne. 3 procent uppger att våld har utövats under de senaste 12 månaderna.

Precis som i *Slagen dam* är relationen mellan de olika våldsformerna (fysiskt våld, sexuellt våld och hotelser) relativt likartad i kvinnornas rapportering om våld från nuvarande make/sambo.

Kvinnornas rapportering av våld från nuvarande makar/sambo-relationer är dock väsentligt lägre än för tidigare makar eller sambos. Detta mönster återfinns även i *Slagen dam*. Skillnaderna mellan "förr" och "nu" har dock ökat i vår studie. Rapporteringen om våld från nuvarande make/sambo under det senaste året är lägre i vår studie än i *Slagen dam*: 3 procent i *Kvinnors trygghet* mot 5 procent i *Slagen dam*. Givet att vi har samlat in svaren under en pågående pandemi, med en tänkt ökad våldsutsatthet för kvinnor i deras nära relation som en konsekvens av isolering och nedstängning av delar av samhället, är rapporteringen intressant.

Kontrollerande och nedvärderande beteenden

Utöver frågorna om hot, fysiskt våld och sexuellt våld har vi även ställt frågor om kvinnornas utsatthet för olika kontrollerande och nedvärderande beteenden från män i de olika relationstyperna.

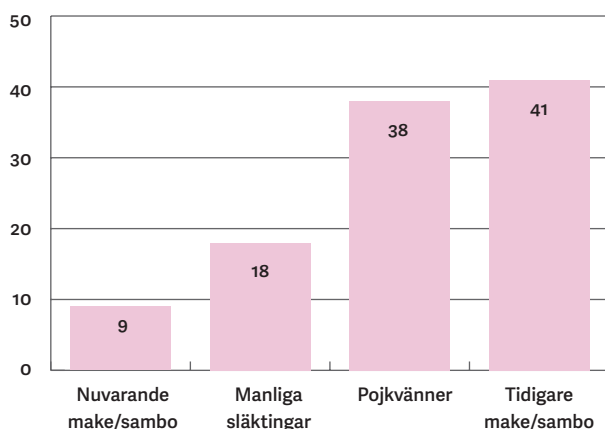
Sju frågor ställdes om erfarenheter av kontrollerande och nedvärderande beteenden från kvinnornas nuvarande make/sambo respektive från någon tidigare make/sambo. Dessa frågor har ställts så att kvinnorna fick välja om de beteenden vi nämnde var passande beskrivningar på deras nuvarande eller någon tidigare make/sambo eller inte. De beteendena vi frågade om var ifall mannen är svartsjuk och har krävt att få veta vem kvinnan träffat eller vad hon gjort, om han kallat henne kränkande saker, fått henne att känna sig underlägsen och dålig, om han ofta startat bråk när hon ska träffa släkt eller vänner, hindrat henne från att träffa släkt eller vänner, sagt att hon har dåligt rykte eller om han har hotat att göra sig själv illa ifall kvinnan skulle lämna honom.

Vi har även ställt frågor om kontrollerande och nedvärderande beteenden från pojkvänner. Dessa frågor är inte ställda som påstå-

enden likt frågorna om nuvarande/tidigare makar/sambos, utan har ställts om ifall en man som kvinnan har haft en sexuell relation med men inte bott tillsammans med någon gång har utsatt kvinnan för olika kontrollerande eller nedvärderande handlingar. Till exempel har vi frågat om mannen någon gång har kallat kvinnan saker som fått henne att känna sig underlägsen och dålig, sagt att hon har dåligt rykte eller postat något obehagligt om kvinnan i sociala medier mot hennes vilja.

FIGUR 13

**Kontrollerande beteende totalt
i olika relationstyper (%)**

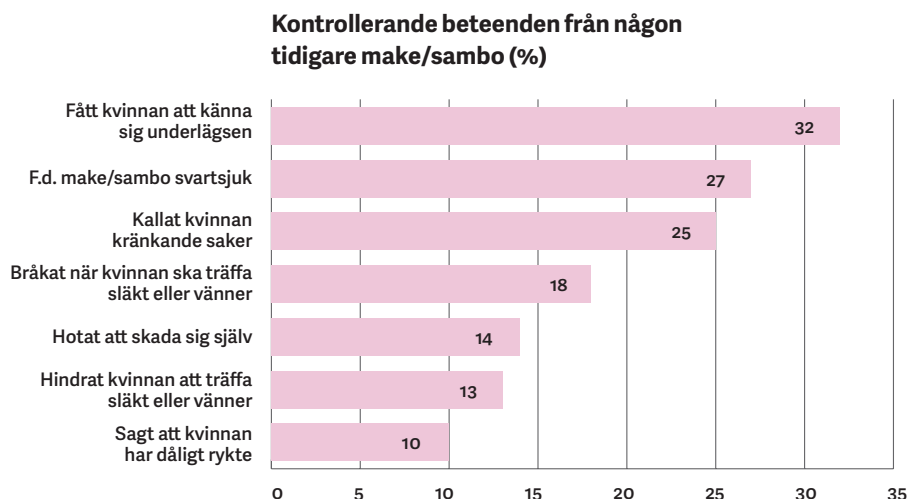
***Kontrollerande och nedvärderande beteenden
från någon tidigare make eller sambo***

Totalt rapporterar 41 procent av kvinnorna om kontrollerande och/eller nedvärderande beteenden från någon tidigare make eller sambo (*Slagen dam*: 44 procent).

27 procent av kvinnorna uppgav att någon tidigare make/sambo har varit svartsjuk och krävt att få veta vem hon träffat eller vad hon gjort (*Slagen dam*: 33 procent). 25 procent har kallats kränkande saker av någon tidigare make/sambo (*Slagen dam*: 25 procent,

då med formuleringen ”nedsättande”), och 32 procent av kvinnorna svarade att deras tidigare make/sambo har fått dem att känna sig underlägsna och dåliga (*Slagen dam*: 29 procent). 18 procent har haft en tidigare make/sambo som ofta startade bråk när kvinnan skulle träffa släkt eller vänner (*Slagen dam*: 17 procent), och 13 procent av kvinnorna uppger att deras tidigare make/sambo hindrade dem från att träffa släkt eller vänner (*Slagen dam*: 7 procent, då med formuleringen ”förbjöd”). 10 procent har fått höra från någon tidigare make/sambo att hon har dåligt rykte, och 14 procent (13,5 procent) har varit med om att en tidigare make/sambo hotade att göra sig själv illa ifall kvinnan skulle lämna honom (*Slagen dam*: 16 procent).

FIGUR 14

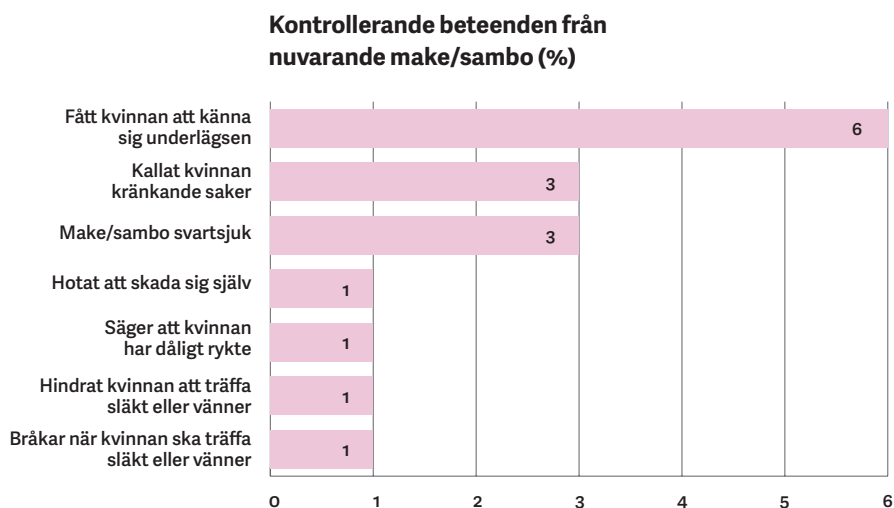
Kontrollerande och nedvärderande beteenden från nuvarande make eller sambo

Sju frågor ställdes också om kontrollerande och nedvärderande beteenden från kvinnornas nuvarande make/sambo (se ovan). Dessa frågor ställdes så att kvinnorna fick välja om de beteenden vi beskrev var passande beskrivningar på deras nuvarande make/sambo eller inte.

Totalt rapporterar 9 procent av kvinnorna om kontrollerande och nedvärderande beteenden från deras nuvarande make eller sambo.

3 procent av kvinnorna uppgav att deras nuvarande make/sambo är svartsjuk och kräver att få veta vem hon har träffat eller vad hon gjort (*Slagen dam*: 6 procent). 3 procent kallas kränkande saker av sin nuvarande make/sambo (*Slagen dam*: 4 procent, då med formuleringen "nedsättande"), och 6 procent (5,5 procent) av kvinnorna svarade att deras nuvarande make/sambo får dem att känna sig underlägsna och dåliga (*Slagen dam*: 5 procent). 1 procent har en make/sambo som ofta startar bråk när kvinnan ska träffa släkt eller vänner (*Slagen dam*: 2 procent), och 1 procent av kvinnorna uppger att deras make/sambo hindrar dem från att träffa släkt eller vänner (*Slagen dam*: 0,4 procent, då med formuleringen "förbjuder"). 1 procent får höra från sin nuvarande make/sambo att hon har dåligt rykte, och 1 procent har varit med om att deras partner hotar att göra sig själv illa ifall kvinnan skulle lämna honom (*Slagen dam*: 1 procent).

FIGUR 15

Kontrollerande och nedvärderande beteenden från pojkvänner

Sju frågor ställdes om kontrollerande och nedvärderande beteenden från pojkvänner, det vill säga män som kvinnorna har haft en sexuell relation med, men inte bött tillsammans med. Vi frågade om någon pojkvän har kallat kvinnan saker som fått henne att känna sig underlägsen och dålig, postat något obehagligt om henne i

sociala medier mot hennes vilja, krävt att få veta vem kvinnan träffat och vad hon gjort, följt efter henne för att kontrollera henne eller så att hon har blivit rädd, hindrat henne från att gå ut, träffa vänner, arbeta eller studera, hotat med att skada sig själv, eller sagt att kvinnan har dåligt rykte.

29 procent av kvinnorna uppgav att en man som de har haft en sexuell relation med men inte bott tillsammans med har kallat henne saker som fått henne att känna sig underlägsen och dålig. 21 procent har erfarenhet av att mannen krävt att få veta vem kvinnan har träffat eller vad hon har gjort, och 13 procent rapporterar att en pojkvän har hotat med att skada sig själv. Mer än en av tio kvinnor (11 procent) har varit med om att en pojkvän hindrat henne att gå ut, träffa vänner, arbeta eller studera, och en lika stor andel (11 procent) har varit med om att en pojkvän har sagt att hon har dåligt rykte. En av tio (10 procent) av kvinnorna rapporterade att en pojkvän har följt efter henne för att kontrollera henne eller så att hon blivit rädd. 3 procent av kvinnorna uppgav att en pojkvän har postat något obehagligt på sociala medier om dem mot deras vilja.

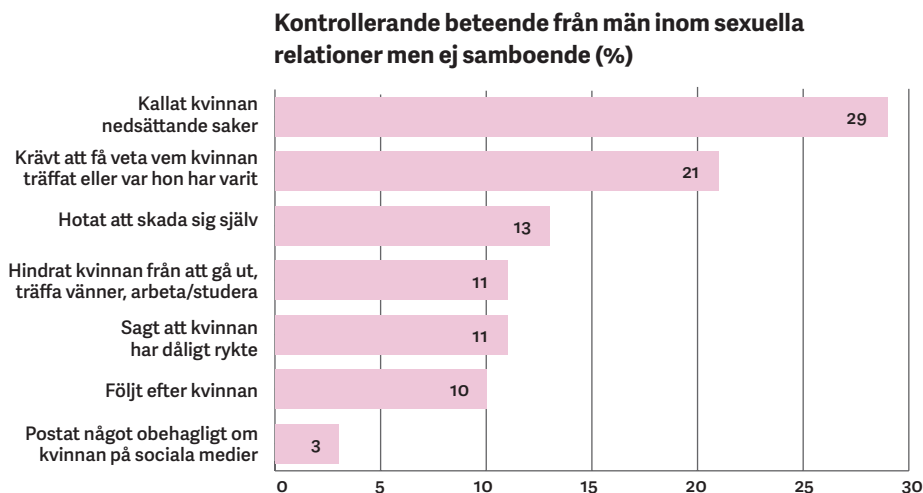
Yngre kvinnors rapportering om detta är markant högre än äldre kvinnors. Av de kvinnor som har eller har haft en pojkvänsrelation rapporterar 62 procent i åldrarna 18–24 år att en pojkvän varit kontrollerande/nedvärderande. Det är även mer än hälften av kvinnor i åldrarna 25–34 och 35–44 år som rapporterar om kontrollerande/nedvärderande beteenden från en pojkvän – för kvinnor 25–34 år är andelen 57 procent, och för 35–44 år är den 51 procent.

Sammanfattning kontrollerande beteende

Från avslutade make/samboskap samt så kallade pojkvänsrelationer har kvinnorna en hög rapportering om kontrollerande beteenden. Kontrollerande beteenden syns vara en del av många kvinnors avslutade relationer och av så kallade pojkvänsrelationer.

Nuvarande relationer avviker markant med en lägre rapportering från kvinnorna om kontroll och nedvärdering. Mönstret går igen från *Slagen dam*. Även då var det i kvinnornas avslutade relationer som kontrollen (och våldet) hade utövats.

FIGUR 16

Yngre kvinnors rapportering om kontrollerande beteenden från närstående män är markant högre än äldre kvinnors. Kvinnor i åldern femtio och nedåt är de som har den tydligt högsta rapporteringen, den yngsta gruppen (18–24) allra högst; 62 procent.

Starka samband mellan hot och fysiskt/sexuellt våld

Vår analys av materialet (kvinnornas rapportering) visar att det finns en stark korrelation, dvs samband, mellan att kvinnor rapporterar att de har utsatts för hot och att de utsatts för fysiskt våld. Av de kvinnor som rapporterar att en tidigare make har hotat dem, rapporterar hela 87 procent att de även utsatts för fysiskt våld (*Slagen dam*: 88 procent). Sju av tio kvinnor (70 procent) som rapporterar att de hotats av sin nuvarande make/sambo rapporterar även att han utsatt dem för fysiskt våld.

Av de kvinnor som rapporterar att en pojkvän har hotat dem, har 68 procent svarat att en pojkvän även har utsatt dem för fysiskt våld. I pojkväsrelationer är dock sambandet ännu starkare mellan hot och sexuellt våld, då 79 procent av kvinnor som uppger att de hotats av en pojkvän, även uppger att de utsatts för sexuellt våld.

Även i nuvarande och tidigare make/samborelationer rapporterar kvinnor som hotats av sin make/sambo om sexuellt våld i högre utstäckning. Mer än hälften, 55 procent, av kvinnor som rapporterar att en tidigare make/sambo hotat dem svarade att han även utsatt dem för sexuellt våld. Av kvinnor som svarat att deras nuvarande make/sambo hotat dem har en tredjedel svarat att han även utövat sexuellt våld.

Samband likt dessa, särskilt mellan hot och fysiskt våld, påvisades även i studien *Slagen dam* (2001). Ett mönster likt det som kunde ses för 20 år sedan återfinns alltså i denna studie, nämligen att hot inte bör ses som "bara hot", utan att det för kvinnan finns en reell risk att hotet kan övergå i fysiskt och/eller sexuellt våld. Har en kvinna tidigare erfarenheter av fysiskt och/eller sexuellt våld, kan ett hot om våld injaga stor skräck hos kvinnan och bidra till en begränsning av hennes livsutrymme.

Samband mellan kontrollerande beteenden och våld

I materialet finns samband mellan rapportering om att män inom sexuella relationer utövat kontrollerande beteenden och att de utsatt kvinnorna för fysiskt, sexuellt eller ekonomiskt våld, och/eller hot.

Av de kvinnor som rapporterat om kontrollerande eller nedvärderande beteenden från någon tidigare make/sambo är det 59 procent som även rapporterat att de utsatts för fysiskt våld, 42 procent att de även utsatts för sexuellt våld, och 41 procent att de även utsatts för ekonomiskt våld. Mer än hälften, 53 procent, av kvinnor som rapporterat om kontrollerande beteenden från en tidigare make/sambo har svarat att han även hotat dem.

Mer än var tredje kvinna (34 procent) som rapporterar att deras nuvarande make eller sambo är kontrollerande har även rapporterat att mannen utsatt henne för fysiskt våld. Mer än var fjärde kvinna (26 procent) med en kontrollerande make/sambo har svarat att de utsatts för sexuellt våld av honom.

De kvinnor som rapporterar att de har utsatts för kontrollerande eller nedvärderande beteenden av pojkvänner som de inte har bott tillsammans med, har också i högre utsträckning rapporterat om sexuellt och fysiskt våld. Av de som rapporterat om kontrollerande

rande beteenden från pojkvänner rapporterar 29 procent även om fysiskt våld, och 37 procent om sexuellt våld.

Det svårdefinierade våldet – hotfull eller våldsamt ”på något annat sätt”

Ambitionen i denna undersökning var ställa så konkreta frågor som möjligt. För att fånga en större bild av kvinnors våldsutsatthet har vi dock även ställt ett fåtal mer generella frågor om hot och våld från kvinnornas nuvarande och f.d. makar och sambos. Efter att ha frågat om olika konkreta former av hot och fysiskt våld har vi även frågat om mannen ifråga har ”varit hotfull på något annat sätt” samt om han ”varit våldsamt på något annat sätt”.

TABELL 10. Andel kvinnor (%) som svarat att deras nuvarande resp. f.d. make/sambo varit ”hotfull på något annat sätt”, samt den totala andelen som rapporterat om hot från nuvarande/f.d. make/sambo.

	Nuvarande make/sambo	F.d. make/sambo
Varit ”hotfull på något annat sätt”	5 procent	24 procent
Hot, totalt	5 procent	25 procent

En stor andel av de kvinnor som rapporterat att deras nuvarande eller någon tidigare make/sambo har hotat dem, har angett att mannen varit hotfull ”på något annat sätt” – det är den mest rapporterade formen av hot. Dessa kvinnor har alltså upplevt att mannen varit hotfull på något annat sätt än i de mer konkreta frågorna, som berör hot om att skada kvinnan (både ansikte mot ansikte och via brev/telefon/sociala medier, samt hot med vapen) eller hennes barn, eller att mannen hotat med att skada sig själv. Då de konkreta frågorna främst fokuserar på hot om *fysiskt våld*, skulle det kunna vara så att de kvinnor som svarat ”hotfull på något annat sätt” varit med om att mannen hotat kvinnan med *andra former* av våld (sexuellt, ekonomiskt, materiellt mm), eller andra kontrollerande eller obehagliga beteenden. Kanske kan han ha hotat att skada kvinnans egendom, sprida rykten om henne, hotat att lämna kvinnan eller kanske att göra livet surt för henne på andra sätt (t.ex. genom ekonomiskt

våld). Med denna frågeformulering går det inte att säkert veta på vilket sätt kvinnan har hotats, men något vi faktiskt får reda på är att *kvinnan själv har upplevt att hon är hotad*. Ofta är våld och hot inom relationer svårdefinierat, men *upplevelsen av att vara hotad* kan ändå finnas hos kvinnan, och därmed innebära en faktisk utsatthet samt begränsning av hennes livsutrymme.

TABELL 11. Andel kvinnor (%) som svarat att deras nuvarande resp. f.d. make/sambo varit "våldsam på något annat sätt", samt den totala andelen som rapporterat om fysiskt våld från nuvarande/f.d. make/sambo.

	Nuvarande make/sambo	F.d. make/sambo
Varit "våldsam på annat sätt"	3 procent	19 procent
Fysiskt våld, totalt	5 procent	28 procent

Frågan om ifall kvinnans nuvarande eller tidigare make/sambo varit *våldsam* "på något annat sätt" ställdes efter att vi frågat om ett antal specifika former av *fysiskt* våld mot kvinnan. Denna fråga kan därmed ha tolkats av kvinnorna som att vi frågar om andra former av just *fysiskt* våld, och inte andra våldsformer, som exempelvis psykiskt våld. Dock går detta inte att veta med säkerhet, då kvinnorna även kan ha tolkat "på något annat sätt" som "något annat sätt än fysiskt". Denna mer generella fråga om "våldsam på något annat sätt" har också gett relativt hög rapportering jämfört med övriga frågor om fysiskt våld. I de avsnitt vi har ställt denna fråga (våld från nuvarande samt före detta make/sambo) är det den näst vanligaste formen av fysiskt våld som kvinnorna rapporterar om (den vanligaste i båda relationstyperna är "knuffat, hållit fast eller släpat dig"). Denna rapportering går i linje med kunskapen om att våldet kan vara svårt att definiera – kvinnan kanske erfar en stark utsatthet och har minnen av att utsättas för våld men det kan vara för svårt och/eller smärtsamt att konkretisera och rapportera vad det är hon har erfarit.

Tar det aldrig slut? Våld efter separation

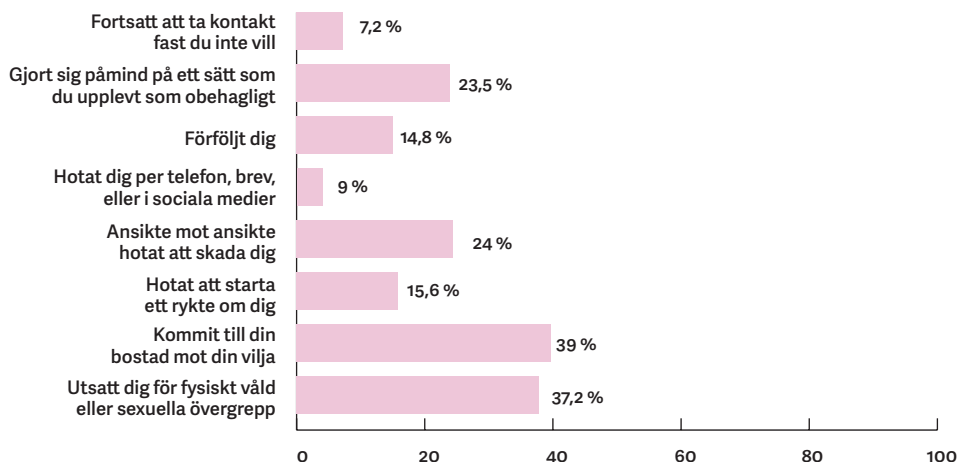
De kvinnor som har svarat att någon tidigare make/sambo har varit våldsam mot dem har även fått besvara mer ingående frågor om deras *senaste våldsamma f.d. make/sambo*, likt de frågor som ställts mer ingående om kvinnornas nuvarande make/sambo. Vi frågade bland annat om kvinnorna varit utsatta för olika former av våld och kontroll från deras senaste våldsamma make eller sambo *efter att de separerat*.

En fråga ställdes om ifall kvinnornas senaste våldsamma före detta make eller sambo efter separationen gjort något av följande; fortsatt att ta kontakt fast kvinnan inte vill, gjort sig påmind på ett sätt som kvinnan upplevt som obehagligt, förföljt henne, hotat henne per telefon, brev eller i sociala medier, ansikte mot ansikte hotat att skada henne, hotat att starta ett rykte om henne, kommit till kvinnans bostad mot hennes vilja eller utsatt kvinnan för fysiskt våld eller sexuella övergrepp.

Kvinnornas rapportering visar att våldet många gånger inte tar slut vid separation. Hela 37 procent av kvinnorna i denna grupp svarar att de har utsatts för fysiskt eller sexuellt våld av mannen efter separationen. Det är även vanligt att ha utsatts för hot efter att ha separerat från en våldsam man – nästan en fjärdedel av kvinnorna, 24 procent, har blivit hotade med våld ansikte mot ansikte, och nästan var tionde kvinna, 9 procent, har blivit hotad via telefon, brev eller sociala medier, av sin senaste våldsamma make eller sambo efter att de separerat. Av kvinnorna rapporterar även 16 procent att mannen har hotat att starta ett rykte om henne efter separationen.

Kvinnorna rapporterar även om kontrollerande beteenden efter separationen från deras senaste våldsamma make eller sambo. Nästan två av fem kvinnor, 39 procent, i denna grupp svarade att mannen mot hennes vilja kommit till hennes bostad efter att de separerat, 15 procent att mannen förföljt henne, och 7 procent att mannen fortsatt att ta kontakt med henne fast hon inte vill. Nästan en fjärdedel av kvinnorna, 24 procent, svarar att deras våldsamma före detta make/sambo efter separationen gjort sig påmind på ett obehagligt sätt.

FIGUR 17. Våld och kontroll efter separation från en våldsam make/sambo

En fråga ställdes även om våld i samband med umgänge. Vi frågade kvinnorna om de har varit utsatta för hot, fysiskt våld eller sexuella övergrepp från deras senaste våldsamma före detta make eller sambo i samband med umgänge med gemensamma barn efter att de flyttat isär. Av kvinnorna svarade 38 procent att de inte har några gemensamma barn med sin senaste våldsamma före detta make eller sambo. Av de kvinnor som har gemensamma barn med sin före detta våldsamma make eller sambo rapporterar 14 procent att han utsatt dem för hot, fysiskt våld eller sexuella övergrepp i samband med umgänge efter separation.

TABELL 12. Har du varit utsatt för hot, fysiskt våld eller sexuella övergrepp från din senaste våldsamma f.d. make/sambo i samband med umgänge med gemensamma barn?

	Antal	% viktat
ja	101	14,1
nej	642	83,4
vet inte eller minns inte	14	2,4

Våldsamma pappor

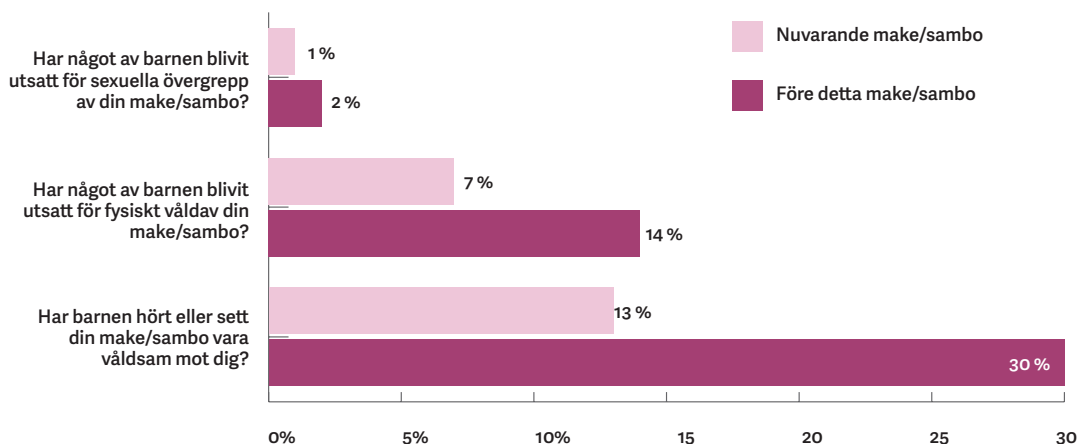
Av de kvinnor som uppger att de har utsatts för våld från en före detta make eller sambo anger 63 procent att de har gemensamma barn med honom.

Vi har frågat dessa mammor dels om deras barn har sett eller hört pappan vara våldsam mot henne och dels om barnen själva, enligt mamman, har utsatts för fysiskt eller sexuellt våld av sin pappa. Vi har också frågat om mannen har använt våld mot mamman i samband med umgänge efter att föräldrarna flyttat isär.

Frågorna om faders våld mot barn använder termerna "fysiskt våld" och "sexuella övergrepp" istället för att som i stora delar av enkäten i övrigt, fråga om konkreta handlingar. Svaren speglar därför mammornas tolkningar av frågans begrepp och deras tolkningar av sina barns utsatthet.

De här frågorna har ställts till de kvinnor som uppger att de har utsatts för våld från pappan till deras gemensamma barn.

FIGUR 18. Mammors rapportering om barns utsatthet för faders våld. Procent. Antal kvinnor som har barn tillsammans sin nuvarande make/sambo = 486. Antal kvinnor som har barn tillsammans sin senast våldsamme ex make/sambo = 896.

Det nya barnfridsbrottet innebär en kriminalisering av att låta barn bevittna vissa brott, som vissa våldsbrott och sexualbrott när de begås mot en närstående till barnet. Kriminaliseringen motiveras av den skada det innebär för ett barn att se eller höra sin (oftast) mamma bli utsatt för våld av pappan, eller en annan partner eller närstående.

Våldsamma pappor som kvinnan separerat från

Av de kvinnor som har levt med en våldsam man som också varit pappa till deras barn, där de har separerat, har nästan en tredjedel uppgivit att barnen har sett eller hört hans våld mot henne, 30 procent. När det gäller frågan om barnen själva har varit utsatta av pappan svarar 14 procent av de kvinnor som inte längre lever med den våldsamma pappan till barnen att också barnen var utsatta för fysiskt våld av honom. 2 procent uppger att mannen/pappan utsatt barnen för sexuellt våld.

Våldsamma pappor som kvinnan lever med

De kvinnor som har en make/sambo som de har uppgett har agerat våldsamt, och där parterna har gemensamma barn, har också fått svara på frågan om barnens utsatthet för hans våld.

13 procent av kvinnorna har svarat att barnen har bevittnat hans våld mot henne. 7 procent av kvinnorna i denna grupp har angivit att mannen också har varit fysiskt eller sexuellt våldsam mot barnen.

Våld i samband med umgänge och graviditet

14,1 procent av mammorna har rapporterat att papporna utsatt dem för våld specifikt under hämtning/lämning i samband umgänge efter separation.

Samma grupp kvinnor, mammor som har utsatts för våld av sina barns pappa som de nu inte längre lever tillsammans med, fick också frågan om våld i samband med graviditet, och ungefär lika många

TABELL 13. Utsatte din senaste våldsamma f.d. make/sambo dig för hot, fysiskt våld eller sexuella övergrepp medan du var gravid?

	Antal	% viktat
Ja, hoten eller våldet började under graviditeten	34	3
Ja, men hoten eller våldet började före graviditeten	82	7,1
Jag har inte väntat barn med min senaste före detta make eller sambo	537	45,7
Nej	446	37,6
Nej, men hoten eller våldet började innan barnet fyllt ett år	39	3,1
Vet inte eller minns inte	40	3,6

anger att hot och våld började före graviditeten (7,1 procent) som från graviditetens början tills dess att barnet fyllt ett år (6,1 procent).

Sammanfattning och kommentar: våldsamma pappor

Kvinnornas svar om barnens utsatthet följer samma mönster som svaren om egen utsatthet gör. Om kvinnan lever med mannen/pappan till barnen är hennes rapportering om att barnen har sett honom utöva våld mot henne väsentligt lägre än om hon och mannen/barnens pappa inte längre lever ihop. Samma sak gäller för uppgifterna om mannens direkta våld mot barnet. Dubbelt så många kvinnor som har lämnat en våldsam pappa till barnen rapporterar att han också utsatte barnen för våld, som de kvinnor som fortsatt lever med pappan till barnen.

Men skillnaderna stannar inte vid "förr" och "nu" vad avser kvinnans relation till barnens pappor. Den kanske största skillnaden i hela vårt material i jämförelse med *Slagen dam* finns i svaren rörande *om barnen har bevittnat* mannens våld mot henne. Hälften av kvinnorna i *Slagen dam*, 54 procent, som levde med en våldsam pappa till sina barn, rapporterade att deras barn hade sett eller hört våldet mot henne. I Kvinnors trygghet har denna andel sjunkit till 30 procent.

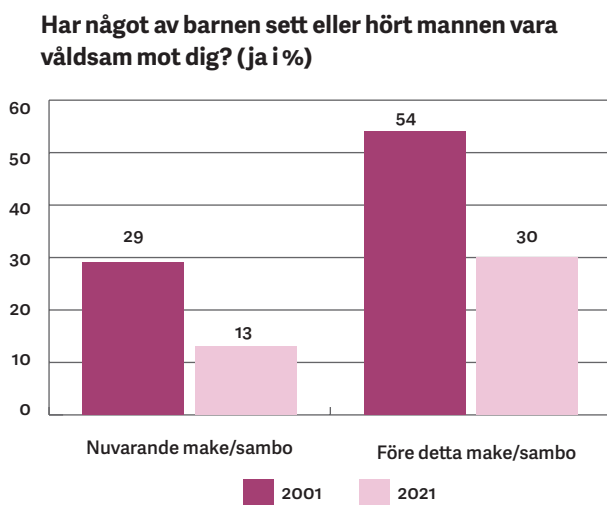
På tjugo år har barns bevittnande av våld mot sina mammor, enligt kvinnornas svar på enkäten, nästan halverats. Vad betyder detta? Ser och hör barn mindre av pappors våld idag? Är det fråga om våldsformer som inte når barnen (sexuellt medan barnen sover? Hot och kontroll via kvinnans telefon?). Är barn mer isolerade på sina rum, med datorer och hörlurar idag och undgår därför att se eller höra mammans utsatthet?

Även rapporteringen om barnens utsatthet för fysiskt våld från den tidigare maken sambon har sjunkit. I *Slagen dam* uppgav 21 procent av kvinnorna med en före detta våldsam make/sambo som de hade barn med, att han också hade utsatt barnen för fysiskt våld. I *Kvinnors trygghet* är det 14 procent av kvinnorna som uppger detta.

Samtidigt ligger rapporteringen om utövat våld från nuvarande våldsam make/sambo som är pappa till barnen något högre i Kvinnors trygghet än i *Slagen dam*. I *Slagen dam* uppgav 5 procent att han också utsatte barnen för fysiskt våld, i Kvinnors trygghet är

motsvarande siffra 7 procent vad gäller nuvarande våldsam make/sambo och pappa till barnen. En motsvarande skillnad finns också rörande rapporteringen om det sexuella våldet (0 mot 2 procent).

FIGUR 19. Mödrars rapportering om barnen bevittnat våldet som kvinnans nuvarande eller f.d. make/sambo utövat. Jämförelse av rapportering från *Slagen dam* (2001) och rapporteringen i vår studie.

Vilka män är det som utövar våld?

I *Slagen dam* utmanades flera myter om att vissa ”typer” av män står för det mesta av mäns våld mot kvinnor – invandrare, lågutbildade och män med alkoholproblem till exempel. I vår enkät ställde vi ett flertal frågor likt dem i *Slagen dam*, till kvinnor med en nuvarande make/sambo, och kvinnor som haft en tidigare våldsam make/sambo. Vi frågade om dessa mäns sysselsättning, utbildningsnivå, födelseland och alkohol-/drogvanor. Nedan presenteras siffror på de egenskaper som kvinnor rapporterat om våldsamma nuvarande makar/sambos, och om sin *senaste våldsamma* f.d. make/sambo.

En uppenbar svaghet är dock sammansättningen av svarande i vår enkät. Det råder stor underrepresentation i materialet vad avser kvinnor födda utanför Europa. Det påverkar möjligheterna att få ett heltäckande svar på vilka män det är som utövar våld, eftersom dessa svar hämtas från kvinnorna.

Utbildningsnivå och sysselsättning

Av kvinnorna som har besvarat enkäten och som utsatts för våld av sin nuvarande make/sambo, uppger 44 procent att mannen har gymnasie- eller yrkesutbildning som högsta utbildning, och 43 procent svarade att mannen har eftergymnasial utbildning. En majoritet, 61 procent, svarade att mannen är anställd. Näst vanligast är att mannen är pensionär, vilket 17 procent rapporterade, och därefter företagare, 12 procent.

När det gäller kvinnor med en våldsam f.d. make/sambo, så svarar 52 procent att deras senaste våldsamma make/sambo har en gymnasie- eller yrkesutbildning, och 26 procent att han har en eftergymnasial utbildning. 63 procent svarade att mannen var anställd, och 12 procent att han var företagare.

En majoritet av våldsamma nuvarande och f.d. makar/sambos är alltså enligt kvinnornas uppgifter anställda, och relativt hög andel har högre utbildning.

Alkohol-/drogkonsumtion

Kvinnorna fick svara på hur många gånger per vecka deras nuvarande make/sambo dricker alkohol och/eller använder droger, och/eller hur ofta deras *senaste våldsamma* f.d. make/sambo konsumerade alkohol och droger under förhållandet.

Av kvinnor som rapporterat att de utsatts för våld av sin nuvarande make sambo svarar 40 procent att han dricker alkohol 1 gång per vecka eller mer sällan. En tredjedel, 32 procent, har svarat att han dricker 2 till 3 gånger per vecka, och 17 procent att han aldrig dricker alkohol. 10 procent av kvinnor med en våldsam make/sambo har svarat att mannen dricker alkohol 4 gånger per vecka eller oftare. Merparten av kvinnorna, 96 procent, uppger att deras make/sambo aldrig använder droger.

De kvinnor som svarat att de haft någon tidigare våldsam make/sambo, har fått svara på hur ofta deras senaste våldsamma make/sambo brukade alkohol/droger. Av dessa kvinnor svarar 42 procent att han drack alkohol 1 gång per vecka eller mer sällan, och 32 procent att han drack 2 till 3 gånger per vecka. 16 procent svarade att deras senaste våldsamma make/sambo drack alkohol 4 gånger per vecka eller oftare, och 10 procent att han aldrig drack alkohol.

80 procent av kvinnorna svarade att deras senaste våldsamma make/sambo aldrig använde droger.

Härkomst

Av kvinnor som rapporterat om våld från sin nuvarande make/sambo svarade 82 procent att deras make/sambo är född i Sverige, och av kvinnor med en f.d. våldsam make/sambo svarade 76 procent att deras senaste våldsamma make/sambo var född i Sverige. Näst vanligast för både nuvarande och f.d. våldsamma makar/sambos är att kvinnan uppger att han är född i ett annat europeiskt land – 8 respektive 10 procent.

Sammanfattning: vilka män utövar våld?

Liknande mönster som de i *Slagen dam* kan skönjas – merparten av de våldsamma makar och sambos som kvinnorna rapporterar om är födda i Sverige, har en sysselsättning och har gymnasial eller eftergymnasial utbildning. En majoritet av kvinnorna rapporterar att deras våldsamma make/sambo dricker alkohol en gång i veckan eller mer sällan/aldrig, och att han inte använder droger. Att det våld som kvinnor utsätts för till största delen skulle utövas av utrikes födda, lågutbildade eller alkohol-/drogmissbrukande män verkar enligt kvinnornas rapportering inte teckna en rättvisande bild. Framhållas ska samtidigt att såväl denna studie som *Slagen dam* har färre svar från kvinnor födda utanför Norden och även utanför Europa än vad som fanns i urvalet. Det är rimligt att anta att detta har påverkat resultatet vad avser den sammantagna våldsbilden av våldsutövarna. Troligtvis är män födda i Sverige överrepresenterade som angivna förövare, samtidigt som omfattningen av våldsutövning från män födda i Sverige genom kvinnornas svar måste konstateras vara alarmerande till sin omfattning.

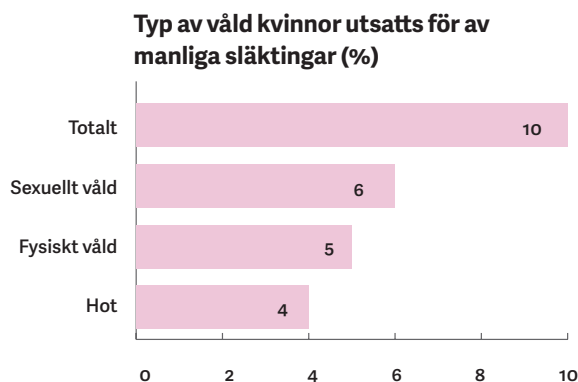
Kapitel 4

VÅLD INOM SLÄKTRELATIONER

VÅLD INOM SLÄKTRELATIONER speglar kvinnors utsatthet för våld från män som kvinnan är släkt med, det vill säga pappa, bonuspappa, bror/bonusbror, farfar/morfar, farbror/morbror, kusin, son/bonusson, svärson och andra släktingar. Den exkluderar alltså nuvarande och före detta makar eller partners. Frågorna har ställts till samtliga kvinnor och utgörs av frågor om hot, fysiskt våld och sexuellt våld. Vi har även ställt frågor om kontrollerande och nedvärderande beteenden från manliga släktingar. Huvudfokus i detta kapitel är kvinnors rapportering av våld från manliga släktingar *efter kvinnornas 15-årsdag*. Yngre tjejers utsatthet för våld behandlas mer utförligt i kapitel 5.

Omfång och våldsform

Totalt rapporterar 10 procent av kvinnorna att de efter sin 15-årsdag utsatts för hot, fysiskt våld och/eller sexuellt våld av en manlig släkting. Sexuellt våld är den våldsform som flest kvinnor rapporterar om, därefter fysiskt våld och därefter hot.

FIGUR 20. Andel kvinnor som efter 15-årsdagen utsatts för hot, fysiskt våld eller sexuellt våld av en manlig släkting.

Det fysiska våldet fångar kvinnors utsatthet för många olika former av fysiskt våld, inklusive slag, knuffar, fasthållning, bitvåld och knivvåld. 5 procent av kvinnorna rapporterar att de har utsatts för fysiskt våld av en manlig släkting efter kvinnans 15-årsdag. Det sexuella våldet fångar kvinnors utsatthet för tvång eller försök till tvång till en sexuell aktivitet.

Av kvinnorna rapporterar 6 procent att de utsatts för sexuellt våld av en manlig släkting efter kvinnans 15-årsdag. Hot om våld fångar kvinnors utsatthet för hot ansikte mot ansikte, via telefon, brev eller sociala medier, vilket 4 procent av kvinnorna rapporterar att de blivit av en manlig släkting någon gång efter sin 15-årsdag. 4 procent av kvinnorna blivit hotade med fysiskt våld ansikte mot ansikte, och 1 procent har blivit hotade via telefon, brev eller sociala medier.

De kvinnor som rapporterat om minst en våldshändelse från manliga släktingar har även fått svara på hur många gånger de utsatts för hot, fysiskt våld och/eller sexuella övergrepp från manliga släktingar, dels det senaste året och dels tidigare. Av de kvinnor som rapporterat om minst en våldshändelse från någon manlig släkting det senaste året, svarade 21 procent att de utsatts en gång under det senaste året, och 22 procent att de utsatts 2–10 gånger. Resterande 57,2 procent svarade att de inte vet eller minns hur många gånger de utsatts under det senaste året. När det gäller perioden före det senaste året rapporterar fler än hälften, 54 procent, att de har utsatts för våld från manliga släktingar mer än en gång, och 7 procent att de har utsatts fler än 50 gånger.

Hot och fysiskt våld från manliga släktingar innan kvinnans 15-årsdag

En fråga har även ställts om kvinnorna varit med om hot eller fysiskt våld innan de fyllde 15 år, och av vem i så fall. Två av svarsalternativen som gavs var pappa eller bonuspappa samt bror, farbror eller annan manlig släkting. 10 procent av alla kvinnor svarade att de har varit utsatta för hot eller fysiskt våld från sin pappa/bonuspappa innan de fyllt 15 år, och 4 procent har varit utsatta av en bror, farbror eller annan manlig släkting. Vi frågade inte lika specifikt om vem förövaren var i frågorna om sexuellt våld innan kvinnornas 15-årsdag, men den

rapporterade utsattheten för denna form av våld innan 15-årsdagen var stor (se kapitel 5, Tjejers våldsutsatthet).

Manliga släktingar som utövar våld

De kvinnor som rapporterat om minst en våldshändelse från någon manlig släkting fick också besvara en fråga om vem eller vilka manliga släktingar som utsatt dem för våld. Det vanligaste svaret var pappa eller bonuspappa (49 procent), följt av "annan släkting" (25 procent), och därefter bror/bonusbror (17 procent), samt farfar/morfar/farbror/morbror (17 procent). De minst vanliga svaren var kusin (7 procent) samt son/bonusson/svärson (2 procent). Trots att "annan släkting" är den näst vanligaste svars kategorin kan man utläsa att en majoritet av dessa kvinnor har utsatts för hot och/eller våld från manliga släktingar *inom den närmsta familjen*. Av de rapporterade förövarna är 56 procent (327 av 587) kvinnornas pappa/bonuspappa, bror/bonusbror eller son/bonusson/svärson. Om man även skulle räkna in kategorin farfar, morfar, farbror eller morbror i den närmsta familjen uppgår andelen till 71 procent (419 av 587).

Att svarsalternativet "annan släkting" är det näst vanligaste visar ändå att många kvinnor utsätts för våld även från släktingar utanför den närmaste familjen. Vi bad kvinnorna att i sin rapportering räkna med alla män och killar som de själva tycker är en del av deras familj eller släkt, och det är därför svårt att veta vilka dessa andra släktingar som avses är. Det skulle till exempel kunna vara en kvinnas svärfar, svåger eller andra ingifta manliga släktingar. Men det kan även vara vänner till familjen eller andra bekantskaper som upplevs som del av familjen.

Typ av släkting	% viktat
Pappa eller bonuspappa	48,8
Bror eller bonusbror	17,4
Son, bonusson eller svärson	1,5
Farfar, morfar, farbror eller morbror	17,2
Kusin	6,7
Annan släkting	24,9

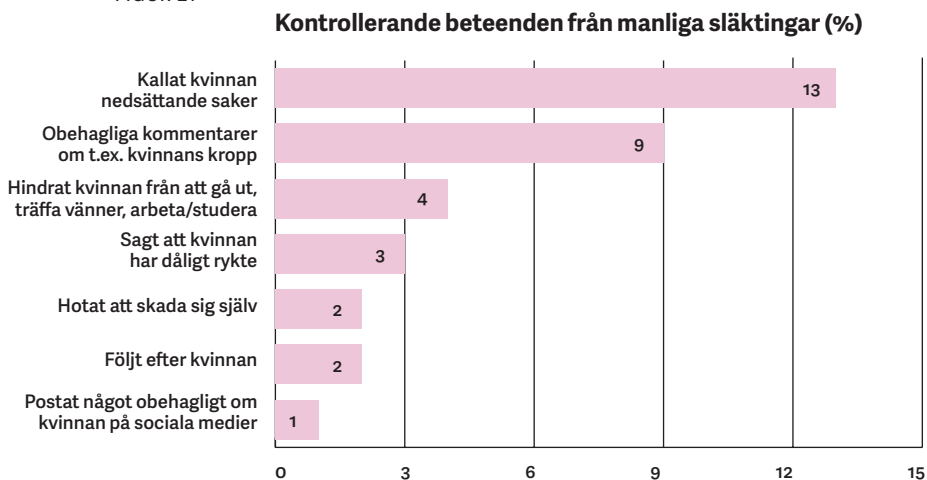
TABELL 14. Vilken manlig släkting utsatte dig för hot, fysiskt våld eller sexuella övergrepp? N=587

Kontrollerande och nedvärderande beteenden

Sju frågor har ställts om kontrollerande och nedvärderande beteenden från manliga släktingar. Vi frågade om någon manlig släkting kallat kvinnan saker som fått henne att känna sig underlägsen och dålig, postat något obehagligt om henne i sociala medier mot hennes vilja, kommenterat hennes kropp, privatliv eller sex på ett obehagligt sätt, följt efter henne för att kontrollera henne eller så att hon har blivit rädd, hindrat henne från att gå ut, träffa vänner, arbeta eller studera, hotat med att skada sig själv, eller sagt att kvinnan har dåligt rykte.

Totalt rapporterar 18 procent av kvinnorna om erfarenheter av dessa kontrollerande och/eller nedvärderande beteenden från manliga släktingar. 13 procent uppgav att en manlig släkting har kallat henne saker som fått henne att känna sig underlägsen och dålig. 9 procent har erfarenhet av att en manlig släkting har kommenterat deras kropp, privatliv eller sex på ett obehagligt sätt. 2 procent rapporterar att en manlig släkting har hotat med att skada sig själv, och 4 procent har varit med om att en manlig släkting hindrat henne att gå ut, träffa vänner, arbeta eller studera. 3 procent av kvinnorna har fått höra av en manlig släkting att de har dåligt rykte, och 2 procent rapporterade att en manlig släkting har följt efter henne för att kontrollera henne eller så att hon blivit rädd. 1 procent av kvinnorna uppgav att en manlig släkting har postat något obehagligt på sociala medier om dem mot deras vilja.

FIGUR 21

Yngre kvinnor är en grupp med jämförelsevis hög rapportering om kontrollerande och nedvärderande beteenden från manliga släktingar. Av kvinnor i åldrarna 18–24 år är det nästan en tredjedel, 30 procent, som rapporterar att de utsatts för kontroll av någon manlig släkting. Av kvinnor i denna åldersgrupp svarade 22 procent att en manlig släkting har kallat henne nedvärderande saker. Nästan var tionde kvinna i åldern 18–24 år (9 procent) har rapporterat att en manlig släkting har hindrat henne att gå ut, träffa vänner, arbeta eller studera.

Även kvinnor med lägre inkomst har en högre rapportering om kontroll från manliga släktingar. Av kvinnor med en årsinkomst på noll till 152 tusen kronor är det nästan var fjärde kvinna, 23 procent, som svarade att de utsatts för kontrollerande beteenden av manliga släktingar.

Manliga släktingar som utövar kontroll

Vi frågade även kvinnorna vilken eller vilka manliga släktingar som utövat dessa kontrollerande och nedvärderande beteenden. Svaren följer samma mönster som när det gäller vilka manliga släktingar som utövat våld; Det allra vanligaste svaret var pappa eller bonuspappa, följt av "annan släkting", därefter bror/bonusbror, och sedan farfar/morfar/farbror/morbror. De minst vanliga svaren var kusin samt son/bonusson/svärson. Trots att "annan släkting" är den näst vanligaste svars kategorin (24 procent) så rapporterar de flesta av kvinnorna att de har upplevt dessa beteenden från manliga släktingar *inom den närmsta familjen*. Av de som besvarat frågan har 56 procent svarat att de upplevt detta från deras pappa/bonuspappa, 21 procent från deras bror/bonusbror och 2 procent från son/bonusson/svärson. Andelen kvinnor som upplevt detta från deras farfar, morfar, farbror eller morbror är 17 procent.

Kvinnorna rapporterar att det framförallt är manliga släktingar som kan klassas som inom den närmsta familjen som har utsatt dem för våld respektive kontrollerande och nedvärderande beteenden. Svaren på vilka gärningsmännen är följer samma mönster för våld som för kontrollerande och nedvärderande beteenden och i båda fallen är det vanligaste svarsalternativet "pappa eller bonuspappa".

TABELL 15. Vilken manlig släkting utsatte dig för kontroll? N=985

Typ av släkting	% viktat
Pappa eller bonuspappa	56,1
Bror eller bonusbror	20,6
Son, bonusson eller svärson	2
Farfar, morfar, farbror eller morbror	16,7
Kusin	7,3
Annan släkting	23,9

Våld i hederns namn?

Vår ambition i denna studie har varit att rikta uppmärksamheten mot konkreta våldsformer samt att fånga in olika grupper av förövare som visar på kvinnors utsatthet för olika typer av våld från män, snarare än att fånga motiven som utövarna av våldet skulle ange för sin våldsamhet. När vi frågat om erfarenheter innan 15-årsdagen har också erfarenheter av våld från kvinnliga förövare efterfrågats.

Det är möjligt att rikta kritik mot att vi inte på ett mer explicit sätt har försökt att täcka in det som kallas hedersrelaterat våld och förtryck genom att även fråga om mödrars och andra kvinnliga släktingars inblandning i kontrollen och våldet efter 15-årsdagen. Genom åren har dock flera studier gjorts för att fånga denna typ av utsatthet, vilket samtidigt har visat sig vara komplext (Baianstovu m.fl. 2019)

Kvinnliga släktingars involvering fångas i vår studie av frågan om erfarenheter av våld innan 15-årsdagen. I denna studie har vi varit intresserade av att samla kvinnors svar om det våld som män utövar, i olika relationer och på olika arenor, i Sverige. Denna studie, hoppas vi, kan sedan kompletteras med andra fördjupande studier om olika dimensioner av och aktörer i våldsutövningen.

Till saken hör vidare att de försök som har gjorts i närtid att via enkäter och definitioner ringa in "hedersrelaterat våld och förtryck" har använt olika definitioner för att fånga hedersrelaterat våld och förtryck. Även om studierna är relativt ense om problemets allvar och dess svårigheter att hantera, saknas konsensus om hur hedersrelaterat våld och förtryck ska operationaliseras i kvantitativa mätningar (se t.ex. Baianstovu m.fl. 2019; Schlytter

m.fl. 2009). Det har därför varit vår ambition i den här studien att fånga konkreta uttryck för mäns våld och kontroll, snarare än de motiv som de förövande männen kan tänkas ange för våldet, enligt kvinnorna.

Våld och kontroll från släktingar

Ser vi till kvinnornas rapportering av våld och kontrollerande beteenden från manliga släktingar är svenskfödda kvinnors rapportering något lägre jämfört med utländska kvinnors (med undantag för gruppen kvinnor födda i Afrika, vilken dock utgörs av enbart 40 kvinnor).

Av kvinnor födda i Sverige rapporterar 16 procent att de har utsatts för kontrollerande beteenden och 9 procent för våld av någon manlig släkting. Av kvinnor från övriga Norden och övriga Europa rapporterar drygt en femtedel om kontrollerande beteenden och 14 procent om våld, från manliga släktingar. Kvinnor från Asien rapporterar en något lägre utsatthet – 16 procent om kontrollerande beteenden, och 10 procent om våld, från manliga släktingar. Antalet kvinnor från Afrika, Amerika och övriga världen är väldigt få, men deras rapportering presenteras i tabell 16 nedan.

Utifrån kvinnornas rapportering kan vi alltså se att utländska kvinnor rapporterar en något högre utsatthet för våld och kontrollerande beteenden från manliga släktingar, jämfört med kvinnor födda i Sverige. Dock är det kvinnor födda i Sverige som till allra största del utgör studiens respondenter. Dessa rapporterar som sagt om våld och kontroll från manliga släktingar i nästan samma utsträckning som kvinnor från Asien.

Det framgår dock av studien att unga kvinnor utsätts för kontroll och våld av manliga släktingar i särskilt hög utsträckning².

2. Hur stor andel av våldet från manliga släktingar som enligt kvinnorna motiveras med föreställningar om rykten, heder och oskuld saknar vi uppgifter om. Ambitionen att fånga motiven bakom de efterfrågade våldsgärningarna har som sagt legat utanför denna rapports horisont. Värt att nämna är att Socialstyrelsen, när den gavs uppdraget att via en enkätstudie ringa in omfattningen av så kallat hedersrelaterat våld, efter idogt arbete med att skapa definitioner lade ner arbetet. Inte heller författarna bakom Istanbulkonventionen valde att skapa en definition av "hedersrelaterat våld". Skälen var de samma: De problem som reser sig när sådana definitioner ska göras är omfattande. I värsta fall riskerar de att dölja mer än de klargör.

TABELL 16. Våld och kontroll från manliga släktingar utifrån kvinnornas födelseland.
Våld efter kvinnans 15-årsdag

Födelse-land	Afrika (n=40)	Ame-rika (n=66)	Asien (n=225)	Europa exkl. Norden (n=321)	Norden exkl. Sverige (n=181)	Sverige (n=5767)	Övriga (n=11)
Kontroll-erande beteenden	13.9	33.9	16.4	21.8	20.1	15.6	20.0
Våld (fysiskt, sexuellt, hot)	14.3	13.1	9.9	13.5	13.7	9.4	20.0

Sammanfattning

Var tionde kvinna har rapporterat att de utsatts för fysiskt våld, sexuellt våld och/eller hot av någon manlig släkting minst en gång efter sin 15-årsdag, och vanligast är att kvinnor rapporterar sin pappa eller bonuspappa som förövare. Vanligaste våldsformen är sexuellt våld, som 6 procent av kvinnorna rapporterar om.

Var tionde kvinna har även rapporterat att de utsatts för hot eller fysiskt våld av sin pappa eller bonuspappa *innan* de fyllde 15 år. Många kvinnor rapporterar även om kontrollerande och nedvärderande beteenden från manliga släktingar. Unga kvinnor rapporterar om kontrollerande och nedvärderande beteenden i nästan dubbelt så hög utsträckning som urvalet i helhet. Resultatet ger vid handen att många unga kvinnor i Sverige lever under kontroll av manliga släktingar. I avsnittet om våld innan 15-årsdagen inkluderas även mödrars våld. Mer om det nedan.

Kapitel 5

TJEJERS VÅLDSUTSATTHET

FLERA STUDIER har under senare tid visat att unga kvinnor är särskilt utsatta för mäns och killars våld. Nedan redovisar vi resultaten i vår studie kring detta våld. I slutkapitlet för vi en längre diskussion om tjejers våldsutsatthet. Som politisk fråga framstår den som akut.

Våld före 15 års ålder

Merparten av frågorna i enkäten ställdes om våldserfarenheter *efter* kvinnornas 15-årsdag. Vi ställde dock även ett antal frågor till samtliga kvinnor om våldserfarenheter *före* deras 15-årsdag. Frågorna rörde hot och fysiskt våld från både manliga och kvinnliga förövare, samt sexuellt våld från manliga förövare.

Totalt rapporterar 42 procent av alla kvinnor i studien att de utsatts för hot, fysiskt våld och/eller sexuellt våld av någon vuxen man eller jämnårig kille före sin 15-årsdag. Räknar vi även in kvinnliga förövare uppgår kvinnornas rapportering till 44 procent (*Slagen dam*: 31 procent).

Hot eller fysiskt våld

Totalt svarade 28 procent att de utsatts för någon form av hot eller fysiskt våld från någon före 15-årsdagen (*Slagen dam*: 18 procent, men då rörde frågan enbart fysiskt våld). Förövaren är i huvudsak manlig; 24 procent uppger att de varit utsatta för hot och/eller fysiskt våld från manliga förövare och 14 procent svarade att de utsatts av en kvinnlig förövare. Andelen kvinnor som upplevt hot eller fysiskt våld innan 15 år från en manlig förövare är alltså nästan dubbelt så stor som andelen som upplevt hot eller fysiskt våld från en kvinnlig förövare (se tabell 17).

Bland manliga förövare är en jämnårig kille den mest förekommande förövaren (15 procent), därefter pappa (10 procent), annan vuxen man (5 procent) och annan manlig släkting (4 procent).

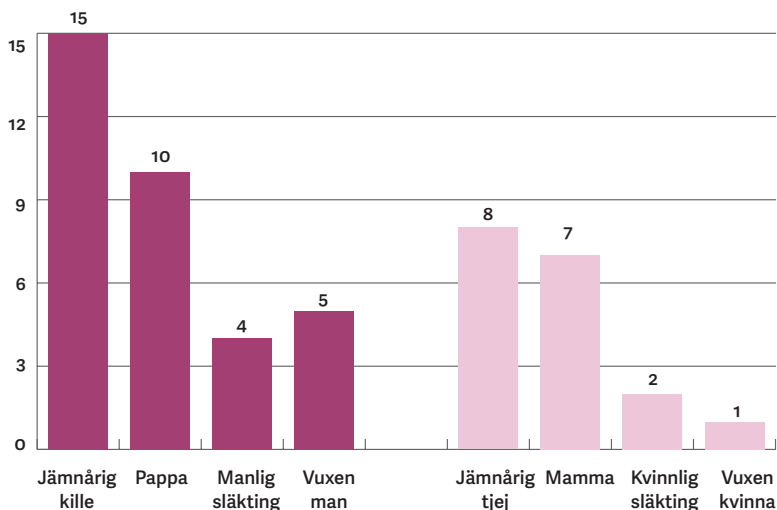
Bland kvinnliga förövare är den vanligast förekommande förövaren en jämnårig tjej (8 procent), följt av mamma (7 procent), annan kvinnlig släkting (2 procent) och annan vuxen kvinna (1 procent).

TABELL 17. Flickors utsatthet för hot eller fysiskt våld respektive sexuellt våld och olika kategorier av förövare.

Förövare	Hot eller fysiskt våld	Tagit i dig på ett sexuellt sätt mot din vilja	Fått dig att delta i en sexuell aktivitet (fast du visade att du inte ville)
Totalt	27,8	33,1	7,4
Manlig förövare	24,1		
Kvinnlig förövare	13,8		
Pappa eller bonuspappa	10		
Bror, farbror eller annan manlig släkting	4,4		
Mamma eller bonusmamma	7		
Syster, faster eller annan kvinnlig släkting	2,1		
En vuxen man	4,8	28,1	5,1
En vuxen kvinna	1,3		
En kille i din ålder	15,2	15,6	3,9
En tjej i din ålder	8,2		

FIGUR 22

Hot eller fysiskt våld innan 15 år, uppdelat på manliga och kvinnliga våldsutövare (%)

Sexuellt våld

Totalt svarade 34 procent av kvinnorna att de hade utsatts för sexuellt våld före sin 15-årsdag. Frågorna inkluderade manliga förövare: jämnåriga killar och vuxna män.

Frågorna avseende våld från vuxna män inkluderade om en vuxen man:

-
- tog i dig på ett sexuellt sätt mot din vilja, till exempel tafsade, ta tag i, höll fast, kysste eller kramade?
- fick dig att delta i en sexuell aktivitet?

Frågorna avseende våld från jämnåriga killar inkluderade om en jämnårig kille:

- tog i dig på ett sexuellt sätt mot din vilja, till exempel tafsade, tog tag i, höll fast, kysste eller kramade?
- fick dig att delta i en sexuell aktivitet fast du visade att du inte ville?

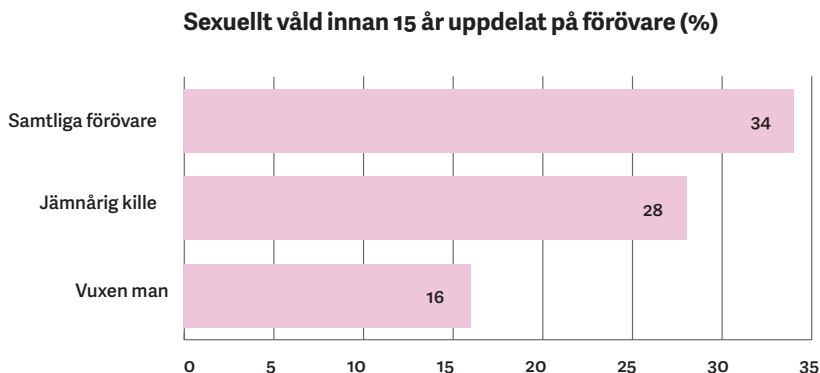
Totalt svarade 16 procent av kvinnorna att de utsatts för sexuellt våld innan de fyllde 15 år av en vuxen man (*Slagen dam*: 20 procent 'någon man', *ospecifikt med ålder*). Tagit i dig på ett sexuellt sätt mot din vilja; 16 procent. Fått dig att delta i en sexuell aktivitet; 4 procent.

28 procent svarade att de blivit utsatta av killar i ens egen ålder; Tagit i dig på ett sexuellt sätt mot din vilja; 28 procent. Fått dig att delta i en sexuell aktivitet fast du visade att du inte ville; 5 procent.

Kvinnor som svarat att de utsatts för sexuellt våld innan de fyllde 15 år rapporterar alltså i högre utsträckning att de utsattes av jämnåriga killar, än av vuxna män (28 procent jämfört med 16 procent). Särskilt stor skillnad kan ses i rapporteringen om att bli tagna på sexuellt mot sin vilja, där nästan dubbelt så många kvinnor rapporterar att jämnåriga killar utsatt dem för detta (28 procent) jämfört med att vuxna män utsatt dem (16 procent).

Sett till enbart vuxna manliga förövare är det rapporterade sexuella våldet innan 15 års ålder lägre om man jämför med siffrorna från *Slagen dam*. I *Slagen dam* löd dock formuleringen "någon man", och uppdelningen mellan vuxen man och jämnårig kille gjordes inte. Respondenterna i *Slagen dam* kan ha tolkat det som att frågan handlade enbart om någon vuxen man, men kan även ha tolkat det som att frågan även rörde jämnåriga killar.

FIGUR 23

Våld efter 15 års ålder

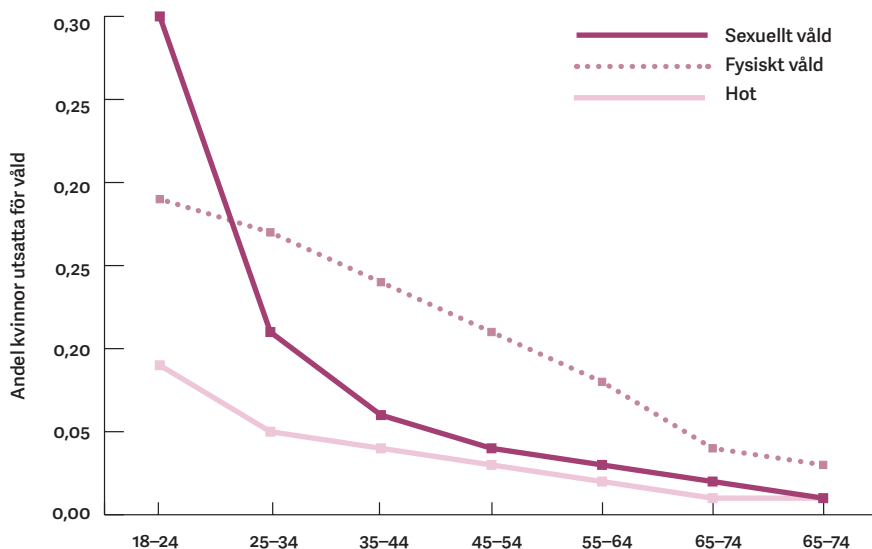
44 procent av alla kvinnor har rapporterat om att de blivit utsatta för våld *innan* de fyllde 15 år. Även kvinnornas övriga rapportering ger bilden att kvinnor är särskilt våldsutsatta i unga år. Kvinnor i åldern 25 till 34 år är den åldersgrupp där störst andel rapporterar om att någon gång ha utsatts för mäns våld, 75 procent (alltså 3 av 4 kvinnor 25–34 år) i gruppen har svarat att en man någon gång utsatt dem för sexuellt våld, fysiskt våld och/eller hot. Dock följer kvinnornas rapportering om utsatthet för mäns våld *under det senaste året* ett tydligt mönster, där de allra yngsta kvinnorna är de som rapporterar om mest våld. Av kvinnor 18 till 24 år rapporterar 39 procent att de utsatts för hot, fysiskt våld eller sexuellt våld det senaste året. Det är alltså nästan fyra av tio kvinnor i den yngsta åldersgruppen som utsatts för våld bara under det senaste året. Siffran för kvinnor 25 till 34 år är 23 procent.

TABELL 18

Ålder	18–24	25–34	35–44	45–54	55–64	65–74	75–86
Andel utsatt för hot, fysiskt våld och/eller sexuellt våld de senaste 12 månaderna	38.6	23.4	19.0	14.3	10.6	6.9	4.6

Mönstret av att unga kvinnor rapporterar om mer våld än äldre går igen i de olika relationstyperna och våldsformerna. Dock sticker unga kvinnors rapportering om sexuellt våld ut, med särskilt stora andelar som rapporterar att de utsatts. Bland annat är unga kvinnors rapportering om sexuellt våld under det senaste året markant högre än äldre kvinnors. Av kvinnor i åldrarna 18–24 år svarade hela 30 procent att de utsatts för sexuellt våld under det senaste året.

FIGUR 24

Kvinnor utsatta för våld under de senaste 12 månaderna

Unga kvinnor rapporterar även i högre utsträckning om digitalt våld, som till exempel att någon man har tagit eller spridit sexuella bilder av kvinnan mot hennes vilja. Unga kvinnor rapporterar även i mycket högre utsträckning än äldre kvinnor om utsatthet för sexuella trakasserier. För mer om unga kvinnors utsatthet för digitalt våld och sexuella trakasserier, se kapitel 6.

Sammanfattande kommentar

Kvinnornas rapportering om våldserfarenheter före 15 års ålder visar att tjejer i hög utsträckning utsätts för hot, fysiskt våld och sexuellt våld – 44 procent av alla kvinnor rapporterar om sådana erfarenheter. Kvinnor rapporterar särskilt att de utsattes av jämnåriga killar. 28 procent av alla kvinnor rapporterar att de har blivit utsatta för sexuellt våld och 15 procent för hot eller fysiskt våld, av en jämnårig kille innan de fyllde 15 år.

Vi ser även tydliga mönster i kvinnornas rapportering om våld

efter kvinnornas 15-årsdag. Unga kvinnor rapporterar om mer våld under det senaste året än äldre kvinnor gör. Särskilt unga kvinnors rapportering om sexuellt våld det senaste året är mycket högre än äldre kvinnors.

Sammantaget ser vi hur mäns och killars våld, framförallt sexuella våld, mot flickor och unga kvinnor fortgår och utövas i stor omfattning i Sverige.

Kapitel 6

SEXUELLA TRAKASSERIER, SEXTORTION OCH DIGITALT VÅLD

Sexuella trakasserier

Sexuella trakasserier innebär ett ovälkommet uppträdande av sexuell natur och som kränker den som utsätts. Det kan handla om kommentarer, beteenden eller gester av sexuell natur, tafsande eller visande av pornografiska bilder. Det kan också handla om ovälkomna komplimanger, inbjudningar, anspelningar och krav på sexuella tjänster – så kallad sextortion. Det är den utsattas upplevelse som avgör huruvida en handling är trakasserier, inte motivet från den som utför handlingen. Sexuella trakasserier kan vara fysiska, verbala och digitala handlingar. Det kan handla om ovälkomna komplimanger, sexuella anspelningar, att skicka eller sprida bilder av sexuell karaktär till någon, eller att ta på en persons kropp på ett sätt som denna inte vill.

Omfång och våldsform

Totalt rapporterar 59 procent av alla kvinnor att de utsatts för sexuella trakasserier från en man som hon varken har haft en sexuell relation med eller är släkt med (*Slagen dam*: 56 procent). Det kan till exempel vara manliga vänner, kollegor eller okända män. 19 procent av kvinnorna rapporterade att de utsatts för sexuella trakasserier under det senaste året (*Slagen dam*: 16 procent).

Nästan hälften av kvinnorna (47 procent) har rapporterat att en man på ett obehagligt sätt kommenterat deras kropp eller privatliv, eller gjort sexuella närmanden per telefon, brev eller sociala medier. 46 procent av alla kvinnor har erfarenheter av att en man gjort

obehagliga närmanden genom att till exempel ha lutat sig över kvinnan, kommit för nära, pratat om hennes kropp eller privatliv, eller gjort sexuella närmanden. Mer än en fjärdedel (27 procent) av kvinnorna har varit med om att en man har fortsatt att ta kontakt med dem mot deras vilja, och drygt en fjärdedel (26 procent) har upplevt att en man följt efter dem. Mer än var femte kvinna, 22 procent, rapporterar att en man på ett obehagligt sätt har skickat sexuella bilder, eller bett att kvinnan ska skicka sexuella bilder.

Unga kvinnor särskilt utsatta

Yngre kvinnor rapporterar i mycket högre utsträckning än äldre kvinnor att de blivit trakasserade, både någonsin och under det senaste året. 81 procent av kvinnor 18 till 24 år, och 85 procent av kvinnor 25 till 34 år, har rapporterat att de någon gång blivit sexuellt trakasserade. Av kvinnor i åldern 18 till 24 år svarade en majoritet, 60 procent, att de blivit sexuellt trakasserade under det senaste året.

TABELL 19. Utsatthet för sexuella trakasserier de senaste 12 månaderna, uppdelat på ålder.

	18–24	25–34	35–44	45–54	55–64	65–74	75–86
Kommenterat din kropp på ett obehagligt sätt, eller gjort sexuella närmanden per telefon, brev eller sociala medier.	41,1	25,9	16,9	11,6	6,9	3,3	1,2
Skickat sexuella bilder till dig eller bett att du ska skicka sexuella bilder	29,0	10,2	6,0	4,4	1,3	0,7	0,7
Fortsatt att ha ta kontakt fast du inte önskat det.	26,3	11,9	6,1	4,9	2,5	1,3	0,9
Lutat sig över dig, kommit för nära, pratat om din kropp eller ditt privatliv, eller gjort sexuella närmanden	33,0	15,7	8,4	5,6	3,3	1,6	0,9
Följt efter dig	18,4	5,9	1,5	2,2	1,7	0,7	0,1
Sexuella trakasserier totalt.	59,5	34,7	21,3	15,2	10,0	4,6	2,1

TABELL20. Utsatthet för sexuella trakasserier sedan 15-årsdagen, uppdelat på ålder.

	18–24	25–34	35–44	45–54	55–64	65–74	75–86
Kommenterat din kropp på ett obehagligt sätt, eller gjort sexuella närmanden per telefon, brev eller sociala medier.	66,0	75,5	66,0	48,9	40,9	24,8	16,0
Skickat sexuella bilder till dig eller bett att du ska skicka sexuella bilder	58,6	49,4	28,7	16,1	7,5	3,0	1,8
Fortsatt att ha ta kontakt fast du inte önskat det.	49,3	50,6	38,7	23,5	17,9	9,7	6,8
Lutat sig över dig, kommit för nära, pratat om din kropp eller ditt privatliv, eller gjort sexuella närmanden	63,2	68,3	65,6	50,8	42,4	23,4	17,3
Följt efter dig	40,9	39,3	32,2	25,5	22,3	14,2	9,8
Sexuella trakasserier totalt.	80,8	84,8	76,6	64,3	54,5	34,7	24,1

Sextortion och erbjudande om betalning för sex

Sextortion är användandet av icke-fysiska former av tvång och missbruk av position för att utpressa sexuella tjänster. Med sextortion avses olika former av sexuellt utnyttjande där en person missbrukar sin makt för att få sex i utbyte mot någonting han kan erbjuda i kraft av sin position. Det är därför både en form av sexuellt våld och en form av sexuell korruption. Exempel på sextortion kan vara en lärare som erbjuder elever bättre betyg i utbyte mot sex eller en arbetsgivare som erbjuder anställning i utbyte mot sex (Uppsala universitet 2022).

Enkäten innehöll två frågor om sextortion: om en man låtit kvinnan förstå att det kan skada hennes jobb eller studier om hon inte accepterar att ha sex med honom, eller om en man erbjudit kvinnan en tjänst eller förmån, till exempel bättre betyg, jobb eller

kontrakt i utbyte mot en sexuell handling. 5 procent av samtliga kvinnor uppger att de har erbjudits en tjänst eller förmån i utbyte mot en sexuell handling och 3 procent av kvinnorna svarade att en man har låtit henne förstå att det kunde skada hennes jobb/studier om de har sex med honom.

Utöver frågorna om sextortion har vi också frågat om någon man har erbjudit kvinnan gåvor eller betalning i utbyte mot sex. Av samtliga kvinnor i vår studie har 9 procent av erfarenhet av detta.

Frågorna om sextortion och erbjudande om sex mot betalning ställdes enbart om män som kvinnorna varken har/har haft en sexuell relation med eller är släkt med, och de besvarades av samtliga kvinnor. Totalt rapporterar 11 procent av alla kvinnor att de har erfarenheter av sextortion eller att ha erbjudits gåvor eller betalning mot sex.

Yngre kvinnors rapportering är dock högre än de äldres. Av kvinnor i åldrarna 18–24 år rapporterar hela 19 procent att de har erfarenheter av sextortion och/eller att ha erbjudits gåvor eller betalning i utbyte mot sex. I åldrarna 25–34 år är andelen som har utsatts drygt 17 procent.

Kvinnor med låg inkomst rapporterar också i högre utsträckning om erfarenheter av sextortion och att erbjudas betalning för sex. I gruppen kvinnor med en årsinkomst på 0 till 152 tusen kronor rapporterar 13,4 procent om detta. I denna grupp har nästan 11 procent (10,9 procent) blivit erbjudna gåvor eller betalning i utbyte mot sex.

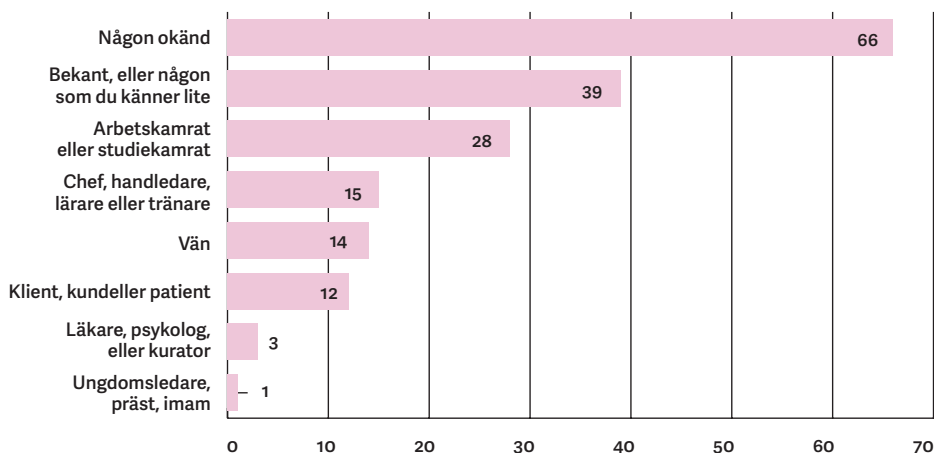
Kvinnors relation till förövarna

De kvinnor som rapporterat om erfarenheter av sexuella trakasserier, sextortion och/eller erbjudande om sex mot betalning besvarade en fråga om relationen till förövaren utifrån givna svarsalternativ. Svarsalternativen inkluderade kvinnans chef, handledare, lärare eller tränare, arbetskamrat eller studiekamrat, klient, kund eller patient, läkare, psykolog eller kurator, ungdomsledare, präst, imam eller liknande, vän, bekant, granne eller annan person som hon känner lite, samt någon okänd. Flera svarsalternativ kunde kryssas i.

Allra vanligast är att ha utsatts av en för kvinnan *okänd man*, vilket 66 procent av de utsatta kvinnorna uppger. Näst vanligast är att ha utsatts av en bekant, vilket 39 procent vittnar om, medan 28 procent har trakasserats av en arbets- eller studiekamrat.

FIGUR 25

Trakasserier och sextortion – relation till förövaren (%)

Det digitala våldet

Våld, hot och trakasserier online – en ny arena för våld och trakasserier

I takt med en ökande digitalisering, har även våldet flyttat in på den digitala arenan. Digitalt våld mot kvinnor och flickor är ett växande globalt problem, och våld och hot som sker online kan ge svåra sociala och ekonomiska konsekvenser för kvinnor och flickor samt begränsa kvinnors nyttjande av sin yttrandefrihet (FN 2015). Situationen för kvinnor online lyftes även i svaren på vår enkäts öppna frågor om huruvida Covid-19-pandemin påverkat kvinnornas utsatthet för mäns våld och kontroll – många svarade att de upplever att situationen har förvärrats online, på till exempel dejting-appar och sociala medier (se kap. 7, *Kvinnors våldsutsatthet under Covid-19*). Mot bakgrund av detta ansåg vi det av vikt att sammanfattat presentera siffror som visar på kvinnors utsatthet för digitalt våld. I vår enkät ställdes dock endast konkreta frågor

om vissa former av digitalt våld, och siffrorna kan därmed inte sägas fånga allt våld som kvinnor och flickor utsätts för online, utan endast delar av utsattheten. I denna del av rapporten presenterar vi siffror om digitala hot, fotografering eller spridning av sexuella bilder mot kvinnans vilja, att få sexuella bilder skickade till sig eller själv ombedas att skicka bilder, samt obehagliga poster om kvinnan i sociala medier.

Digitala hot

Det har inte ställts någon specifik fråga om digitala hot i enkäten, men i varje avsnitt av enkäten ställdes frågan om någon man hotat att skada kvinnan per telefon, brev eller sociala medier. En stor del av denna kontakt sker idag digitalt – via mobiltelefoner, e-post, chattar och olika sociala medier. I denna del av rapporten väljer vi därmed att benämna denna form av hot som *digitala hot*.

Vanligast är att ha utsatts för digitala hot av män utanför sexuella relationer och familj (vänner, bekanta, okända män), samt före detta make/sambos. I båda dessa relationstyper rapporterar 9 procent av kvinnorna att de blivit utsatta för denna form av hot (1 procent senaste 12 månaderna). 6 procent av de kvinnor som har eller har haft en pojkvän rapporterar att en pojkvän någon gång hotat dem digitalt (1 procent senaste 12 månaderna). 1 procent av kvinnorna rapporterar att de någon gång utsatts för digitala hot av någon manlig släkting, och 0,4 procent har någon gång blivit utsatta av sin nuvarande make/sambo.

En fråga ställdes även om kvinnornas *senaste våldsamma make/sambo* har hotat kvinnan per telefon, brev eller i sociala medier *efter skilsmässa/separation*. Av de 1 167 kvinnor som svarade på denna fråga har 24 procent svarat ja (74 procent nej, 2 procent vet inte). Nästan en fjärdedel av de kvinnor som separerat från en våldsam make/sambo rapporterar alltså att de utsatts för digitala hot av mannen efter separationen.

Att få oönskade sexuella bilder eller att bli ombedd att skicka själv

En fråga ställdes till samtliga kvinnor om någon man utanför sexuella relationer och släkt (till exempel vänner, bekanta eller okända män) på ett obehagligt sätt skickat sexuella bilder till henne, eller

bett att kvinnan ska skicka sexuella bilder till honom, på ett sätt som kvinnan tycker varit obehagligt. Att skicka sexuella bilder till någon mot dennes vilja kan likställas med blottning, och kan således utgöra brottet sexuellt ofredande. Av alla kvinnor rapporterar mer än en femtedel, 22 procent, att de minst en gång på ett obehagligt sätt antingen fått sexuella bilder skickade till sig, eller blivit ombedda att skicka sexuella bilder själva. 6 procent av alla kvinnor rapporterar att de har varit med om detta under det senaste året.

Kränkande fotografering och olaga integritetsintrång – att ta eller sprida sexuella bilder mot kvinnans vilja

En fråga ställdes i samtliga av enkätens delar, om någon man mot kvinnans vilja har tagit eller spridit sexuella bilder av henne. Kränkande fotografering och olaga integritetsintrång, som bland annat kan utgöras av att göra intrång i någons privatliv genom att sprida sexuella bilder på denne, är olagligt i Sverige sedan år 2013 respektive 2018 (BrB 4 kap. 6 a § respektive 6 c §.).

De kvinnor som rapporterar att de utsatts för denna form av våld har framförallt utsatts av vänner, bekanta eller okända män, pojkvänner, eller före detta makar/sambos. I vardera av dessa relationstyper rapporterade 3 procent av kvinnorna att de blivit utsatta för att mannen mot hennes vilja tagit eller spridit sexuella bilder av henne. Ett ytterst litet antal kvinnor (0 procent) har rapporterat att deras nuvarande make eller sambo har tagit eller spridit sexuella bilder av henne mot hennes vilja, och det är även väldigt få kvinnor (0 procent) som rapporterar att någon manlig släkting har utsatt dem för detta.

Obehagliga poster om kvinnan i sociala medier

En fråga ställdes i två av enkätens avsnitt, om någon postat något om kvinnan i sociala medier, som hon inte velat och tyckt varit obehagligt. Frågan ställdes om pojkvänner³ samt om manliga släktingar. Av de kvinnor som har eller har haft någon pojkvän, har 3 procent rapporterat att en pojkvän mot hennes vilja har postat

3. Män inom sexuella relationer men ej samboende

något obehagligt om henne i sociala medier. Av samtliga kvinnor rapporterade 1 procent att någon manlig släkting har postat något obehagligt om dem i sociala medier.

Unga kvinnors utsatthet för digitalt våld

Unga kvinnor rapporterar i högre utsträckning om utsatthet för digitalt våld, särskilt att någon man tagit eller spridit sexuella bilder mot kvinnans vilja, eller att de på ett obehagligt sätt fått oönskade sexuella bilder skickade till sig eller ombetts att skicka bilder själva.

Av kvinnor i åldern 18 till 24 år svarade 13 procent att en manlig vän, bekant eller okänd man har tagit eller spridit sexuella bilder av kvinnan mot hennes vilja (jämfört med 3 procent i hela urvalet). I denna åldersgrupp rapporterade dessutom hela 59 procent att en manlig vän, bekant eller okänd man på ett obehagligt sätt skickat eller bett om sexuella bilder (jämfört med 22 procent i hela urvalet). Även inom sexuella relationer rapporterar de yngsta kvinnorna mer digitalt våld. Relativt få i gruppen kvinnor 18 till 24 år har en nuvarande eller f.d. make/sambo, men av de som har eller har haft en pojkväsrelation rapporterar 13 procent att en pojkvän tagit eller spridit sexuella bilder av kvinnan mot hennes vilja, och 12 procent att en pojkvän utsatt dem för digitala hot (jämfört med 3 respektive 6 procent i hela urvalet).

Pornografi

I flera av enkätens delar har vi frågat kvinnorna om någon man har använt pornografi på ett sätt som kvinnan har tyckt varit obehagligt eller kränkande. Frågan har ställts om pojkvänner, manliga släktingar, nuvarande makar/sambos samt före detta makar/sambos. I frågan har vi inte specificerat på vilket sätt mannen har använt pornografin på ett kränkande sätt. Den obehagliga eller kränkande användning av pornografi som kvinnorna rapporterar om skulle därför kunna innefatta fysiskt sexuellt våld mot kvinnan. Mannen kan till exempel ha tjatat på henne eller krävt att hon ska ställa upp på sexuella aktiviteter hämtade från pornografin. Det skulle även kunna innefatta fall där mannen har fått kvinnan att se på pornografi mot hennes vilja. Oavsett vilket uttryck det har tagit i de enskilda fallen, så har de kvinnor som rapporterat om detta

upplevt mannens användande av pornografi som obehaglig och/eller kränkande.

Av de kvinnor som har någon f.d. make eller sambo så rapporterar 9 procent att denne har använt pornografi på ett sätt som de upplevt som obehagligt eller kränkande. En nästan lika stor andel, 8 procent, av de kvinnor som haft minst en sexuell relation med en man som hon inte bott tillsammans med (pojkvän) rapporterar också om kränkande pornografianvändning. Av de kvinnor som har en nuvarande make/sambo rapporterar 2 procent att denne använt pornografi på ett kränkande eller obehagligt sätt. Endast 1 procent av samtliga kvinnor rapporterar om kränkande pornografianvändning från någon manlig släkting.

Sammanfattande kommentar

Kvinnors utsatthet för sexuella trakasserier är stor. En majoritet av alla kvinnor, 59 procent, rapporterar att de blivit utsatta för sexuella trakasserier av någon manlig vän, bekant eller okänd man. Särskild hög rapportering ser vi bland unga kvinnor; till exempel rapporterar 85 procent av kvinnor i åldrarna 25–34 år att de någon gång utsatts för sexuella trakasserier.

Mer än var tionde kvinna, 11 procent, rapporterar erfarenheter av sextortion och/eller erbjudande om sex mot betalning. Det vanligaste som kvinnorna rapporterar om är att ha erbjudits gåvor eller betalning i utbyte mot sex. Yngre kvinnor rapporterar i högre utsträckning om sextortion än äldre kvinnor. Kvinnorna har främst svarat att de utsatts av en för dem okänd man, men många kvinnor rapporterar även att de blivit utsatta för trakasserier av män som de känner, såsom manliga bekanta, arbetskamrater eller vänner. Många kvinnor rapporterar även om olika former av digitalt våld, och även där ser vi en högre rapportering bland yngre kvinnor.

Kapitel 7

EKONOMISKT VÅLD

EKONOMISKT VÅLD INNEBÄR att skaffa sig ett ekonomiskt övertag som medel att förtrycka eller kontrollera sin partner. Det kan gälla rätten att ifrågasätta inköp, kräva något i utbyte mot pengar, undanhålla nödvändigheter, ge pengar när kvinnan varit ”snäll och foglig” och hålla inne med dem om hon inte ”sköter sig”. Ekonomiskt våld är en form av våld som innebär att kontrollera offrets tillgång till ekonomiska resurser, vilket minskar offrets förmåga att försörja sig och tvingar henne till ekonomiskt beroende. Ekonomiskt våld kan innebära att mannen helt eller delvis tar sig rätten att kontrollera kvinnans ekonomi och materiella tillgångar på ett sätt som sätter kvinnan i ekonomisk beroendeställning. Att vara utsatt för ekonomiskt våld i en nära relation ökar utsattheten och försvårar möjligheten att lämna relationen då den utsatta kvinnan har försatts i en beroendeställning gentemot mannen.

Kvinnorna i studien har svarat på fyra frågor om ekonomiskt våld, samtliga gäller våld från nuvarande make/sambo eller tidigare makar/sambo. Frågorna ställdes som beskrivningar av relationen till mannen och kvinnorna fick ta ställning till huruvida beskrivningarna stämmer. Frågorna handlade om huruvida:

- kvinnan fått bestämma om pengar eller köpa saker som hon ville eller inte,
- mannen hindrat henne från att arbeta eller studera utanför hemmet,
- mannen skadat hennes saker, ett husdjur eller annat hon tyckte om med avsikt,
- han tvingat henne att låna pengar, skriva på papper eller har använt kvinnan på annat sätt för att tjäna pengar

Utöver dessa frågor har vi även ställt en fråga om

- mannen använt kvinnans eller gemensamma pengar för att handla till sig själv.

Vi har inte inkluderat denna fråga i grundberäkningen av den ekonomiska våldsutsattheten även om detta beteende fångar ett av många sätt på vilket kvinnor utsätts för ekonomiskt våld.

Resultaten redovisas per relation, det vill säga först redovisas kvinnors utsatthet för ekonomiskt våld från nuvarande make/sambo, därefter redovisas kvinnors utsatthet för ekonomiskt våld från före detta make eller sambo.

Ekonomiskt våld från nuvarande make/sambo

Totalt rapporterar 5 procent av kvinnorna att deras nuvarande make/sambo utsätter dem för ekonomiskt våld (se figur 26).

Att inte få bestämma om pengar eller inte få köpa saker som kvinnan vill, är den vanligaste formen av ekonomiskt våld från en nuvarande make/sambo: 4,2 procent av kvinnorna får inte bestämma över pengar eller köpa saker som de vill (*Slagen dam*: 2,2 procent). En liten andel av kvinnorna, 0,4 procent, rapporterar att deras make/sambo hindrar kvinnan från att arbeta eller studera utanför hemmet (*Slagen dam*: 0,2 procent), 0,2 procent säger att han avsiktligt skadat hennes saker, ett husdjur eller något annat hon tycker om (*Slagen dam*: 0,3 procent), och 0,4 procent att deras nuvarande make/sambo tvingat dem att låna pengar, skriva på papper, eller på annat sätt använt kvinnan för att tjäna pengar.

Utöver detta rapporterar även 3,8 procent att deras nuvarande make/sambo använder kvinnans eller gemensamma pengar för att köpa saker till sig själv. Om detta inkluderas i beräkningen av den totala utsattheten för ekonomiskt våld uppgår andelen som utsatts för ekonomiskt våld av sin nuvarande make/sambo till 8 procent.

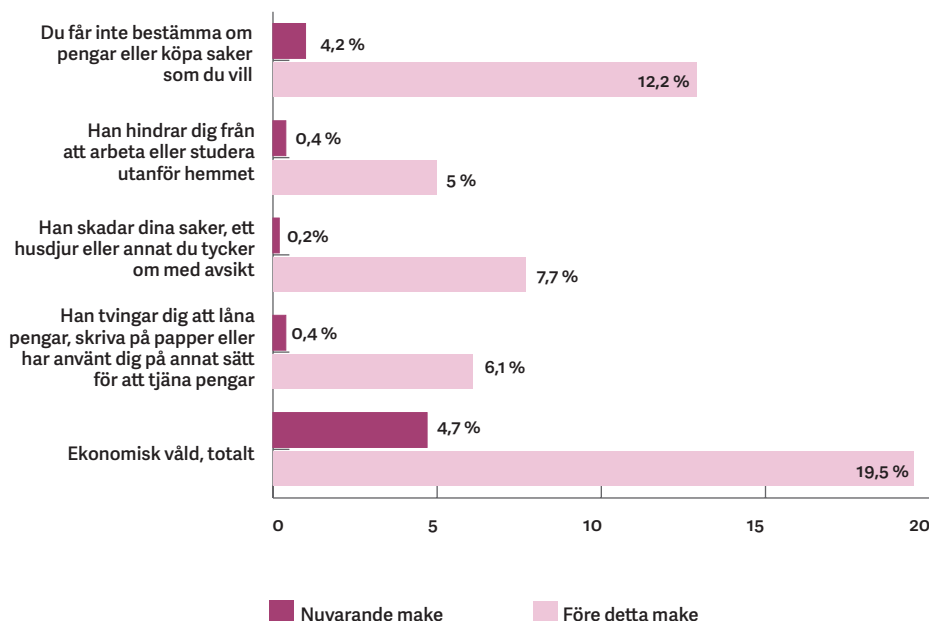
Ekonomiskt våld från före detta make/sambo

Totalt rapporterar nästan 20 procent av kvinnorna att en tidigare make/sambo har utsatt dem för någon form av ekonomiskt våld (se figur 26).

Vanligast är att kvinnan inte fick bestämma om pengar eller köpa saker som hon ville, vilket 13 procent uppger (*Slagen dam*: 11 procent). 8 procent av svarade att en tidigare make/sambo avsiktligt har skadat hennes saker, ett husdjur eller något annat hon tycker om (*Slagen dam*: 10 procent). 6 procent har blivit tvingade av mannen att låna pengar, skriva på papper, eller på annat sätt blivit använda för att mannen ska tjäna pengar. 5 procent av kvinnorna rapporterar att deras tidigare make/sambo har hindrat dem att arbeta eller studera utanför hemmet (*Slagen dam*: 3 procent, då med formuleringen *förbjud*).

Att en tidigare make/sambo använt kvinnans eller gemensamma pengar för att köpa saker till sig själv är även det vanligt förekommande: 17 procent rapporterar om detta beteende från en tidigare make/sambo. Om detta inkluderas i den totala utsattheten så uppgår andelen som utsatts för ekonomiskt våld av någon tidigare make/sambo till 26 procent.

FIGUR 26. Ekonomiskt våld från nuvarande eller före detta make/sambo.

Socioekonomiska faktorer kopplat till ekonomiskt våld

Kvinnor med låg inkomst har en högre rapportering om ekonomiskt våld än kvinnor med en högre inkomst. Av kvinnor med en årsinkomst på 0 till 152 tusen kronor rapporterar drygt 5 procent att deras nuvarande make eller sambo utövar ekonomiskt våld, och 27 procent att någon tidigare make/sambo har utövat ekonomiskt våld. Detta kan jämföras med knappt 4 respektive 22 procent av de kvinnor i urvalet som har högst inkomst, på över 440 000 kronor/år.

Kvinnor som saknar gymnasial eller högre utbildning rapporterar också mer ekonomiskt våld i nuvarande äktenskap/samboskap. Av dessa kvinnor rapporterar 9 procent att deras nuvarande make/sambo utövar ekonomiskt våld, jämfört med 3 procent av kvinnor med en eftergymnasial utbildning på 3 år eller mer.

Sexuella trakasserier, sextortion och erbjudande om sex mot betalning

Då många kvinnor som utsatts för sexuella trakasserier, sextortion⁴ och/eller erbjudande om sex mot betalning rapporterar att de utsatts av en arbetskamrat eller studiekamrat (28 procent), chef, handledare, lärare eller tränare (15 procent) eller en klient, kund eller patient (12 procent), kan vi dra slutsatsen att många kvinnor blir trakasserade eller utsatta för sexuella påtryckningar av män på eller i anslutning till den egna arbetsplatsen eller skolan/utbildningen. Att utsättas för trakasserier på sin arbetsplats eller i sin utbildning kan utgöra ett hinder för kvinnor i arbetslivet, och på så vis försätta kvinnor i en försämrad ekonomisk situation. Till exempel kan sexuella trakasserier bidra till ökad sjukskrivning och försämrade karriärmöjligheter (NIKK 2020).

I vår enkätundersökning rapporterar en större andel av kvinnor med högre inkomst att de någonsin utsatts för sexuella trakasserier, men kvinnor med lägst årsinkomst (0 till 152 tusen kronor/år) är de som rapporterar om störst utsatthet för trakasserier *de senaste 12 månaderna*. I denna grupp svarade 28 procent att de trakasserats det

4. Med sextortion menas användandet av icke-fysiska former av tvång för att utpressa sexuella tjänster. Det kan till exempel vara en chef eller lärare som erbjuder bättre lön eller betyg i utbyte mot sexuella tjänster.

senaste året, jämfört med 12–16 procent av kvinnor i högre inkomst-klasser. Samma mönster kan ses vad gäller utbildning. Kvinnor med högre utbildning rapporterar i högre utsträckning om sexuella trakasserier någonsin, medan de kvinnor med lägst utbildningsnivå rapporterar om mer sexuella trakasserier under det senaste året. Dessa resultat liknar de mönster som framträdde i *Slagen dam*.

Kvinnor med låg utbildning och låg inkomst verkar alltså vara särskilt utsatta för trakasserier i sin nuvarande livssituation, medan kvinnor med högre utbildning och inkomst rapporterar om mer sexuella trakasserier någonsin. Detta skulle kunna bero på att kvinnor med högre inkomst och utbildning ofta är äldre och således kan ha samlat på sig mer erfarenheter av att utsättas för trakasserier – men då yngre kvinnor i vår enkätundersökning rapporterade högre utsatthet för sexuella trakasserier både någonsin och de senaste 12 månaderna, lär inte ålder vara den enda förklaringen bakom skillnaderna i rapportering.

Vad gäller sextortion och erbjudande om sex mot betalning rapporterar kvinnor med låg inkomst i högre utsträckning att de har utsatts för detta. I gruppen kvinnor med en årsinkomst på 0 till 152 tusen kronor rapporterar 13 procent om detta, jämfört med 9–10 procent av kvinnor i högre inkomstklasser. I denna grupp har 11 procent blivit erbjudna gåvor eller betalning i utbyte mot sex, vilket kan jämföras med 7–8 procent i de högre inkomstklasserna.

Samband mellan ekonomiskt våld och andra våldsformer

I vår studie märks ett samband mellan att rapportera om utsatthet för ekonomiskt våld och att också uppge erfarenheter av fysiskt våld. Av de kvinnor som rapporterat att en tidigare make eller sambo har utövat ekonomiskt våld svarar 71 procent att de även har blivit utsatta för fysiskt våld.

TABELL 21. Sambandet mellan ekonomiskt våld och fysiskt våld i avslutade relationer.

	Fysiskt våld nej	Fysiskt våld ja	summa	n
Ekonomiskt våld nej	82,8	17,2	100	2672
Ekonomiskt våld ja	28,8	71,2	100	612

Var femte kvinna som har rapporterat att deras nuvarande make har utsatt dem för ekonomiskt våld svarade att han även utsatt dem för fysiskt våld. Av kvinnor som inte utsatts för ekonomiskt våld av sin nuvarande make/sambo är det var tjugonde kvinna som blivit utsatt för fysiskt våld.

TABELL 22. Sambandet mellan ekonomiskt våld och fysiskt våld i nuvarande relationer.

	Fysiskt våld nej	Fysiskt våld ja	summa	n
Ekonomiskt våld nej	94,7	5,3	100	4193
Ekonomiskt våld ja	80,3	19,7	100	188

Kvinnor som rapporterar att en f.d. make eller sambo har utövat ekonomiskt våld rapporterar även i högre utsträckning att han även utsatt dem för sexuellt våld, hot samt kontrollerande beteenden. Av dessa kvinnor rapporterar 52 procent om sexuellt våld, 68 procent om hot, och hela 89 procent om kontrollerande beteenden från en tidigare make/sambo.

TABELL 23. Sambandet mellan ekonomiskt våld och sexuellt våld i avslutade relationer.

	Sexuellt våld nej	Sexuellt våld ja	summa	n
Ekonomiskt våld nej	88,1	11,9	100	2632
Ekonomiskt våld ja	48,2	51,8	100	612

TABELL 24. Sambandet mellan ekonomiskt våld och hot i avslutade relationer.

	Hot nej	Hot ja	summa	n
Ekonomiskt våld nej	86,5	13,5	100	2669
Ekonomiskt våld ja	31,9	68,1	100	611

TABELL 25. Sambandet mellan ekonomiskt våld och kontrollerande beteenden i avslutade relationer.

	Kontrollerande beteenden nej	Kontrollerande beteenden ja	summa	n
Ekonomiskt våld nej	71,1	28,9	100	2748
Ekonomiskt våld ja	10,8	89,2	100	621

Sammanfattande kommentar

Kvinnor rapporterar om ekonomiskt våld från nuvarande och f.d. makar/sambos i en utsträckning som liknar rapporteringen om sexuellt våld, fysiskt våld och hot. Var tjugonde kvinna rapporterar om ekonomiskt våld i sin nuvarande relation, och var femte kvinna rapporterar att hon utsattes för ekonomiskt våld i en tidigare relation. Rapporteringen om ekonomiskt våld är högre hos kvinnor med lägre inkomst och utbildning. Ett samband verkar även finnas mellan ekonomiskt våld och andra våldsformer samt kontrollerande beteenden.

Kapitel 8

VÅLDETS FREKVENNS, HÄLSA OCH ORO

TIDIGARE STUDIER VISAR på samband mellan erfarenheter av våld och ohälsa (NCK 2014; Lundgren m.fl. 2001). Det finns, utifrån dessa men också kliniska studier, skäl att tala om mäns våld som en fråga om kvinnors försämrade livsvillkor. För att få en bild av hur kvinnorna som besvarat enkäten själva ser på hur våldet har påverkat dem och hur deras generella rapportering om sin hälsa och sitt mående ser ut i relation till vilka erfarenheter av våld de har rapporterat om, har frågor om våld och hälsa inkluderats i studien.

Hur upplever kvinnor att våldet påverkat dem?

Flera frågor ställdes i enkäten om hur de kvinnor som har våldserfarenheter upplever att deras hälsa och välmående har påverkats av de erfarenheter av våld de har.

Vi frågade kvinnorna huruvida de tycker att deras erfarenheter av hot, fysiskt våld eller sexuella övergrepp har gett dem någon eller några av en rad olika svårigheter (se tabell 26 nedan). Totalt menar 38 procent av kvinnorna att deras våldserfarenheter har gett dem någon eller några av de svårigheter vi frågade om. 26 procent svarade att deras våldserfarenheter har gett dem svårigheter i förhållande till män, och 15 procent svarade att de gett dem svårigheter i förhållande till andra människor. 11 procent menar att våldet har gett dem sömns svårigheter eller mardrömmar, och 7 procent att de har fått svårt att koncentrera sig på grund av våldserfarenheter.

TABELL 26. Har dina våldserfarenheter gett dig någon/några av dessa svårigheter?
N=4157

Konsekvens	% viktat
Sömnsvårigheter eller mardrömmar	11,2
Svårt att koncentrera dig	7,3
Svårigheter i förhållande till andra människor	15,2
Svårigheter i förhållande till män	26,4
Svårigheter i arbete eller studier	5,6
Det har gjort svårigheter som du haft tidigare större	6,5
Andra problem	7,5
Inget av detta	61,9

En annan fråga fokuserade mer på om kvinnorna upplever att våldet orsakat dem olika psykiska eller känslomässiga svårigheter. En majoritet av kvinnorna, 57 procent, har svarat att deras erfarenheter av våld orsakat någon av de svårigheter vi frågat om (se tabell 27 nästa sida). Vanligast är att kvinnorna rapporterar att våldet orsakat dem rädsla (30 procent), skam eller skuld (30 procent), eller dålig självkänsla (29 procent). Var fjärde kvinna med våldserfarenheter har svarat att våldet orsakat vrede eller hat, och var tionde kvinna att det orsakat henne trötthet eller olust att göra saker.

Många kvinnor rapporterade även att våldet orsakat dem allvarligare psykiska problem som depression eller självskadebeteende. Av kvinnor med våldserfarenheter uppgav hela 15 procent att våldet orsakat depression eller nedstämdhet, 8 procent att det orsakat tankar om självskada, och 5 procent att det orsakat försök till självskada.

Samband mellan våldsutsatthet och ohälsa

Många kvinnor upplever att deras erfarenheter av mäns våld har påverkat dem och gett dem olika fysiska och psykiska svårigheter (se ovan). Samband mellan utsatthet för våld och sämre hälsa går även att se i vårt övriga material. Vi ställde några frågor till alla kvinnor, om hur de upplever att deras hälsa är, och ifall de haft något eller några av ett antal psykiska eller somatiska besvär *under*

TABELL 27. Har dina våldserfarenheter gett dig någon/några av dessa svårigheter?
N=4190

Konsekvens	% viktat
Rädsla	30,4
Skam eller skuld	29,9
Vrede eller hat	25,1
Trötthet eller ingen lust att göra saker	10,1
Dålig självkänsla	29
Depression eller nedstämdhet	15,3
Tankar om att skada dig själv	8,3
Försök att skada dig själv	5,3
Något annat	6,1
Inget av detta	43,2

den senaste månaden. I vår analys av data kan vi se hur kvinnor som rapporterar om våld i högre utsträckning även rapporterar om olika former av ohälsa.

Somatiska besvär

Olika våldserfarenheter verkar, utifrån kvinnornas rapportering, korrelera med olika typer av somatiska besvär. Huvudvärk, ont i magen och trötthet rapporteras i högre utsträckning av kvinnor som rapporterat om sexuellt våld, jämfört med kvinnor som rapporterat om hot eller fysiskt våld. Av kvinnor som rapporterat om sexuellt våld är det 68 procent som under den senaste månaden besvärats av trötthet eller inte haft någon lust att göra saker, jämfört med 41 procent av kvinnor som inte rapporterat om något våld. Värk någon annanstans i kroppen är vanligare bland kvinnor som rapporterat om fysiskt våld; 47 procent har svarat att de haft värk i kroppen den senaste månaden, jämfört med 35 procent av kvinnor utan rapporterade våldserfarenheter.

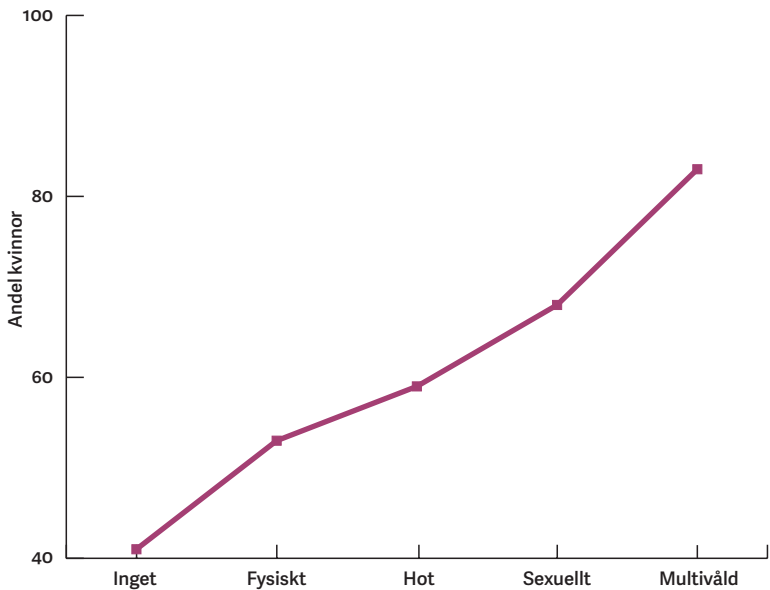
Det tydligaste mönstret i materialet är dock att de kvinnor som rapporterat om utsatthet för *mer än en typ av våld* (hot, fysiskt våld eller sexuellt våld) genomgående rapporterar i högre utsträckning

om somatiska besvär. Endast 5 procent av de kvinnor som rapporterat om mer än en typ av våld har uppgett att de inte haft något av de somatiska besvär vi frågat om under den senaste månaden. De kvinnor som inte rapporterat om någon utsatthet för våld rapporterar i lägst utsträckning om somatiska besvär.

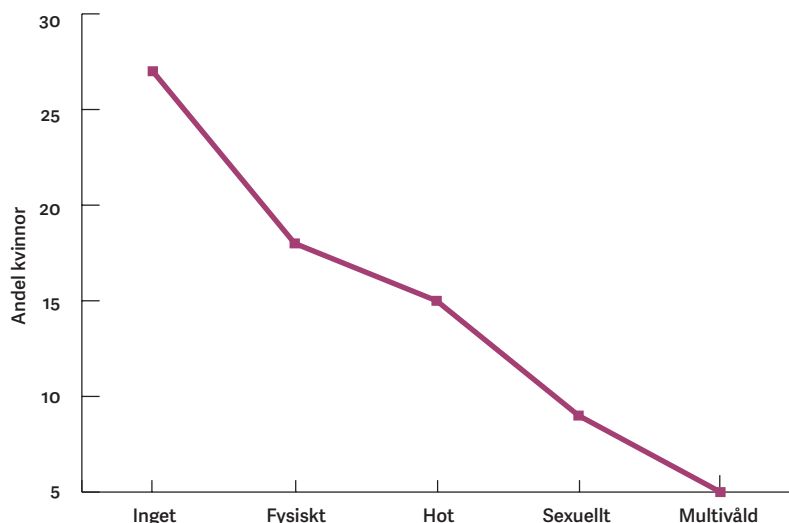
TABELL 28. Andel kvinnor (%) som lider av olika somatiska besvär, uppdelat på våldserfarenheter (inga våldserfarenheter, erfarenheter av fysiskt våld, erfarenheter av hot, erfarenheter av sexuellt våld, erfarenheter av mer än en av dessa våldsformer).

	Inget	Fysiskt	Hot	Sexuellt	Multivåld
Huvudvärk	38	47	55	58	69
Ont i magen	18	34	32	38	51
Värk någon annanstans i kroppen	35	47	44	38	48
Trötthet, ingen lust att göra saker	41	53	59	68	83
Inget av ovanstående	27	18	15	9	5

FIGUR 27. Andel kvinnor som lider av trötthet, ingen lust att göra saker. Uppdelat på våldserfarenheter. Notera att y-axeln inte börjar vid 0.

FIGUR 28. Andel kvinnor som inte lider av något av de somatiska besvär vi frågat om. Uppdelat på våldserfarenheter. Notera att y-axeln inte börjar vid 0.

Psykiska besvär

Kvinnor som har rapporterat om utsatthet för hot, fysiskt våld och/eller sexuellt våld rapporterar i högre utsträckning att de under den senaste månaden haft psykiska besvär såsom stress, koncentrations- eller sömnsvärigheter, överansträngning, depression eller nedstämdhet, eller ångest. Av kvinnor som rapporterat om hot har mer än hälften, 53 procent, rapporterat att de under den senaste månaden haft sömnsvärigheter eller mardrömmar, jämfört med en knapp tredjedel av kvinnor som inte rapporterat om något våld.

Kvinnor som rapporterat om mer än en våldsform (hot, fysiskt våld, sexuellt våld) rapporterar genomgående i en högre utsträckning om psykiska besvär. *Två tredjedelar*, 67 procent, av kvinnor som rapporterat om utsatthet för mer än en typ av våld, har rapporterat om stress under den senaste månaden. Motsvarande andel för kvinnor som inte rapporterat om något våld är en dryg tredjedel. Mer än hälften av kvinnor som rapporterat om utsatthet för mer än en våldsform har svarat att de haft ångest eller depression/nedstämdhet den senaste månaden, jämfört med 16–18 procent av kvinnor utan rapporterade våldserfarenheter.

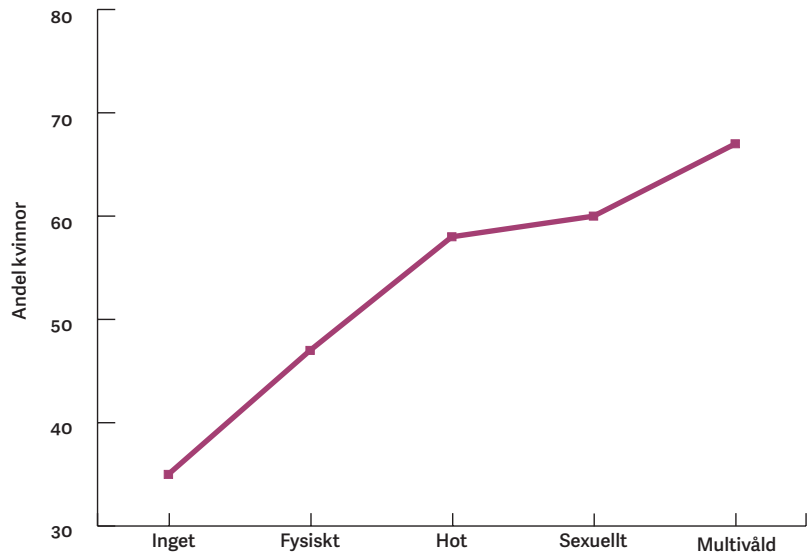
Endast 8 procent av kvinnor som utsatts för mer än en typ av

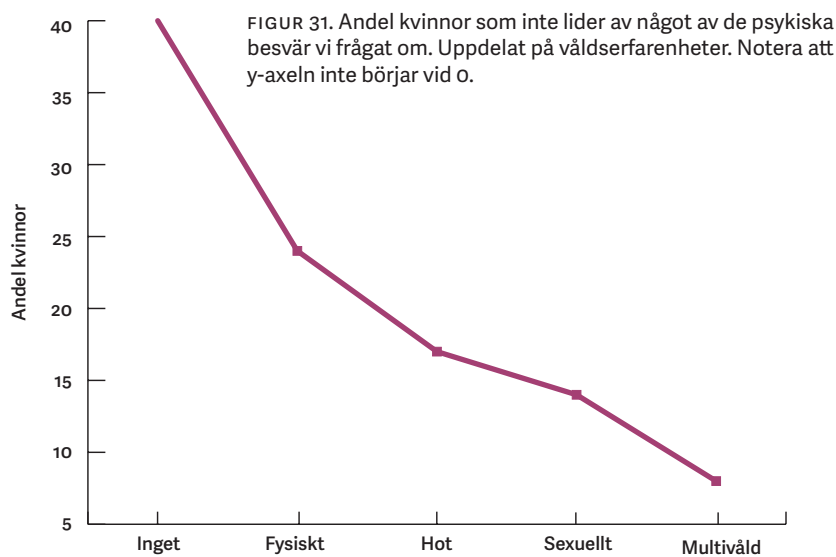
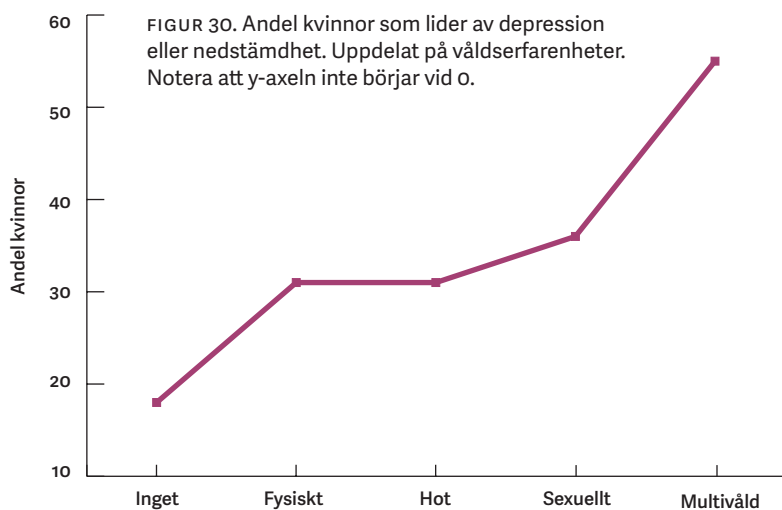
våld svarade att de inte haft något av de psykiska besvär som vi frågade om. För kvinnor som inte rapporterar om något våld är den siffran 40 procent.

TABELL 29. Andel kvinnor (%) som lider av olika psykiska besvär, uppdelat på våldserfarenheter (inga våldserfarenheter, erfarenheter av fysiskt våld, erfarenheter av hot, erfarenheter av sexuellt våld, erfarenheter av mer än en av dessa våldsformer).

	Inget	Fysiskt	Hot	Sexuellt	Multivåld
Koncentrations-svårighet	20	37	43	39	58
Sömnsvårighet/ mardrömmar	32	34	53	47	66
Stress	35	47	58	60	67
Överansträngning eller utbrändhet	9	21	22	22	30
Depression eller nedstämdhet	18	31	31	36	55
Ångest	16	35	36	41	59
Inget av ovan- stående	40	24	17	14	8

FIGUR 29. Andel kvinnor som lider av stress. Uppdelat på våldserfarenheter. Notera att y-axeln inte börjar vid 0.

Våldets frekvens

För att få en uppfattning om ifall det våld kvinnor rapporterat om är en engångshändelse, eller om våldet ter sig omfattande och systematiskt, har vi ställt frågor om hur frekventa de rapporterade erfarenheterna har varit. Givet sambanden i våra resultat mellan

kontrollerande beteendenden och våld, liksom mellan ekonomiskt våld och andra former av våld, kan redan förekomsten av mer än ett tillfälle av utövat våld peka på en vidare utsatthet i kvinnans liv. Även givet det psykiska våldets svårfångade karaktär där medvetenheten om ett möjligt iscensatt fysiskt eller sexuellt våld utgör en vital del av det psykiska våldets verkan och effekt, är redan ett tillfälle av utövat våld en omständighet som ger avtryck i relationen framåt.

Frågor om frekvensen ger också viktiga bitar till den sammanhållna våldsbild som vår studie tecknar vad gäller mäns våld mot kvinnor utanför nära relationer.

De kvinnor som i enkätens olika delar har rapporterat om minst en våldshändelse har fått svara på hur många gånger de blivit utsatta i respektive typ av relation, både under de senaste 12 månaderna och innan. Ett undantag är frågorna som rör kvinnornas *senaste våld-samma före detta make eller sambo*, där vi enbart frågat övergripande hur många gånger någonsin mannen har utsatt kvinnan för våld.

Manliga vänner, bekanta och okända män

Frågorna som handlade om manliga vänner, bekanta och okända män⁵ skulle besvaras av samtliga kvinnor i urvalet. Av alla kvinnor har 28 procent svarat att manliga vänner, bekanta eller okända män har utsatt dem för våld mer än en gång. Andelen kvinnor som rapporterat att de utsatts en gång är 8 procent, och 10 procent av kvinnorna har svarat att de utsatts för våld, men inte svarat hur många gånger de blivit utsatta.

	Antal	viktat %
Aldrig	3488	54
Minst en gång, exakt svar saknas	587	10
En gång	516	8
2–10 gånger	1426	23
11–50 gånger	269	4
Fler än 50 gånger	66	1

TABELL 30.
Våldets frekvens:
hot, sexuellt våld
och fysiskt våld
från manliga
vänner, bekanta
och okända
män, någonsin
sedan kvinnans
15-årsdag.

5. Män utanför sexuella relationer och familj

En majoritet, 62 procent, av de kvinnor som rapporterat våldserfarenheter från manliga vänner, bekanta och/eller okända män har svarat att de utsatts mer än en gång före de senaste 12 månaderna. Av kvinnorna svarade dock även 20 procent att de inte vet eller minns hur många gånger de blivit utsatta innan det senaste året, så andelen som har utsatts mer än en gång för våld av manliga vänner, bekanta eller okända män kan vara större.

TABELL 31. Våldets frekvens: hot, sexuellt våld och fysiskt våld från manliga vänner, bekanta och okända män före de senaste 12 månaderna.

	Antal	% viktat
1 gång	510	18
2–10 gånger	1384	49,9
11–50 gånger	267	9,9
Fler än 50 gånger	61	2,3
Vet inte eller minns inte	502	19,8

Av de kvinnor som rapporterat att de under det senaste året utsatts för fysiskt eller sexuellt våld eller hot av en manlig vän, bekant eller en okänd man, har 30 procent svarat att de blivit utsatta mer än en gång det senaste året. Den största andelen, 45 procent, har dock svarat att man inte vet eller minns hur många gånger man blivit utsatt under det senaste året.

TABELL 32. Våldets frekvens: hot, sexuellt våld och fysiskt våld från manliga vänner, bekanta och okända män under de senaste 12 månaderna.

	Antal	% viktat
1 gång	136	25
2–10 gånger	134	26,3
11–50 gånger	16	3,8
Fler än 50 gånger	2	0,3
Vet inte eller minns inte	229	44,6

Pojkvänner

När det gäller frekvensen på våldet från pojkvänner, skiljer sig rapporteringen en del mellan det senaste året och perioden före

det senaste året. Andelen kvinnor som rapporterar om mer än en våldshändelse från pojkvänner före det senaste året är hela 62 procent. Andelen som inte vet eller minns hur många gånger de blivit utsatta före det senaste året är 22 procent.

Av kvinnor som rapporterat om våld från pojkvänner under det senaste året, svarade 30 procent att de utsatts för våld mer än en gång. Mer än hälften, 54 procent, har svarat att de inte vet eller minns hur många gånger en pojkvän har utsatt dem för våld det senaste året.

TABELL 33: Våld från pojkvänner, frekvens senaste 12 månaderna.

	Antal	% viktat
1 gång	57	16,9
2–10 gånger	77	24,8
11–50 gånger	12	3,6
Fler än 50 gånger	3	1,2
Vet inte eller minns inte	162	53,5

TABELL 34: Våld från pojkvänner, frekvens före de senaste 12 månaderna.

	Antal	% viktat
1 gång	237	16,6
2–10 gånger	687	48,3
11–50 gånger	142	9,9
Fler än 50 gånger	47	3,3
Vet inte eller minns inte	296	21,9

Senaste våldsamma f.d. make/sambo

Av kvinnor med en våldsam före detta make/sambo har en majoritet, 64 procent, rapporterat att deras *senaste våldsamma f.d. make/sambo* utsatt dem för våld *mer än en gång*. Hela 26 procent av kvinnorna rapporterar att de har blivit utsatta över tio gånger, och 11 procent att de blivit utsatta för våld *fler än 50 gånger* av sin senaste våldsamma f.d. make/sambo. Andelen som rapporterar att de utsatts en gång är 13 procent, och 23 procent svarade att de inte vet eller minns hur många gånger de varit med om hot, fysiskt våld eller sexuella övergrepp av deras f.d. make eller sambo.

TABELL 35. Våld från kvinnans senaste våldsamma f.d. make/sambo, frekvens någonsin.

	Antal	% viktat
1 gång	157	13,1
2–10 gånger	433	37,9
11–50 gånger	167	15,2
Fler än 50 gånger	115	10,6
Vet inte eller minns inte	245	23,1

Nuvarande make/sambo

När det gäller våld från kvinnornas nuvarande våldsamma makar eller sambos är andelen som svarat att de inte vet eller minns hur många gånger mannen utsatt dem för våld betydligt större än när vi frågat om deras senaste våldsamma f.d. makar och sambos. På frågan om våldsutsatthet de senaste 12 månaderna svarade 49 procent av kvinnorna att de inte vet eller minns hur många gånger deras nuvarande make/sambo utsatt dem för våld, och i perioden *före* de senaste 12 månaderna svarade 42 procent av kvinnorna att de inte vet eller minns hur många gånger de utsatts.

Av de kvinnor som svarat på hur många gånger de blivit utsatta för våld av sin nuvarande make/sambo svarade dock en större andel kvinnor att de har utsatts flera gånger. 30 procent av kvinnorna som svarat att deras make/sambo utsatt dem under det senaste året har svarat att han utsatt dem för våld mer än en gång under denna period. 38 procent av kvinnor med en våldsam nuvarande make/sambo rapporterar att han utsatt dem för våld mer än en gång före det senaste året.

TABELL 36. Våld från nuvarande make/sambo, frekvens före de senaste 12 månaderna.

	Antal	% viktat
1 gång	81	21,0
2–10 gånger	114	28,3
11–50 gånger	26	6,9
Fler än 50 gånger	10	2,3
Vet inte eller minns inte	147	41,5

TABELL 37. Våld från nuvarande make/sambo, frekvens under de senaste 12 månaderna.

	Antal	% viktat
1 gång	49	20,9
2–10 gånger	61	26,3
11–50 gånger	4	1,8
Fler än 50 gånger	5	2,0
Vet inte eller minns inte	107	48,9

Manliga släktingar

Av de kvinnor som svarat att någon manlig släkting utsatt dem för våld det senaste året, svarade 21 procent att de utsatts en gång, och 22 procent att de utsatts 2–10 gånger under det senaste året. Övriga svarade att de inte vet/minns hur många gånger de blivit utsatta av en manlig släkting under det senaste året.

Fler än hälften, 54 procent, svarar att de har utsatts för våld från manliga släktingar mer än en gång före det senaste året, och 7 procent att de har utsatts över 50 gånger. Andelen som rapporterar att de utsatts för våld från manliga släktingar en gång innan det senaste året är 19 procent, och 27 procent svarade att de inte vet eller minns hur många gånger de blivit utsatta för våld av en manlig släkting innan det senaste året.

TABELL 38. Våld från manliga släktingar, frekvens under de senaste 12 månaderna.

	Antal	% viktat
1 gång	23	21,3
2–10 gånger	21	21,6
11–50 gånger	0	0
Fler än 50 gånger	0	0
Vet inte eller minns inte	62	57,2

TABELL 39. Våld från manliga släktingar, frekvens före de senaste 12 månaderna.

	Antal	% viktat
1 gång	116	18,9
2–10 gånger	215	35,9
11–50 gånger	69	11,7
Fler än 50 gånger	33	6,6
Vet inte eller minns inte	143	26,8

Sammanfattning – våldets frekvens

Kvinnornas svar visar att våldet inte sällan är frekvent – med andra ord rapporterar många kvinnor att de har utsatts för mäns våld *mer än en gång*. Många kvinnor bär således på minnen av flera våldserfarenheter.

Det framgår av svaren att när relationen är nära och pågående är andelen kvinnor som rapporterar att de inte vet eller inte minns hur frekvent våldet har varit högre än i relationer av mer avlägsen karaktär. Det märks i rapporteringen rörande släktingar och nuvarande make/samborelationer. Det märks också att enstaka rapporterade våldshändelser är påtagligt vanligare rörande nuvarande makar och sambos våld, medan vad som framträder som ett systematiskt våld i högre utsträckning rapporteras från före detta våldsamma makar/sambos.

Pågående våldsamma relationer tecknas därmed i kvinnornas svar som mindre våldsamma än de våldsamma relationer som har avslutats.

Givet svårigheterna att minnas omfattningen av det våld man lever i, samt att kanske alls se den egna utsattheten medan den pågår, finns tolkningsmöjligheten att systematiskt våld kan vara utövat i fler pågående relationer än vad som framgår av kvinnornas rapportering.

Oro för att utsättas för våld

Vi har ställt två frågor om hur oroliga kvinnorna är för att utsättas för våld. Dessa frågor skulle besvaras av samtliga kvinnor i urvalet. Vi frågade kvinnorna hur de känner sig när de går hem ensamma

när det är mörkt samt om de är oroliga för att en okänd man ska vara våldsamma mot dem.

55 procent, alltså mer än hälften, av alla kvinnor svarade att de är lite eller mycket oroliga när de går hem ensamma när det är mörkt. Hela 11 procent, var tionde kvinna, svarade att hon inte går ensam när det är mörkt på grund av rädsla för våld. Två tredjedelar av alla kvinnor i Sverige är alltså oroliga när de går hem själva när det är mörkt, eller så rädda att de inte går ut själva alls när det är mörkt. Knappt var femte kvinna (19 procent) har svarat att hon inte alls är orolig när hon går hem ensam i mörkret. 12 procent av kvinnorna svarade att de inte går hem själva när det är mörkt men av andra skäl än att de är rädda, och 3 procent svarade *'vet inte'*.

TABELL 40. När du går hem ensam när det är mörkt, hur känner du dig då?

	Antal	% viktat
Inte alls orolig	1 245	19,2
Jag går inte hem ensam när det är mörkt eftersom jag är rädd för våld	777	11,4
Jag går inte hem ensam när det är mörkt men av andra skäl än att jag är rädd	883	11,8
Lite orolig	2 787	44,0
Mycket orolig	626	10,6
Vet inte	194	2,9

Av alla kvinnor rapporterar 62 procent att de är lite eller mycket oroliga för att en okänd man ska vara våldsam mot dem – nästan två tredjedelar av Sveriges kvinnor bär alltså på en oro att utsättas för våld av en man de inte känner.

TABELL 41. Är du orolig för att en okänd man ska vara våldsam mot dig?

	Antal	% viktat
Ja, mycket orolig	892	15,5
Ja, lite orolig	3019	46,6
Nej, inte alls orolig	2131	30,1
Vet inte	527	7,8

Kvinnors begränsade livsutrymme – att förbereda sig inför våldssituationer

Vi har även ställt en fråga till samtliga kvinnor ifall de på olika sätt har förberett sig för våldsamma situationer. Vi frågade kvinnorna om de har förberett sig för situationer med våld genom att tänka på vad de ska göra i en våldssituation, planera och ändra sin hemväg, välja att prata i telefon när de går hem, ha med sig något föremål som de kan använda för att försvara sig med, eller om de förberett sig för situationer med våld på annat sätt.

Det vanligaste kvinnorna rapporterar är att de har förberett sig för våldsamma situationer på något annat sätt, vilket hela 80 procent av samtliga kvinnor rapporterar att de har gjort. Det näst vanligaste svarsalternativet är att ha med sig något föremål att försvara sig med, vilket 70 procent av alla kvinnor rapporterar om. Nästan hälften av kvinnorna, 48 procent, har förberett sig på våldsamma situationer genom att planera och ändra sin hemväg, 43 procent har tänkt på vad de ska göra i en våldssituation, och 42 procent har valt att prata i telefon när de går hem.

TABELL 42. Har du förberett dig för situationer med våld genom att ...? (N=6066)

Åtgärd	% viktat
Tänka på vad du ska göra i en våldssituation?	43,2
Planera och ändra din hemväg?	47,9
Välja att prata i telefon när du går hem?	41,7
Ha med dig något föremål som du kan använda för att försvara dig med?	69,7
På annat sätt?	80,2

Sammanfattande kommentar

Kvinnornas rapportering visar att utsatthet för våld ofta hänger ihop med en sämre psykisk och fysisk hälsa, och många har svarat att deras våldserfarenheter gett dem olika fysiska, psykiska eller känslomässiga svårigheter. Kvinnornas svar visar även på en utbredd oro och rädsla för våld och att detta på olika sätt begränsar kvinnornas liv och livsutrymme. En majoritet av kvinnorna är

oroliga för att utsättas för våld av en okänd man. Var tionde kvinna har svarat att hon är så rädd för våld att hon inte går hem själv när det är mörkt – en dyster siffra, men som bekräftas av Brå senaste nationella trygghetsundersökning (2022). Nästan hälften av kvinnorna har förberett sig på våldsamma situationer genom att planera och ändra sin hemväg. Att kvinnors livsutrymme på detta sätt begränsas av oro och rädsla för mäns våld är ett allvarligt demokratiproblem. Dock kan inte kvinnornas oro sägas vara obefogad, med tanke på den höga rapporteringen om mäns våld, samt att våldet ofta är frekvent bär många kvinnor på en eller flera våldserfarenheter.

Ibland lyfter studier, gärna kriminologiska, fram att kvinnors oro för våld inte korresponderar med deras utsatthet (Brå 2022). Vi menar att en dylik beskrivning riskerar att underkänna kvinnors livsomständigheter och ställa dem inför maningen att inte använda sina sinnen och erfarenheter (Vera-Gray 2018). I ljuset av denna och andra studier om kvinnors utsatthet för våld går den rapporterade oron att förstå. Den bör därmed också bekräftas snarare än ifrågasättas menar vi.

Kapitel 9

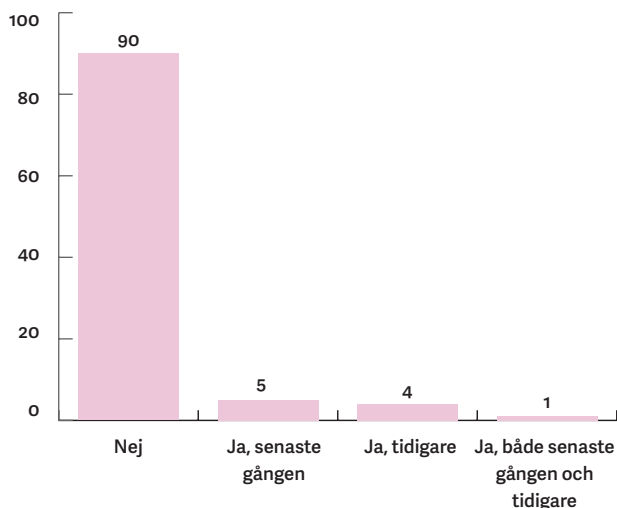
VART VÄNDER SIG KVINNORNA?

Polisanmäler kvinnorna?

En fråga ställdes om något av de hot, det fysiska våld eller de sexuella övergrepp som kvinnorna varit med om blivit anmält till polisen. Endast de kvinnor som svarat att de varit med om hot, våld eller sexuella övergrepp ombads att svara på frågan. Antalet kvinnor som svarade på denna fråga uppgick till 4 130 (att denna siffra överstiger antalet kvinnor som rapporterat om våldserfarenheter efter 15 år kan tänkas bero på att denna fråga ställts om alla våldserfarenheter vi frågat om i enkäten – alltså skulle denna fråga även besvaras av kvinnor som enbart rapporterat om våldserfarenheter *innan* 15 års

FIGUR 32

Har något av de hot, det fysiska våld eller de sexuella övergrepp som du varit med om blivit anmält till polisen? (% , n=4130)

ålder). Hela 90 procent av dessa kvinnor svarar att ingen av deras våldserfarenheter har blivit anmälda till polisen. Alltså är det endast var tionde kvinna med våldserfarenheter som rapporterar att något av det våld hon utsatts för har anmälts till polisen.

Vi ställde även en fråga till de kvinnor som svarat att de har en våldsam f.d. make eller sambo, ifall de polisanmält något av det våld de utsatts för av deras senaste våldsamma make eller sambo. Av dessa kvinnor uppger 13,5 procent att de anmält något av våldet till polisen. (Figur 32).

Var söker kvinnorna hjälp och stöd?

En fråga ställdes även om ifall kvinnan sökt stöd eller hjälp hos någon annan instans efter att hon varit med om hot, fysiskt våld eller sexuella övergrepp. På denna fråga svarade hela 83 procent av kvinnorna att de inte sökt stöd eller hjälp på något av dessa ställen, efter att ha utsatts för våld. Det vanligaste stället som kvinnor sökt stöd eller hjälp på är hos psykiatrin (7 procent), följt av polisen (6,7 procent). Kvinnor som rapporterar våldsutsatthet från makar och sambos (nuvarande och tidigare) har dock i högre utsträckning svarat att de har sökt hjälp – se nedan.

TABELL 43. Hit har kvinnorna vänt sig för hjälp (samtliga våld utsatta)
(N=4 137)

Stöd	% viktat
Polisen	6,7
Kvinnojour eller tjejjour	3,1
Annat skyddat boende	0,5
Brottsofferjour	1
Socialjour eller socialsekreterare	2,4
Familjerådgivning	3,5
Advokat	2,4
Psykiatrin	7
Annan sjukvård	3,5
Annat ställe	3,5
Inget av detta	82,8

Vi ställde även en fråga om kvinnorna sökt stöd eller hjälp hos någon annan. Även på denna fråga svarade en majoritet, 52 procent, att de inte sökt stöd eller hjälp hos någon. Därefter är det vanligast att ha sökt stöd hos en vän (35 procent), hos en familjemedlem, släkt eller närstående (23 procent), eller hos en kurator eller psykolog (14 procent).

TABELL 44. Har du sökt stöd eller hjälp hos någon annan? (N=4163)

Stöd	% viktat
Familjemedlem, släkt eller närstående	23,4
Vän	35,1
Arbetskamrat, studiekamrat eller kollega	6,1
Chef, handledare, lärare eller tränare	3,2
Kurator eller psykolog	13,9
Ungdomsledare, präst, imam eller liknande	1,2
Granne, bekant eller annan person du känner lite	1,9
Någon annan	2,3
Inget av detta	52

Våld från tidigare make/sambo

Bland de kvinnor som har uppgivit att de utsatts för våld av en tidigare make/sambo rapporterar 14 procent att de har kontaktat polisen (måste inte inkludera en polisanmälan). Psykiatri är annars den instans som flest kvinnor har kontaktat, 14 procent. 10 procent av kvinnorna med en våldsam tidigare make/sambo uppger att de har varit i kontakt med familjerådgivningen och 7 procent har haft kontakt med socialsekreterare eller socialjour. 9 procent av kvinnorna uppger att de har haft kontakt med en kvinnojour. 7 procent har haft kontakt med sjukvården.

Tre av fyra kvinnor som svarar att deras tidigare make/sambo var våldsam har sökt hjälp hos någon instans eller person. Hälften av kvinnorna har vänt sig till en vän och var fjärde har talat med en psykolog. Kvinnornas svar när det gäller våldsutsatthet i tidigare relationer visar att många har vänt sig till någon med anledning av sin våldsutsatthet. En förhållandevis hög andel av kvinnorna har

vänt sig till psykiatrin, till en psykolog eller till familjerådgivare med anledning av en tidigare make/sambos våld.

Kvinnor med en våldsam nuvarande make/sambo

Nästan en av tio kvinnor, 9 procent, som uppger att den nuvarande maken/sambon har varit våldsam har haft kontakt med polisen. 3 procent har vänt sig till socialtjänsten och 3 procent till en kvinnojour. 8 procent har vänt sig till psykiatrin och 5 procent till annan sjukvård men så många som sju av tio hade inte haft kontakt med någon samhällsinstans inrättad för stöd eller skydd till brottsoffer. Fyra av tio hade dock vänt sig till en vän.

Kvinnojourerna som stödgivare

Knappt en av tio kvinnor som rapporterar om erfarenheter av våld från tidigare/make sambo uppger att de har sökt stöd hos en kvinno- eller tjejjour (2 procent på en brottsofferjour och 1 procent ”på annat skyddat boende”). Det är något fler kvinnor som har sökt stöd hos en kvinno- eller tjejjour än de som uppger att de har kontaktat socialtjänsten, 7 procent. Det finns samtidigt skäl att tro att många av de kvinnor som har haft kontakt med sociala myndigheter med anledning av våldsutsatthet, men också med jourerna, ingår i bortfallet i denna studie. Trots det visar siffrorna att kvinno- och tjejjourerna är centrala stödgivare och att detta kan gälla grupper som av olika skäl inte önskar eller har behov av kontakt med socialtjänsten.

Sammanfattande kommentar

Endast 10 procent av kvinnor med våldserfarenheter har anmält något av de hot, det fysiska våld eller de sexuella övergrepp som de varit med om till polisen. Knappt 7 procent har vänt sig till polisen för att få stöd eller hjälp efter att ha utsatts för våld – fler kvinnor har rapporterat att de sökt stöd eller hjälp hos psykiatrin än hos polisen. De kvinnor som sökt stöd eller hjälp har framförallt gjort det från vänner och närstående, men drygt hälften av kvinnorna har rapporterat att de inte sökt stöd eller hjälp hos någon efter att de utsatts för hot, fysiskt våld eller sexuella övergrepp.

Att våldsutsatta kvinnor framförallt verkar vända sig till närstå-

ende eller psykiatrin, eller till ingen alls, kan indikera att våldet för kvinnan ses som något privat, eller ett personligt problem som ligger hos henne. Ytterligare en tolkning är att kvinnor minimaliserar det våld de utsätts för och därför inte ser någon anledning till att anmäla våldet eller söka stöd eller hjälp från olika instanser. Tidigare studier visar att en hög andel kvinnor uppger att de inte ser det våld de utsätts för som tillräckligt allvarligt för att anmäla det till polisen (Brå 2014; Lundgren m.fl. 2001).

Oavsett hur man väljer att tolka kvinnornas rapportering visar den att kvinnor som lever med en make/sambo som de uppger har utsatt dem för våld, verkar stå ensamma med sina våldserfarenheter, både i sina privata relationer och i relation till övriga samhället. Samtidigt framträder vänners viktiga funktion, det tycks som om det är i vänskretsen de flesta berättelser om våld formuleras.

Kapitel 10

KVINNORS VÅLDSUTSATTHET UNDER COVID-19

KVINNORS TRYGGHET i Sverige under coronapandemin fångas i denna studie genom frågor om upplevelser av en förändrad utsatthet under pandemin. Först ställdes en sluten fråga till de kvinnor som rapporterat om våld om huruvida de ansåg att situationen förändrats för dem under pandemin. Därefter, om kvinnan svarat att situationen hade förändrats, ställdes en öppen fråga om på vilket sätt. Frågorna inkluderade utsatthet för hot, fysiskt och sexuellt våld, kontrollerande och nedvärderande betenden och trakasserier samt sextortion.

Utsatthet för hot, fysiskt våld och sexuellt våld

På frågorna om utsatthet för hot, fysiskt och sexuellt våld svarar den största andelen att deras situation avseende våldsutsatthet är oförändrad under pandemin, att frågan inte är relevant, eller att de inte vet/inte minns. Därefter varierar svaren beroende på kvinnans relation till förövaren. Våldssituationen i relationer med nuvarande make/sambo rapporteras ha blivit både bättre (5 procent) och sämre (5 procent), medan situationen inom andra relationer (fd make/sambo, pojkvän, släktingar och bekanta, kollegor och obekanta) i något högre utsträckning rapporteras ha förbättrats – alltså att våldsutsattheten har minskat under pandemin (tabell 45).

Av kvinnor med en nuvarande make/sambo svarade 3 procent att de utsatts för våld av honom under det senaste året, och 10 procent att de utsatts någonsin. I *Slagen dam* (Lundgren m.fl. 2001) rapporterade 11 procent av kvinnor med en make/sambo att han utsatt dem för våld, och hälften av dessa svarade att de utsatts un-

der det senaste året. I *Slagen dam* var det alltså en ungefär lika stor andel som rapporterade om våldsutsatthet någonsin, men en något större andel kvinnor som rapporterade om våld under det senaste året, från en nuvarande make eller sambo.

Om vi däremot ser till kvinnors totala rapporterade utsatthet för mäns våld, så rapporterar en större andel kvinnor i vår studie att de utsatts under det senaste året, jämfört med i *Slagen dam*; 15 procent jämfört med 12 procent i *Slagen dam*. Skillnaden är mest påtaglig i den yngsta åldersgruppen; i *Slagen dam* rapporterade 22 procent av kvinnor i åldern 18–24 år att de utsatts för våld under det senaste året, jämfört med hela 39 procent av kvinnor 18–24 år i vår studie. Detta går i linje med att vi idag har en högre våldsrapportering överlag, och framförallt från yngre kvinnor.

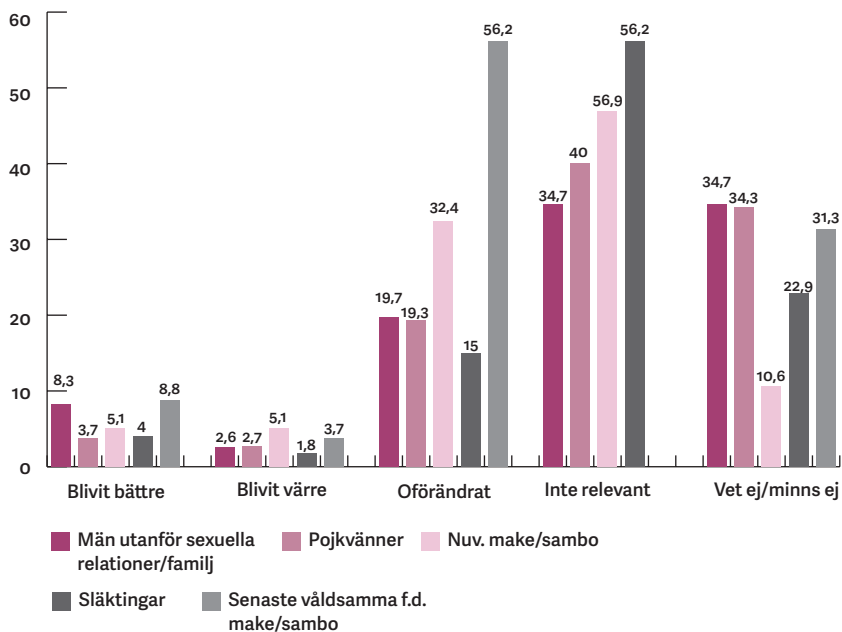
Dessa siffror visar att det är svårt att genom att jämföra kvinnornas rapportering nu och då dra några slutsatser om huruvida kvinnors situation faktiskt förändrats på grund av Covid-19-pandemin – den grupp med störst andel som svarat att situationen förvärrats (nuvarande make/sambo) rapporterar mindre våld det senaste året jämfört med samma grupp i *Slagen dam*, och trots att fler kvinnor överlag rapporterat att en förändring lett till det bättre, så rapporterar kvinnor i vår studie en högre våldsutsatthet det senaste året, jämfört med kvinnors rapportering i *Slagen dam*. Värt att notera är att den vanligaste formen av våld som kvinnor svarat att de utsatts för under det senaste året, alltså under ett pandemiår, är hot – alltså en våldsform som kan utövas mer på distans, till exempel digitalt eller via telefon.

TABELL 45. Hur har corona påverkat utsattheten för våld? (procent)

	Våld senaste våldsamma f.d. make/sambo	Våld nuv. make/sambo	Våld pojkvän	Våld släktingar	Våld utanför sexuella relationer och familj
Blivit bättre	8,8	5,1	3,7	4,0	8,3
Blivit värre	3,7	5,1	2,7	1,8	2,6
Oförändrat	56,2	32,4	19,3	15,0	19,7
Inte relevant	ej ett svarsalternativ	46,9	40,0	56,2	34,7
Vet ej / minns ej	31,3	10,6	34,3	22,9	34,7

FIGUR 33

Hur har Coronapandemin påverkat kvinnornas våldsutsatthet? (%)

Utsatthet för kontrollerande och nedvärderande beteenden och trakasserier

På frågorna om utsattheten för kontrollerande och nedvärderande beteenden, sexuella trakasserier, sextortion och erbjudande om sex mot betalning har förändrats under pandemin svarar den största andelen att deras situation och våldsutsatthet är oförändrad under pandemin, att frågan inte är relevant, eller att de inte vet/inte minns. Därefter varierar svaren beroende på kvinnans relation till förövaren.

För kontrollerande och nedvärderande beteenden från nuvarande sambo eller make och/eller pojkvän har kvinnors situation både försämrats och förbättrats under pandemin. På frågan om kontrollerande och nedvärderande beteenden från nuvarande make/sambo svarar 3 procent av kvinnorna att situation har blivit värre och 2 procent att situationen har blivit bättre. För pojkvänsrelationer svarar 4 procent av kvinnorna att situationen har blivit värre och 3,3 procent att situationen har blivit bättre. För släktrelationer svarar 1 procent av kvinnorna att situationen har blivit värre och 4 procent att situationen har blivit bättre. Svaren på frågorna om kontrollerande och nedvärderande beteenden följer alltså ett liknande mönster som svaren på frågorna om hot, fysiskt våld och sexuellt våld (se tabell 46).

På frågan om sexuella trakasserier, sextortion och erbjudande om sex mot betalning, vilken avser män utanför sexuella relationer och familj (det vill säga vänner, kollegor, bekanta och okända män) svarar, återigen, den största andelen att situationen är oförändrad under pandemin (26 procent), att frågan inte är relevant (31 procent) eller att de inte vet eller minns (31 procent). Därefter avviker svaren från mönstret på samma sätt som i föregående fråga (den om hot, fysiskt våld och sexuellt våld): en betydligt högre andel av kvinnorna svarar att situationen avseende våld från män utanför sexuella relationer och utanför familjen har blivit bättre (9 procent) jämfört med den andel som svarar att situationen blivit värre (4 procent).

TABELL 46. Hur har corona påverkat utsattheten för trakasserier och/eller kontroll? (procent)

	Kontroll Nuv. make/sambo	Kontroll Pojkvän	Kontroll släkt	Sexuella trakasserier/ sextortion Utanför sexu- ella relationer och familj
Blivit bättre	2,3	3,3	4,4	8,5
Blivit värre	3,2	3,5	1,6	3,6
Oförändrat	44,4	21,1	23,4	26,2
Inte relevant	46,2	41,9	46,3	30,8
Vet ej /minns ej	3,9	30,1	24,3	30,9

Kvinnornas rapportering om våldsutsatthet under pandemin

Hur kan vi tolka kvinnors rapportering av våldsutsatthet under pandemin? Å ena sidan rapporterar de allra flesta kvinnor inte någon förändring eller att de inte minns eller att frågan inte är relevant, å andra sidan märks rapportering om att situationen har förändrats till det bättre såväl som till det sämre.

För det första är det viktigt att notera att frågan endast har ställts till och besvarats av de kvinnor som rapporterat minst en våldserfarenhet (hot, fysiskt våld, sexuellt våld, kontrollerande och nedvärderande beteenden, sexuella trakasserier, sextortion och/eller erbjudande om sex mot betalning). För det andra är det viktigt att notera att rapporteringen om att det är "oförändrat", vilket relativt stora andelar av kvinnorna har svarat i varje kategori/relationstyp, inte innebär att det inte förekommit något våld. Rapporteringen innebär att kvinnorna rapporterar att de inte upplever någon förändring i sin våldsutsatthet, det vill säga att våldsutsattheten ser ut som före pandemin.

Att så många av kvinnorna svarat "ej relevant" och "vet ej/minns ej" kan delvis tolkas i ljuset av att många kvinnors våldserfarenheter är daterade längre bak i tiden, kanske långt före pandemin,

och att samband mellan våldserfarenhet då och nu, före och under pandemi är svårt att se.

Att kvinnor beskriver att deras situation har *förvärrats* under pandemin ligger i linje med medierapportering, internationell forskning och så kallade Rapid Assessment Surveys (RAS) – dvs studier som genomförs på initiativ av lobbygrupper, forskare eller officiella organ som tillhandahåller snabba, forskningsbaserade bedömningar och som spelat en särskilt viktig roll för att följa den snabba utvecklingen av Covid-19-pandemin där kvinnor spenderar en längre tid av dagen i hemmet tillsammans med förövaren. Detta bör också ses i ljuset av en ökad onlinenärvaro, där kvinnors utsatthet för digitalt våld ökat. Därutöver har socioekonomiska stressfaktorer relaterade till ekonomisk press, arbete och uppsägning och familjereationer en betydande inverkan inte bara på erfarenheter av våld och trygghet, utan även på kvinnors hälsa.

Den rapportering som sticker ut rör våld från manliga släktingar respektive från män utanför sexuella relationer, att kvinnorna rapporterar en förbättring i relation till våldsutsatthet från dessa grupper män. Att kvinnor beskriver att deras situationen har förbättrats under pandemin kan hänga samman med att en ökad social isolering med minskad arbetsplatsnärvaro och minskade sociala aktiviteter, har reducerat kontaktytor med män ur dessa grupper, vilket också minskat kvinnornas utsatthet för våld.

Öppna frågor om våld under pandemin – på vilket sätt har det blivit bättre eller värre?

Frågeformulärets öppna frågor, där de kvinnor som rapporterat att situationen har förändrats under pandemin fick berätta *hur* de upplever att deras situation har förändrats, ger viss vägledning i tolkningen av resultaten. Andelen kvinnor som rapporterat att situationen har förändrats under pandemin är, som visades ovan, jämförelsevis liten, men det rör sig fortfarande om flera hundra vittnesmål som på konkreta sätt illustrerar kvinnornas upplevelser av förändringar under pandemin. Den öppna frågan löd: *Om du har varit med om något av det som står i föregående fråga, tycker du att det har förändrats under corona-pandemin? Om det har förändrats, berätta på vilket sätt.*

Flera olika förändringar i kvinnornas liv under pandemin återkommer ofta i svaren på de öppna frågorna. Många kvinnor vittnar om isolering, social distansering och att mer tid spenderats hemma och online. Dock illustrerar de öppna svaren hur dessa livsstilsförändringar har haft olika påverkan på kvinnornas utsatthet beroende på relationen till gärningsmannen/-männen. Framförallt kan mönster skönjas utifrån hur nära relation kvinnan verkar ha till mannen och huruvida kvinnan bor ihop med mannen eller ej, alternativt huruvida hon har en sexuell relation till mannen eller ej.

Våld från män som kvinnor inte bor tillsammans med

Vanliga svar när det gäller män som kvinnan inte bor tillsammans med, alltså framförallt män utanför sexuella relationer och familj samt män som kvinnan har haft sexuella relationer med men inte bott tillsammans med, är att kvinnorna upplever att det har förändrats till det bättre eftersom pandemin och dess restriktioner inneburit att de inte träffar dessa män i lika hög utsträckning. Detta förklaras av kvinnorna med att mindre tid spenderats på offentliga platser, såsom krogar, nattklubbar, arbetsplatser och kollektivtrafik, samt färre sociala sammanhang såsom fester, dejt och möten. Social distansering och att man ska "hålla avstånd" när man väl träffas menar flera kvinnor har inneburit färre ovälkomna fysiska närmanden, som till exempel tafsande:

"Jag har knappt träffat några killar under pandemin och därför har det blivit bättre"

"Alla håller avstånd. (...) Män som utnyttjat trängsel för tafsande kan inte göra det"

I kategorin *män utanför sexuella relationer och familj* rapporterar en större andel kvinnor att det har blivit bättre under pandemin, än att det har blivit värre: 8 procent svarade att det blivit bättre och 3 procent att det blivit värre. Gällande sexuella trakasserier rapporterar 9 procent att det blivit bättre, och 4 procent värre (se ovan).

När det gäller våld och kontrollerande och nedvärderande beteenden från män som kvinnan har haft sexuella relationer med men inte bott tillsammans med, är det ungefär lika stora andelar som rapporterar att det har blivit bättre respektive värre; där rapporterar 4 procent av kvinnorna att det har blivit bättre, och 3 pro-

cent att det blivit värre, när det gäller utsattheten för våld. När det gäller kontrollerande och nedvärderande beteenden är siffrorna omvända; 3 procent svarade att det blivit bättre, och 4 procent (3,5 procent) svarade att det blivit värre.

TABELL 47. Hur har coronapandemin påverkat utsattheten för våld från någon tidigare make/sambo?

	Antal	% viktat
Det har blivit bättre	11	8,8
Det har blivit värre	5	3,7
Det har inte förändrats	78	56,2
Vet inte eller minns inte	34	31,3

Våld från män som kvinnor bor med

När det gäller män som kvinnan bor tillsammans med, framförallt nuvarande make/sambo, så verkar restriktioner och isolering ha haft andra effekter enligt de kvinnor som besvarat den öppna frågan. Här svarar istället många att man träffar mannen oftare än innan, vilket gett effekter på kvinnans utsatthet för våld och kontroll. Flera vittnar om mer bråk, hot och aggressivitet från mannen. Flera beskriver även hur mannens kontrollerande beteenden ökat, som till exempel att han vill att kvinnan ska hålla sig hemma och inte träffa andra än honom. Ett antal kvinnor har dock svarat att det har blivit bättre, att mannen har lugnat ner sig och att de har bråkat mindre under pandemin. En tolkning av detta är att mannen inte har behövt använda våld och kontroll, eftersom kvinnan på grund av samhällsrestriktioner och -rekommendationer ändå stannar hemma, vilket illustreras av kommentaren:

”Han blir lugnare när jag är hemma”

Bland kvinnor som är gift eller sambo med en man rapporterar en utmärkande hög andel att situationen varit *oförändrad* under Covid-19-pandemin: 32 procent, jämfört med omkring 15 till 20 procent i övriga relationstyper, utom senaste make/sambo. Lika stor andel av de kvinnor vars nuvarande make/sambo utsatt dem

för våld rapporterar att det har blivit bättre (5 procent), som rapporterar att det har blivit värre (5 procent) under pandemin (se tabell 47 ovan). En utmärkande liten andel av dessa kvinnor har svarat att de inte vet eller minns om det har förändrats under pandemin (11 procent), jämfört med rapporteringen i övriga relationstyper (23–35 procent). En tolkning av detta skulle kunna vara att våldet gör sig mer påmint när kvinnan bor ihop med mannen, att hon då är mer medveten om eventuella förändringar. Det skulle även kunna bero på att kvinnorna har träffat dessa män i högre utsträckning under pandemin jämfört med de andra relationstyperna, och att de därför har våldserfarenheterna färskare i minnet. Detta ligger i linje med att relationstypen med näst minst andel som svarat 'vet/minns ej' är manliga släktingar (23 procent). Även släktingar är en grupp män som många kvinnor kan tänkas ha fortsatt ha någon form av kontakt med under pandemin.

I kategorin manliga släktingar verkar förändringarna vara kopplade till huruvida kvinnan bor i samma hushåll som mannen, alternativt hur nära släkting mannen ifråga är, när man tolkar kvinnornas öppna svar. Här innefattar materialet både rapporteringar om att situationen förvärrats då man är mer fast i samma hem, men även att man träffat slakten mer sällan under pandemin, samt håller avstånd när man väl ses:

"Träffar färre släktingar under corona"

"Lite värre, för att man är fast i samma hus"

Dock har fler kvinnor rapporterat om att situationen har blivit bättre än att den har blivit värre avseende våld och/eller kontroll från manliga släktingar (se tabell 45 ovan).

Våld från män online

Ett genomgående och tydligt tema i de öppna svaren är att kvinnorna generellt upplever att situationen har förvärrats online, till exempel på sociala medier och på dejtingsidor och -appar. Män upplevs av många kvinnor som mer aggressiva, mer desperata, mer hotfulla och/eller mer gränslösa online än tidigare och kvinnor beskriver

även hur de upplevt en ökning av närmanden och trakasserier från män online.

”Mer kukbilder och skamliga förslag på nätet under pandemin”

”Fler män finns på internet och då blivit mer hotfulla”

”Social distansering – att man inte träffar någon utanför hushållet förutom på Sociala medier där jag tycker att det har blivit värre.”

”Män har blivit mer aggressiv via sociala medier, nu när man inte kan vistas ute lika mycket så hänger man mycket hemma/på mobilen.”

Sammanfattande kommentar

Kvinnors utsatthet för mäns våld under Covid-19, inte minst i nära relationer och online har varit mycket omdiskuterad. Pandemin, som i många länder krävde isolering och social distansering, möjliggjorde vad som har kallats en andra skuggpandemi av mäns våld mot kvinnor, där kvinnor ofta levt isolerade med sina förövare.

I internationella undersökningar (Sandström m.fl. 2021, 2022) och tidigare nämnda (Stovell m.fl. 2021, 2022) – har 1 av 2 kvinnor rapporterat att de eller en kvinna de känner utsatts för någon form av mäns våld under pandemin. Dessutom rapporterar dessa kvinnor en ökad mental och känslomässig stress. Kvinnor har känt sig mindre trygga hemma, bland annat på grund av ökade nivåer av fysiskt våld och kontroll. Kvinnor har också rapporterat en ökad otrygghet utanför hemmet, med ökad utsatthet för våld och sexuella trakasserier på offentliga platser (Axelsson m.fl. 2021, 2022).

Vår studie

Det är svårt att ge ett enkelt svar på frågan om hur kvinnors utsatthet för mäns våld och kontroll har eller inte har förändrats under Covid-19. Vissa mönster i materialet är dock skönjbara. Särskilt tydligt är att en övervägande andel av kvinnor rapporterat att deras situation varit oförändrad, att de inte vet/minns eller att frågan ej är relevant, i samtliga relationstyper. Fem procent i gruppen kvin-

nor med en våldsam nuvarande make sambo svarade att deras situation hade förvärrats under pandemin. Lika många uppgav att deras situation hade förbättrats. Det stora flertalet menade dock att de inte hade påverkats av pandemin i relation till våldsutsattheten.

Samtidigt är det jämförelsevis låg rapportering över lag om utsatthet för våld i den pågående sambo/makerelationen, särskilt rörande våld under de senaste 12 månaderna. Den skuggpandemi av våld som omtalades i media och som fick regeringen att satsa mycket pengar på att stötta kvinnor som utsattes för våld under restriktionerna avspeglas inte i materialet. Även om jämförelsen är vanskelig när talen är låga har rapporteringen om våld från det senaste året i make/samborelationen till och med minskat från 5 procent i *Slagen dam* till 3 procent i vår studie. Resultatet korresponderar dock tämligen väl med NTU 2022 (Brå).

Givet det återkommande mönstret med en utbredd rapportering om våld i avslutade relationer men en låg rapportering rörande den relation som pågår, bör vi i alla fall ställa oss frågan om vilka tolkningar som kan förklara dessa skillnader, utöver att de avspeglar olika våldsverkligheter nu och då. En möjlig tolkning av resultaten är att rapporteringen är ett uttryck för svårigheten att tolka sin egen situation medan pandemin pågår, på samma sätt som en våldsutsatt kvinna ofta kan ha svårt att 'se' det våld hon utsätts för i en pågående relation. Ofta behöver man komma 'ur' våldet för att våldet ska kunna göras synligt för en. Kanske hade vi fått annorlunda svar om frågan ställts *efter pandemin*. Kanske är kvinnors relationer nu fredligare än de andra var, förr?

Ingångar till hur kvinnorna upplever förändringen ges av deras svar på de öppna frågorna, vilka illustrerar hur restriktionerna påverkar utsattheten på olika sätt, i olika relationer och olika kontexter. Flera har svarat att de rört sig ute i samhället mindre och träffat färre män, vilket förbättrat deras situation. Samtidigt har vissa svarat att de spenderat mer tid i hemmet med män i närmre relationer; något som dock har rapporterats som både negativt och positivt. Slutligen har flera kvinnor svarat att situationen förvärrats online, vilket kan bero på att en stor del av kvinnors interaktion med män förmodligen flyttat till den digitala arenan under pandemin.

Även om det är svårt att ge ett enkelt svar på *hur* pandemin har påverkat kvinnors utsatthet för mäns våld kvarstår faktum att många kvinnor, och framförallt unga kvinnor, rapporterat om våldserfarenheter under det senaste året, alltså under ett år av pandemi. Oavsett om våldet ändrat karaktär eller bytt arena så har det fortsatt att vara ett inslag i många kvinnors liv. Möjligheter att söka hjälp för den som behövt det kan antas ha varit sämre i ett samhälle präglad av restriktioner.

Kapitel 11

ANALYS – ETT JÄMSTÄLLT SAMHÄLLE FYLLT AV VÅLD

Mäns våld mot kvinnor – utbrett, frekvent och aktuellt

I vår studie framträder ett utbrett våld mot kvinnor. Fler än hälften av kvinnorna (55 procent) rapporterar om erfarenheter av våld utövat av män från sina vuxna liv. 15 procent av alla kvinnor uppger att de har utsatts för våld av någon man under det senaste året. Av kvinnorna i den yngsta åldersgruppen (18–24 år) uppgår siffran till 39 procent för våldsutsatthet under de senaste 12 månaderna.

Pojkvänsrelationer framstår som våldsamma i kvinnornas svar. Totalt uppger 30 procent av kvinnorna i studien som har eller har haft en pojkvän(ner) att de har utsatts för våld i en sådan relation. I den yngre gruppen uppger 20 procent att de har utsatts för fysiskt våld av pojkvän respektive 53 procent att de har utsatts för sexuellt våld i en sådan relation. Av samtliga svarande i gruppen uppger 17 procent att de har förmåtts medverka i en sexuell aktivitet av en pojkvän trots att de har visat att de inte ville.

Nästan fyra av tio kvinnor (37 procent) som har haft tidigare make- eller samborelationer rapporterar att det har utsatts för våld i en sådan relation. Av dessa svarar 64 procent att de utsatts för våld mer än en gång medan endast 13 procent uppger att våldet skedde en gång. Sammanlagt 26 procent av dem som rapporterade om våld från tidigare make/sambo uppger att de utsattes för våld 11–50 gånger eller fler än 50 gånger.

Tio procent av kvinnorna som lever med en make/sambo uppger att han har varit våldsam mot dem.

Kunskap om kvinnors utbredda våldsutsatthet har funnits sedan tidigare. Våra resultat korresponderar tämligen väl med studier som har gjorts under 00-talet och framåt. Vissa data kan variera men det är från redan alarmerande höga nivåer som fluktuationerna sker. Vad denna och dessa andra studier visar är att mäns våld mot kvinnor är så pass utbrett att synen på våldet som något helt främmande eller ovanligt inte framstår som ett fruktbart perspektiv. Samhället har ändå i många år valt att närma sig våldet genom en lins där avvikelse utgör den förståelsemässiga ramen. Vi menar att våra resultat liksom andra studier som har genomförts (Korkmaz 2021; FRA 2014; NCK 2014; Lundgren m.fl. 2001) talar för att ett annat perspektiv borde intas. Ett perspektiv som ser mäns våld mot kvinnor som en del av vardagen i ett jämställt samhälle fyllt av våld.

Våld utanför sexuella relationer – inga frizoner

45 procent av kvinnorna rapporterar att de har utsatts för våld av män utanför kretsen nära relationer/släktingar. Den vanligaste förövaren är män som är okända för kvinnan (56 procent) men bekanta män uppges också vara förövare (44 procent). Var femte kvinna har utsatts av en man som är hennes vän. En majoritet av kvinnorna rapporterar att deras erfarenheter inte är enstaka.

Fler än var tionde kvinna rapporterar att hon har tvingats till en sexuell aktivitet trots att hon visade att hon inte ville av en man hon inte har haft en nära relation med och var tionde kvinna uppger att en man i denna kategori har försökt tvinga henne till sex. Vanligast är annars att män har tagit i kvinnorna på ett sexuellt sätt mot deras vilja, till exempel tafsat på, hållit fast, kyss eller kramat (40 procent).

Av *samtliga* kvinnor i hela studien har 28 procent svarat att de utsatts för våld av män utanför sexuella relationer och släkt *mer än en gång*. Av dem som utsatts uppger 27 procent att våldet har utövats på deras arbetsplats/studielokal.

Det är uppenbart att kvinnors våldsutsatthet inte begränsar sig till män som kvinnan har en nära relation med. Kvinnors rapportering om våldserfarenheter sträcker sig över alla möjliga relationer. Det är uppenbart att perspektivet på mäns våld mot kvinnor måste

breddas. Det visar också det gensvar som Metoo-upproppet fick av kvinnor i Sverige.

Unga kvinnors utsatthet – det startar tidigt

Nivåerna rörande de unga kvinnornas rapportering om våld i när-tid, liksom samtliga kvinnors rapportering om sina tidiga erfarenheter av mäns våld (före 15-årsdagen), tecknar en mörk fond mot vilken tjejer växer upp till kvinnor i Sverige.

Bilden som framträder är att våldet börjar tidigt: 42 procent av alla kvinnor uppgav att de hade utsatts för våld av någon man innan sin 15-årsdag (44 procent om kvinnliga förövare inkluderas). Den vanligaste förövaren rörande våld under 15 år är en jämnårig kille, därefter en vuxen man. Var tionde kvinna rapporterar att hon har utsatts för fysiskt våld eller hot av sin pappa eller bonuspappa innan hon fyllde 15 år.

När det gäller våld från 15-årsdagen och uppåt rapporterar de yngre åldersspannen av kvinnor väsentligt mycket mer våld än de äldre kvinnorna. Ändå har de äldre kvinnorna också varit unga och därtill hunnit leva ett ibland långt liv.

Av kvinnorna i åldern 18–24 som har eller har haft en pojkvänsrelation uppgav 53 procent att de hade utsatts för sexuellt våld i en sådan relation. I åldersgruppen uppger 30 procent att de utsatts för sexuellt våld *under det senaste året* (39 procent om man räknar ihop hot, fysiskt och sexuellt våld under de samma period). Av kvinnorna i åldern 25–34, unga vuxna i delar, uppgav tre av fyra, 75 procent, att de hade erfarenheter av att utsättas för våld av en man efter sin 15-årsdag – fysiskt våld, sexuellt våld eller hotelser.

När det gäller kontrollerande beteende från manliga släktingar är unga kvinnor tydligt mer utsatta än äldre. 30 procent av kvinnorna i åldern 18–24 år uppger att en manlig släkting har betett sig kontrollerande eller nedvärderande mot dem.

Vår studie bekräftar också andra studier som visat på unga kvinnors våldsutsatthet (Korkmaz 2021; Brå 2021; Lundgren m.fl. 2001) och breddar bilden till att också röra våldsutsatthet utanför nära relationer (Brå studerade också detta).

I en rapport från 2021 konstaterade Jämställdhetsmyndigheten att unga mäns attityder till jämställdhet särskiljer sig från

både kvinnors och äldre mäns och att unga män i högre utsträckning än andra grupper verkar ha *"uppfattningar som kan tolkas som präglade av en konservativ kvinnosyn"* (Jämställdhetsmyndigheten 2021, s. 168). En slutsats myndigheten drar är att man inte kan lita på att yngre generationer automatiskt kommer lösa vår tids jämställdhetsproblem. Bland annat är det en tydligt större andel av män i åldrarna 16 till 24 år som anser att vi redan lever i ett jämställt samhälle, jämfört med kvinnor och äldre män. Dessutom uppgav hela 41 procent av män 16 till 24 år att det stämmer helt eller till stor del att kvinnor överdriver hur ojämnt kvinnor behandlas i Sverige, vilket även det är signifikant högre än övriga män och kvinnor. Dessutom uppgav mer än var tionde man 16 till 24 år att det stämmer helt att många kvinnor misstolkar oskyldiga kommentarer eller ageranden som sexistiska (Jämställdhetsmyndigheten 2021).

I ett memo från 2020 analyserade FOI olika internetforum för så kallade *incels*, dvs. personer som upplever att de lever i ofrivilligt celibat. Dessa forum lockar främst till sig heterosexuella män och präglas av bland annat kvinnohat, uppmaning till våld, och hyllningar av män som begått våldsdåd riktade mot kvinnor. FOI:s analys av de tre största forumen visar att en förhållandevis stor andel av besökarna var från Sverige. Sett till befolkningens mängd är fler besökare på forumen från Sverige än från USA, som annars toppar listorna på andelen besökare på varje forum (Fernquist m.fl. 2020).

En undersökning från Sveriges Radio har visat att en stor andel av de som köper sex är unga män födda på 1990-talet (Kesic 2020), och i Statens medieråds senaste rapport *Unga & medier 2021* svarade hela 28 procent av pojkar 13 till 18 år att de har tittat på porr en eller flera gånger i veckan under det senaste året. Motsvarande siffra för flickor är 3 procent (Andersson 2021).

Utvecklingen att unga män är mer könskonservativa än äldre, att fler unga män köper sex och tittar på porr och att svenska män är överrepresenterade på incel-forum oroar mycket och kompletteras alltså av en höga rapportering från unga kvinnor om mäns våld.

Sexuellt våld – utbrett och grovt

Kvinnornas svar visar på en utbredd förekomst av sexuellt våld.

48 procent av kvinnorna uppger att de har erfarenheter av sexuellt våld från någon man efter sin 15-årsdag. I de yngsta grupperna kvinnor är rapporteringen från det senaste året särskilt hög (39 procent). 42 procent av kvinnorna rapporterar att de har utsatts för sexuellt våld av en man innan de fyllde 15 år.

Vanligast är att kvinnorna rapporterar om sexuellt våld från män som de inte har en nära sexuell relation med eller är släkt med. 42 procent anger detta. Även rapporteringen om sexuellt våld från pojkvänner är hög, 27 procent, och i den yngsta gruppen, som sägs ovan, är rapporteringen mycket hög: 53 procent.

Var femte kvinna som har haft en make/sambo uppger att hon har utsatts för sexuellt våld i en tidigare relation.

Vi har gjort beräkningar av sexuellt våld som bara innefattar enkätens frågor om grövre gärningar, alltså med exkludering av frågan om kvinnan har blivit tagen på sexuellt mot sin vilja. I *Kvinnors trygghet* uppger 25 procent, var fjärde kvinna, att de har erfarenheter av detta grövre sexuella våld. I *Slagen dam* uppgav 13 procent av kvinnorna att de hade erfarenheter av grövre typer av sexuellt våld.

Kvinnornas rapportering om våldets nivåer är nästan ofattbara till sin omfattning i vår studie. Rapporteringen är också tydligt högre än i *Slagen dam*. Det kan inte råda något tvivel om att sexuellt våld är en del av svenska kvinnors liv och att våldet startar tidigt. Hur ska vi förstå detta när vi samtidigt lever i ett land som rankas som ett av världens mest jämställda?

Det psykiska våldet – omöjligt att fånga?

”Psykiskt våld är allt som skadar psyket, självkänslan, självförtroendet och självbilden” (Roks 2015)

Det psykiska våldet är svårt att fånga. Varje enskild handling från mannen kan vara svåra att skilja ut från ‘helheten’ och svåra att kategorisera mer generellt. Svårigheterna att definiera/konkretisera vad som är psykiskt våld försvårar möjligheten att i en studie som denna undersöka hur utbrett det psykiska våldet är, särskilt med tanke på att ett nästan oräkneligt antal ageranden skulle kunna utgöra psykiskt våld liksom att kvinnor som lever i

våld ofta har svårt att sätta ord på sina erfarenheter medan våldet pågår. Betecknande för det psykiska våldet är snarare en känsla av utsatthet, ett tillstånd av nedbrytning, som kan åstadkommas på en mängd olika sätt.

I denna studie har vi inte använt begreppet psykiskt våld när vi har ställt frågor. Fastän vi på grund av begreppets otydlighet inte har valt att fråga kvinnorna specifikt om de varit utsatta för 'psykiskt våld' har kvinnorna tillfrågats om mycket som skulle kunna sägas falla in under detta svärfångade begrepp. Vi har ställt frågor om flera olika former av hot, och om kontrollerande och nedvärderande beteenden såsom t.ex. svartsjuka, att kräva att få veta vad kvinnan gjort och vilka hon träffat, att isolera kvinnan genom att hindra henne från att träffa släkt och vänner eller från att arbeta eller studera, eller att kalla kvinnan kränkande saker och att få henne att känna sig underlägsen och dålig. Vi har även frågat om trakasserier, om ekonomiskt våld och om våld och kontroll som sker efter separation, vilket till exempel kan innebära att mannen mot kvinnans vilja fortsatt att ta kontakt eller kommit till kvinnans bostad efter separationen.

Svaren på frågorna som kan fånga så kallat psykiskt våld visar att det är utbrett. Till exempel har 29 procent av de kvinnor som haft någon sexuell relation med en man de inte bott tillsammans med, varit med om att han har kallat dem saker som fått dem att känna sig underlägsna och dåliga. Av de kvinnor som har haft någon tidigare make/sambo rapporterar 41 procent om minst ett kontrollerande och/eller nedvärderande beteende från denne – bland annat rapporterar 18 procent av dessa kvinnor att deras f.d. make/sambo ofta startade bråk när hon skulle träffa släkt eller vänner, vilket kan leda till en isolering av kvinnan.

Även om inte fysiskt eller sexuellt våld måste utövas i den psykiskt våldsamma relationen bör dess omfattning och existens och därmed hotet om våldsbrott, ses som centralt för dynamiken i det psykiska våldet. Att leva i en nära, sexuell, relation med en psykiskt våldsam man innebär vidare en sexuell utsatthet som tangerar våld.

Psykiskt våld kan också förstås som en dimension av våldets konsekvenser. Den fridskränkning som kvinnofridsbrottet tar sik-

te på är kvinnans självkänsla och rätt till sin egen person. Det är ett oerhört viktigt erkännande. Det oroar därför att samtidigt som det psykiska våldet lösgörs och på förslag ska formuleras som ett eget brott, sjunker användningen av brottsrubriceringen grov kvinnofridskränkning i utredningar och åtal om mäns våld mot kvinnor i nära relationer (Ds 2022:18; Brå 2019:8).

Våldets konsekvenser

Kvinnorna i vår studie rapporterar om ett utbrett våld från många typer av relationer och som är frekvent och i omfattning sexuellt. Våldet börjar tidigt och är omfattande mot kvinnorna i unga år.

Kvinnors rapportering visar att detta våld har konsekvenser.

Det finns samband mellan att ha upplevt våld och att rapportera psykiska och somatiska besvär. Sexuellt våld är den enskilda våldsform som tydligast sitter samman med rapporterade besvär. Våldet i fråga är utbrett och kan därför antas påverka många kvinnors mående. Allra tydligast samband finns mellan att rapportera erfarenheter av flera våldsformer och att uppges problem med psykiska och somatiska besvär.

Utöver besvär i måendet uppger kvinnor en tydlig oro för att utsättas för våld. Många har förberett sig för en våldshändelse när de är ute och en av tio kvinnor väljer att över huvud taget inte gå ut när det är mörkt på grund av rädsla för att bli angripen av en man.

Det står klart att kvinnor upplever och hanterar konsekvenser av mäns våldsutövning inklusive förväntade angrepp. Mäns våld framstår som en levd del av en vardag, med följdverkningar. Vi ser att kvinnor söker sig till psykiatri och psykologer i högst omfattning för att få stöd för sin våldsutsatthet.

Skillnad mellan förr och nu

Medan kvinnornas svar visar på utbredda och frekventa erfarenheter av våld från pojkvänner och tidigare makar/sambos får vi andra svar om deras nuvarande make/samborelationer. Dessa framstår som väsentligt fredligare.

Skillnaderna mellan förr och nu går som ett mönster genom *Kvinnors trygghet* och gjorde även så i *Slagen dam*.

De skillnader som materialet visar kan ge upphov till olika tolk-

ningar. Kanske är det så att kvinnor lämnar de män som är våldsamma? Samtidigt väcker det frågor att samma mönster av "förr" och "nu" framträder i studierna 2001 och 2021. När pågår de våldsamma äktenskapen och samboförhållandena om de ständigt tillhör kvinnans forntid?

Utifrån våra resonemang om kontinuumtanken och det svår-fångade våldet där kvinnans förståelser av vad som är "riktigt våld" förskjuts, och utifrån normaliseringsprocessens synliggörande av de genomgripande svårigheter som kvinnan kan ha att se våldet medan hon lever i det, menar vi att en möjlig tolkning av mönstren i våra data är att kvinnor inte ser det våld de lever i som våld, medan relationen pågår. Våldets könade dynamiker och processer påverkar ofta kvinnan – liksom mannen – djupt, gränser förskjuts och hon tar på sig ansvar för (hon förhandlar och "förstår") det våld han utövar. I en våldsam relation som pågår måste vidare kvinnan utveckla och bruka strategier för att hantera en vardag i våldet. Där är ett minimerande av våldet som våld ofta en nödvändig strategi.

Att våld kan ha och ofta har dessa konsekvenser svarar mot jourernas långa erfarenhet av att möta och samtala med kvinnor som levt och lever i relationer med män som har utsatt dem för våld. Tidigare forskning lyfter också fram att betydande skillnader finns mellan hur kvinnor som upplevt våld från män i nära relationer talar om sina erfarenheter efter att de avslutat en relation, mot när den pågår (Mellberg 2002).

Till detta kommer, som forskarna bakom *Slagen dam* också lyfter, att den ojämställda, våldsamma, relationen bryter mot tunga normativa föreställningar om hur en bra relation ser ut i Sverige. Vi ska nedan se på våra resultat också ur det perspektivet.

Klart är att differenserna mellan ett omfattande och pågående och frekvent våld i kvinnors rapporterade erfarenheter från tidigare relationer och ett i sammanhanget långt fredligare partnerliv väcker frågor. Vilket ansvar har vi som forskare att försöka förstå de skillnader som framträder i kvinnornas rapportering?

Pandemin, kvinnorna och samhället

Merparten av de kvinnor som har rapporterat om våld innan eller under pandemin säger att pandemin inte har påverkat deras situ-

ation. Lika många – men sammantaget ganska få – säger att deras situation i relation till våldsutsatthet har blivit sämre som att den har blivit bättre.

Det egentligen tydligaste mönstret i svaren är att kvinnor menar att deras situation har förbättrats vad avser det utbredda våldet från män utanför sexuella relationer. Dubbelt så många kvinnor som har erfarit våld från män utanför nära relationer uppger att deras situation har förbättrats under pandemin som de som har sagt att den har försämrats. Restriktionerna kan antas ha gjort så att kvinnorna inte har träffat så många ”utomstående” män vilket resulterat i en minskad utsatthet för våld av män i gruppen vilket rapporteras som en förbättring,

De resultat som väcker störst uppmärksamhet är dock den låga rapporteringen från våld i pågående nära relationer – dvs den grupp mot vilken regeringen satsade omfattande medel på grund av befarad, ja antagen, ökad utsatthet under pandemin (150 miljoner kronor över två år, 2020 och 2021). Medan sexuellt våld är mycket utbrett i studiens andra relationer (släktingar undantagna) rapporterar 0,1 procent av kvinnorna med en make/sambo att de har tvingats till en sexuell aktivitet av sin partner under de senaste 12 månaderna, som var månader då pandemin pågick.

Den sammantagna rapporteringen om våld från senaste året i nära relation är 3 procent och det saknas förstås skäl att minimera dessa erfarenheter. Men, det är samtidigt svårt att inte, utöver att reflektera över skillnaderna rörande hur kvinnorna beskriver sin situation nu och hur de tecknar sina avslutade relationer, fundera på relationen mellan statsmakternas och medias antagande om kraftigt ökad våldsutsatthet i nära relationer under pandemin och den bild som kvinnorna ger av relativ frid.

Svaren i vår studie, lästa som konkreta data, ger inte grund för att hävda att pandemin skapade en akut ökad utsatthet eller sårbarhet för våld. Uppenbart är samtidigt att det finns antaganden om våldsutsatthet både hos oss som gör den här studien och hos politikerna om hur kvinnornas svar borde se ut, som kvinnornas svar inte motsvarar. Hur ska vi förstå det?

Dödade kvinnor i pandemins spår

Oaktat hur vi ska förstå kvinnornas rapportering om den situation de levte i under pandemin kan vi konstatera att 2022 har fyllts av en ny nivå av dödligt våld mot kvinnor. Antalet kvinnor som dödades av män de har haft en nära relation med året efter att pandemin släppte sitt grepp är inte möjligt att fastställa i skrivande stund men det står klart att antalet misstänkta fall är mycket högt, Roks räknar närmare 30 stycken fram till början av november månad.

Det ligger utanför denna studie att göra djupare analyser av resultaten, det får efterföljande arbeten bidra med. En reflektion som relaterar till vårt sammanhållande av kön och våld kan dock göras: I linje med det vi har sagt om hur kön skapas på våldets arena, är det möjligt att tänka att begreppen *ansvar och begränsning* kan knytas till processer där kvinnlighet skapas, medan *gränslöshet* och *ansvarsfrihet* präglar processer där maskulinitet konstrueras? Om så – kan en tolkning vara att de mycket starka begränsningar som pandemins restriktioner har lagt på alla, inklusive män, innebär att män har tvingats göra erfarenheten att få sin rörelsefrihet och sin beslutanderätt inskränkt och begränsad på sätt som krockar med djupa upplevda och meningsskapande dimensioner av vad det ska innebära att vara man? Är det omfattande dödliga våldet mot kvinnor i så fall ett sorts postpandemisk reaktion? Bör vi i så fall också fundera på generella förskjutningar i attityder och synsätt som kan bli följd av att män och kvinnor har genomgått en pandemi med omfattande restriktioner, men med olika beredskap för och erfarenheter av att få sina liv styrda och inskränka? Klart är att kvinnor har dödades av män i närtid efter pandemins upphörande i en omfattning som skrämmer och chockar. Kvinnornas rapportering om livet under pandemins sista år talar samtidigt om relativ fred i deras nära relationer med män.

Hur ska vi förstå det? Har pandemin flyttat – är den i färd med att flytta – gränser för våld?

Strömningar i samhället och i svaren

Vi har identifierat tre samtida händelser som vi menar kan ha påverkat rörelser i våra resultat jämfört med *Slagen dam*. Det handlar om skillnader i hur kvinnorna har svarat i respektive studie som är påfallande stora och som vi knyter till hur våld har debatterats

under de senare åren. Vi är samtidigt medvetna om att några enkla jämförelser mellan studierna inte är möjliga att göra. Ett skäl är att svarsfrekvenserna för de båda studierna skiljer sig åt, 70 procent i *Slagen dam* och 44 procent i Kvinnors trygghet.

Sexuellt våld – i och utanför vissa relationer

Jämfört med *Slagen dam* har kvinnorna i denna studie rapporterat om fler och mer omfattande erfarenheter av sexuellt våld. Det gäller alla relationer och tidsspann, utom kvinnans nuvarande make/sambo, och skillnaderna är i flera fall stora (se ovan).

Här kan samtalet om våld i det offentliga vara av intresse.

Att märka är att det infördes en så kallad samtyckeslag 2018. Det skedde efter omfattande påverkansarbete och medial opinionsbildning. Det finns skäl att tro att det fokus som samtyckesdebatten riktade mot unga kvinnors utsatthet för sexuellt våld, från pojkvänner och från män i festmiljöer – bekanta och vänner eller inte – kan ha bidragit till den ökade rapporteringen om sexuellt våld hos unga kvinnor och rörande dessa relationer.

Dels har Metoo-upproppen gått genom media och yrkesgrupper. Vi ser en tydlig ökning av rapporterat våld från män som kvinnan inte har en sexuell relation med, också det i linje med de många vittnesmålen under Metoo.

En tolkning är att kvinnors ökade rapportering om sexuellt våld har ett samband med att dessa debatter har förts. I studien *Unga, sex och internet efter #metoo* bekräftas denna tolkning (Svedin m.fl. 2021).

Ser och hör barn mindre av våldet mot mamman?

Parallellt med skeenden som kan underlätta rapporteringen om våld finns det aspekter av samhällsdebatten som kan ha haft motsatt verkan.

Andelen barn som enligt kvinnorna har sett eller hört mannens våld mot henne har sjunkit dramatiskt enligt kvinnornas svar. Medan 54 procent av mammorna 2001 rapporterade att deras barn sett eller hört en tidigare make/sambo vara våldsam mot henne säger 30 procent av mödrarna 2021 detta. Vad gäller nuvarande make/sambos våld sa 29 procent av mammorna 2001 att deras

barn sett eller hört våldet medan endast 13 procent av mammorna idag menar detta.

Är detta önsketänkande? Eller är männen i sin våldsutövning mer måna om att barnen inte ska bevittna våldet idag än de var 2001?

En omständighet som kan lyftas är att barn idag tillbringar mycket tid på sina rum med hörlurar och framför en skärm. Kan det påverka mammornas bedömning av hur barnen har sett eller hört pappans våld? Ytterligare en faktor vi vill lyfta är samhällets ökade fokus på barns rättigheter under 10-talet. Det uttrycks exempelvis i införandet av barnkonventionen som svensk lag 2020 och i kriminaliseringen av att låta barn bevittna våld, det så kallade barnfridsbrottet (BrB 4 kap. 3§)

När barnfridsbrottet infördes 2021 föregicks det av ett tydligt avståndstagande i debatten från att utsätta barn för att bevittna våld mot en närstående. I myndigheters skrifter och i det allmännas tal benämns det skadliga agerandet med stor konsekvens som "att låta barn bevittna våld mellan föräldrar" (se t.ex. Brå 2012:18; Brå 2022).

Är det möjligt att tolka kvinnornas markanta förändring i sin rapportering om ifall barnen utsatts för att bevittna våld som en internalisering hos mammorna av samhällets sätt att tala om fädernas våld? Är det en rädsla att själv vara delaktig i barnets utsatthet inom ramen för kriminaliserade beteenden, genom att se sig som delaktig i ett våld "mellan föräldrarna", som vi ser i våra siffror?

Om vår tolkning har något för sig pekar den på de komplexa processer som är i verkan när reformer ska sättas på plats till skydd för kvinnor och barn. Reformerna avsedda att stärka och hjälpa kvinnor och barn kanske delvis stänger för stöd, hjälp och upprättelse om sättet att tala om våldet hakar i processer som bryter ner och ökar hennes känsla av skam och skuld?

"Våldsutsatta kvinnor"

En sista blick mot det offentliga samtalet rör en mindre förändring i våra resultat visavi *Slagen dam* som dock kan vara intressant att lyfta.

Vi har framhållit att vi ser kvinnors möjligheter att se det våld de utsätts för som beroende av relationen till gärningsmannen.

Utöver det spelar normativa föreställningar i offentligt tal och debatt en roll. Exempelvis kan man laborera med tanken att en stark nationell självbild av att vara ett jämställt land bidrar till att kvinnor spelar ner sina erfarenheter av våld, samtidigt som de i vissa sammanhang också genom samhällsdebatten kan få syn på och få begrepp för sina erfarenheter.

I vår studie har en generell ökning av kvinnornas rapportering om våld ägt rum i jämförelse med *Slagen dam*. Ökningen är stor i flera grupper och våldstyper. Mönstret bryts dock av relationer som rör kvinnans närmaste krets och pågående liv: hennes nuvarande make/sambo och hennes barn. Där har kvinnornas rapporteringen om våldsutsatthet, för sig själv och för sina barn, minskat. Undantaget är rapporteringen om barnens utsatthet för pappans våld i nuvarande relationer men den är liten, dock intressant och viktig! Differensen mellan hennes nuvarande relation och relationer hon har haft har också ökat. Dåtiden har mörknat.

Sedan 2006 har en omsvängning ägt rum, bort från den feministiska förståelse som vägledde 90-talets reformer och åter mot förklaringar som har en könsneutral språkdräkt och betonar sårbarheter hos den utsatta (Holmberg m.fl. 2015).

En kritik som har framförts mot utvecklingen i dagens politik är att de förståelser som ligger till grund för arbetet mot mäns våld vilar på stereotyper av den våldsutsatta kvinnan och den man som utsätter henne. Dessa stereotyper, hävdas det, skapar ett "vi" och "dom" runt våldet (Eldén 2003). De upprätthåller en bild av "oss" som jämställda och våld som ett beteende som bryter med normer för hur "vi" är. Den som anmäler sig våldsutsatt skriver därmed in sig i ett annorlundaskap. Hon blir en av dem vars hälsa, sociala liv, vanor och bakgrund lyfts fram som särskilda för våldsutsatta, som "riskfaktorer", som i Brås studie från 2014 (se också Helmersson 2017 och Nilsson & Lövkrona 2020 s. 90f). Hennes val av man förstås som misslyckat i ett land där självbilden av att vara jämställda är central.

Är det möjligt att tolka de spänningar som finns i vårt material – omfattande rapportering om våld utanför nära relationer och från uppbrutna relationer, ett ökat sexuellt våld och digital utsatthet,

parallellt med en vardag i pågående relationer som tecknas i relativt fredliga termer – som uttryck för två rörelser i svensk offentlig diskurs om våld?

Å ena sidan ett starkt fokus på rätten till sexuellt självbestämmande formulerat i samtyckesdebatten och Metoo-upproppen som öppnar upp för berättelser om sexuellt våld och trakasserier utanför den nära relationen. Å andra sidan en stereotypifiering och ett skuldbeläggande av den våldsutsatta kvinnan och mamman, vilket stänger för berättelser om hur situationen ter sig i den egna relationen för hon som har lämnat den första ungdomen och är gift eller sambo med en man?

Klar är att svensk politik om våld, liksom synen på kön och våld i samhället i stort, är i rörelse och att stora spänningar finns inom fältet (Nilsson & Lövkrona 2020).

Mer om våldets väg i svaren

Förhållandet att kvinnor tenderar att underrapportera erfarenheter av våld i nära relationer i enkätstudier är väl känt (jfr Brå 2022 s. 37). I vår studie lyfter vi fram exempel på möjlig underrapportering i våra svar genom att peka på skillnaderna mellan kvinnors rapportering om våld från avslutade relationer (hög) och rapporteringen om våld i nuvarande relationer (väsentligt lägre).

Vid en jämförelse mellan hur olika kohorter kvinnor har svarat förr och nu kan vi också observera intressanta mönster.

Kohorten kvinnor födda mellan 1966 och 1982 – en kohort som alltså ingick i studien *Slagen dam* – anger idag en högre utsatthet för våld än när den svarade på frågor om våldsutsatthet i studien 2001. Denna kohort var mellan 18 och 32 år gammal när *Slagen dam* genomfördes och är idag mellan 38 och 52 år. Vi kan tolka detta som att erfarenheter av våld har ackumulerats och att rapporteringen därför har blivit högre för den studerade kohorten födda 1966–1982. Det ter sig rimligt, givet att de lever och fortsätter att göra erfarenheter av att utsättas för våld.

För kohorten kvinnor födda mellan 1956 och 1965, som då var mellan 33 och 44 år och som idag är 53 till 64 år, är rapporteringen lika vad avser utsatthet för våld.

När det kommer till de äldsta kvinnorna i studien däremot, den

kohort som då var 45 till 64 år och som nu är mellan 65 och 86 år, har kohortens rapporterade våldsutsatthet sjunkit (se figur 34 på nästa sida).

En tolkning är att våldserfarenheter som görs inte bara ökar i antal och läggs till sådant som redan erfarits. Erfarenheter som gjorts upphör kanske också att formuleras som våld, i takt med att tiden går.

FIGUR 34. Samma kohorters rapportering av utsatthet för våld med 20 års mellanrum.

Grafen pekar på det vi har lyft fram som centralt i denna studie, att kvinnor tolkar sina erfarenheter av våld och att detta alltid görs i ett sammanhang. Även vi forskare gör tolkningar av kvinnornas svar. Frågan är vilken kunskap och vilka metoder vi lägger till grund för vårt arbete. Det påverkar vad som blir synligt och vad som kan ges en benämning, liksom vad som träder tillbaka och vars namn vi inte får och heller inte frågar efter.

Kvinnors trygghet – i korthet

I vår studie har vi frågat om olika typer av kriminaliserade gärningar som fångar fysiskt våld, hotelser och sexuellt våld. Vi har strukturerat frågorna i enkäten efter vilken relation kvinnan har till möjliga våldsutövande män: Män utanför sexuella relationer

(vänner, kollegor, grannar och okända män), pojkvänner (män som kvinnan har haft en sexuell relation med men inte bor eller har bott tillsammans med), före detta makar/sambos, före detta makar/sambos samt män som kvinnan är släkt med.

Vi har ställt frågorna om utsatthet under den senaste 12-månadersperioden samt om perioden efter 15-årsdagen. Vi har frågat om frekvensen av våldet.

Vi har också frågat om erfarenheter av kontrollerande beteenden, om utsatthet innan 15-årsdagen för våld (även kvinnliga förövare) samt om ekonomiskt våld, sexuella trakasserier och så kallad sextortion.

I kvinnornas svar växer både motsägelser och samstämmigheter fram. I analyserna ovan pekar vi på några resultat vi vill lyfta särskilt. Sammanfattat i punktform är några av studiens centrala resultat dessa.

- Våldet är omfattande och ser inte ut att ha minskat under de senaste 20 åren; fler än varannan kvinna (55 procent) har efter sin 15-årsdag varit utsatt för någon form av våld från en man. Detta är en ökning jämfört med det som rapporterades i *Slagen dam* för 20 år sedan, då 46 procent av kvinnorna svarade att de utsatts.
- Sexuellt våld är den vanligaste våldsformen, 48 procent av kvinnorna har någon gång utsatts för sexuellt våld, 28 procent för fysiskt våld och 27 procent för hot.
- 44 procent av kvinnorna utsattes för våld före sin 15-årsdag, 42 procent av alla kvinnor anger att de utsattes för våld före sin 15-årsdag av en manlig förövare. 28 procent utsattes för hot eller fysiskt våld. 34 procent var utsatta för sexuellt våld från en pojke eller en man. 16 procent utsattes för sexuellt våld av en vuxen man. 4 procent respektive 5 procent har tvingats till en sexualakt.
- Sexuellt våld är den vanligaste våldsformen som de yngsta kvinnorna rapporterar om, för övriga kvinnor är hot vanligast.
- Sexuella trakasserier; nästan 6 av 10 kvinnor, 59 procent, har rapporterat att de någon gång blivit sexuellt trakasserade. 19 procent har utsatts för sexuella trakasserier det senaste året.

- I de tre yngre åldersgrupperna är andelen kvinnor som har utsatts för sexuella trakasserier väldigt hög (under de senaste 12 månaderna: 60 procent, 35 procent respektive 21 procent).
- totalt sedan 15-årsdagen i dessa åldersgrupper: 81 procent, 85 procent och 77 procent.
- Våldet från pojkvänner/kortare sexuella relationer sker framförallt i hemmiljö, trots att kvinnorna inte bor eller har bott ihop med männen
- Endast 10 procent av kvinnorna som rapporterar våldserfarenheter har anmält något av våldet till polisen.
- Många kvinnor oroar sig för att utsättas för våld. Var tionde kvinna avstår att gå ut när det är mörkt på grund av oro.
- De våldsformer som tydligt försämrar hälsan är sexuellt våld samt hot, eller att ha varit utsatt för mer än en form av våld.

Efterord

Slagen dam och Kvinnors trygghet

Den som öppnar *Slagen dam* möter en studie som måste sägas ha gått före i att ställa frågor om och analysera kvinnors erfarenheter av våld ur ett sammanhållet perspektiv. *Slagen dam* blev dock aldrig den erkända källa till kunskap om kvinnors mäns våld mot kvinnor i vårt land som den hade kunnat bli och, menar vi, borde ha blivit. Statsvetaren Maria Wendt Höjer beskriver en sorts olust som lade sig kring studiens resultat. Kvinnornas rapportering var för hög och våldet i delar för smått för att landa väl i ett land med självbilden av att vara nästan jämställt (Wendt Höjer 2005). Därtill var metoden ny (Westerstrand 2010).

Efterhand växte kritiken mot studien till stormstyrka. Dessvärre hade de som var argast sällan läst och tagit till sig hur studien var upplagd och presenterad (Westerstrand 2010). Självklart kan all forskning och alla studier inklusive denna diskuteras och även kritiserats för brister och saknade perspektiv. Här var dock fråga om ett raseri utan föregående anständig läsning och även om studien har varit viktig för många i deras arbete mot våld utgör den fortsatt ett slags sår i det jämställdhetspolitiska arbetet mot våld i Sverige

Det är därför smärtsamt att öppna *Slagen dam* idag. Det gör ont att konfronteras med hur nära 7 000 kvinnors omfattande svar om sina erfarenheter av våld kom att lämnas utan intresse och att energin från ledande samhällsdebattörer istället ägnades åt att håna och förfölja den forskare som hade lett studien, Eva Lundgren.

Det gör ont att konstatera att resultaten i den här studien så mycket liknar *Slagen dams* men med den obehagliga förskjutningen att rapporteringen om våldserfarenheter på många områden är än högre nu, tjugo år senare. Inte minst unga kvinnors rapporte-

ring om mäns våld har ökat och det sexuella våldet sticker ut som både omfattande och grovt. Var fjärde kvinna i vår studie berättar om att hon har erfarenheter av det vi kallar grövre sexuellt våld och 75 procent av kvinnorna i åldern 25–35 uppger att de har utsatts för våld av en man. Och så vidare.

Vi hoppas att vår studie ska bidra med kunskap om mäns våld mot kvinnor och att denna kunskap ska möta ett intresserad samhälle. Det är hög tid att det jämställda Sverige adresserar våldet och dess plats, i en vardag i vårt land. Orkar vi det? Vill vi? Törs vi? Nu kan vi i alla fall säga att vi kan göra det, med hjälp av denna studie och de många andra studier som har gjorts på fältet. Det finns inga anständiga skäl att avstå.

Referenser

Svenskt offentligt tryck

Dir. 1993:88, *Kommission om våld mot kvinnor.*

Ds 2022:18, *Straffansvar för psykiskt våld.*

Prop. 2021/22:138, *Ett särskilt brott för hedersförtryck*

Prop. 1994/95:164, *Jämställdhet mellan kvinnor och män inom utbildningsområdet*

Prop. 1997/98:55, *Kvinnofrid*

S2022/03649, *Utkastet till lagrådsremiss: Ett fönster av möjligheter – stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende*

SFS 2001:453, *Socialtjänstlag*

SFS 1962:700, *Brottsbalk*

Skr. 2007/08:39, *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samköna-
de relationer.*

Skr. 2016/17:10, *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en
jämställd framtid.*

SOU 1995:60, *Kvinnofrid*

SOU 2014:49, *Våld i nära relationer – en folkhälsofråga.*

SOU 2015:55, *Utredningen som ska föreslå en nationell strategi mot
mäns våld mot kvinnor*

Konventioner och deklarationer

FN (1979) *Konvention om avskaffande av all slags diskriminering av
kvinnor.* New York 1979-12-18

FN (1993) *Declaration on the Elimination of Violence against Women.*

FN (1995) *Beijing Declaration and Platform for Action.*

Europarådet (2011) *Europarådets konvention om förebyggande och
bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet.* Istanbul
2011-05-11

Litteratur, rapporter, artiklar, hemsidor

- Andersson, Yvonne (2021), *Ungar & medier 2021 – En statistisk undersökning av ungas medievanor och attityder till medieanvändning*. Statens medieråd.
- Arbetsmarknadsdepartementet (2021), *Åtgärdsprogram för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor 2021–2023*, A2021/02397.
- Baianstovu, R., Strid, S., Särnstedt Gramnaes, E., Cinthio, H. & Enelo, J. (2019). *Heder och samhälle – det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar*. Örebro: Örebro University Press.
- Balvig & Kyvsgaard (2006) *Vold og overgreb mot kvinder. Dansk rapport vedrørende deltagelse i International Violence Against Women Survey (IVAWS)*. Köpenhavns Universitet/Justitieministeriets Forskningsenhet.
- Boëthius, M-P. (2018) *Skylla sig själv*, Modernista förlag 2018 (första utgåvan 1976).
- Borg, Elwien, Frühling, Grönwall, Liljeström, Månsson, Nelin, Olsson & Sjöberg (1981) *Prostitution. Beskrivning, analys och förslag till åtgärder*. Vällingby: Publica.
- Brå (2014) *Brott i nära relationer – En nationell kartläggning*. Rapport 2014:8
- Brå (2019) *Grov kvinnofridskränkning. Brottets hantering och utveckling i rättskedjan 1998–2017*. Rapport 2019:8
- Brå (2022) *Nationella trygghetsundersökningen 2022*. Rapport 2022:9
- Burman, M. (2007) *Straffrätt och mäns våld mot kvinnor. Om straffrättens förmåga att producera jämställdhet*. Uppsala: Iustus förlag.
- Charlesworth & Chinkin (2000) *The Boundaries of International Law: A Feminist Analysis*, Manchester University Press
- Eldén, Å. (2003) *Heder på liv och död : Våldsamma berättelser om rykten, oskuld och heder*. Acta Universitatis Upsaliensis. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-3519>
- Eldén, Å. (2007) *Guts and Glory: Festskrift till Eva Lundgren*. Sociologiska institutionen, Uppsala universitet

- Engle, K. (2005) *International Human Rights and feminisms: When Discourses Keep Meeting*, i (red) Doris Buss & Ambreena Manji, *International Law: modern feminist approaches*. Oxford Hart Publishing 2005.
- Erikson, J. (2011) *Strider om mening : En dynamisk frameanalys av den svenska sexköpslagen*. Acta Universitatis Upsaliensis, <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-160559>
- Europeiska kommissionen (2020) *En jämlikhetsunion: jämställdhetsstrategi för 2020–2025*. Bryssel 2020-03-05
- Fernquist, Kaati, Pelzer, Cohen och Akrami (2020), *Hope, cope & rope – Incels i digitala miljöer*. FOI Memo: 7040.
- FN (2015), *Cyber Violence against Women and Girls: A World-Wide Wake-up Call*, Report by The UN Broadband, Commission for Digital Development Working Group on Broadband and Gender
- FRA – European Union Agency for Fundamental Rights (2014) *Violence against women: an EU-wide survey*.
- Gracia, E. (2004). *Unreported cases of domestic violence against women: towards an epidemiology of social silence, tolerance, and inhibition*. Journal of Epidemiology & Community Health, 2004(58): 536–537.
- Haaland, Clausen & Schei (2005) *Vold i parforhold – ulike perspektiver fra den første landsdekkende undersøkelsen i Norge*, NIBR-rapport 2005:3.
- Heiskanen & Piispa (1998) *Faith, Hope, Battering*, Oikeus 1998:20, Statistics Finland.
- Helmersson (2017) *Mellan systerskap och behandling : omförhandlingar inom ett förändrat stödfält för våldsutsatta kvinnor*. Lunds universitet.
- Holmberg, Enander & Lindgren (2015) *Ett litet ord betyder så mycket – Alliansregeringen, Handlingsplanen och betydelseförskjutningar av begreppet mäns våld mot kvinnor*. Sociologisk Forskning 52 (3):257-78. <https://doi.org/10.37062/sf.52.18293>.
- Holmberg (2019) *Mäns våld mot kvinnor – dess samhälleliga och interpersonella betydelse*, Socialmedicinsk tidskrift Vol 96 Nr 4, publicerad 2019-10-09.
- Holmberg & Holst (2020) *Oslagbara damer – Fragment ur Riksorganisationen för kvinno- och tjejjourer (Roks) politiska historia*, Roks.

- Jaspard & Condon (2001) *National Survey on Violence Against Women in France*. ENVEFF Survey, Paris: Institute de démographie de l'Université de Paris I
- Jeffner, S. (1997) *"Liksom våldtäkt, typ": Om betydelsen av kön och heterosexualitet för ungdomars förståelse av våldtäkt*. Uppsala universitet, Sociologiska institutionen.
- Jämställdhetsmyndigheten (2021), *Ett sekel av rösträtt och valbarhet*. Rapport 2021:1.
- Kangaspunta, K., Marshall, I.H. (2018). *Surveys on violence against women*. In: Bruinsma, G., Weisburd, D. (eds.) *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*. New York, NY: Springer, ss. 5104–5117.
- Kelly, L.(1988) *Surviving sexual violence*, University of Minnesota Press.
- Kesic (2020), *Var tredje sexköpare i Sverige född på 90-talet*, Sveriges Radio P4 Göteborg, 2020-02-19. <https://sverigesradio.se/artikel/7410371>
- Koss, M.P. (1993). *Detecting the scope of rape: a review of prevalence research methods*. *Journal of Interpersonal Violence*, 8(2): 198–222.
- Korkmaz, S (2021) *Youth Intimate Partner Violence in Sweden: Prevalence and Young People's Experiences of Violence and Abuse in Romantic Relationships*. Stockholm: Department of Social Work, Stockholm University
- Kriminalvården (u.å.) *Våld i nära relation*, <https://www.kriminalvarden.se/behandling-och-varld/behandlingsprogram/vald-i-nara-relation/> [hämtad 2022-11-02]
- Lundgren (1989), *Våldets normaliseringsprocess, Två parter – två strategier*, Jämfo-rapport 14
- Lundgren, E. Aldén, K., Mellberg, N., Lundström, A., Wikström M. (1994) *La de små barn komme til meg. Barns erfaringer med seksuelle og rituelle overgrep*. Oslo: Cappelen.
- Lundgren, Eva, Heimer, Gun, Westerstrand, Jenny & Kalliokoski, Anne-Marie (2001), *Slagen dam, Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige – en omfångsundersökning*, Brottsoffermyndigheten, Uppsala universitet

- Lundgren & Westerstrand (2005) *Behövs en sammanhållen vålds-förståelse?* Artikel i: Socialmedicinsk tidskrift, ISSN 0037-833X, nr 6, s. 503-512
- Lundgren (2012) *Våldets normaliseringsprocess och andra vålds-förståelser*, utgiven av Roks 2012.
- Mellberg, N. (2002) *När det överkliga blir verklighet: Mödrars situation när deras barn utsätts för sexuella övergrepp av fäder*. Umeå: Boréa.
- Mellberg, N. (2004) *Mäns våld mot kvinnor: synliga mödrar och osynliga barn. En genomgång av svenskt offentligt tryck, facklit-teratur och forskning om mäns våld mot kvinnor och våld/sexu-ella övergrepp mot barn*. Avdelningen för samhällsvetenskaplig genusforskning, Uppsala universitet.
- Müller & Schröttle (2004) *Health, Well-Being and Personal Sa-fety of Women in Germany. A representative Study of Violence Against Women in Germany*. Federal Ministry for Family Affairs, Senior Citizens, Women and Youth, Berlin
- NCK – Nationellt centrum för kvinnofrid (2010), *Hedersrelate-rat våld och förtryck – en kunskaps- och forskningsöversikt*, NCK-rapport 2010:1, Uppsala universitet.
- NCK – Nationellt centrum för kvinnofrid (2014), *Våld och hälsa – En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsut-satthet samt kopplingen till hälsa*, NCK-rapport 2014:1, Uppsala universitet.
- NCK – Nationellt centrum för kvinnofrid (2022) *Behandling av för-övare dömda för våld i nära relationer*, <https://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vald-i-nara-relationer/behand-ling-av-forovare/> [hämtad 2022-11-02]
- NIKK, Nordisk information för kunskap om kön, på uppdrag av Nordiska ministerrådet (2020), *Sexuellt trakasserad på jobbet – En nordisk forskningsöversikt i korthet*, Göteborg.
- Nilsson (2013) *Incestdebatten i Sverige 1982–96*. Sosiologi idag Vol 43 nr 4 s. 15–44
- Nilsson & Lövkrona (2020) *Våldets kön: kulturella föreställningar, funktioner och konsekvenser*. Lund: Studentlitteratur.
- Roks – Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sveri-ge (2015) *Roks kunskapsbas*

- Rönnblom, Alnebratt, Eduards, Johansson, Öjehag-Pettersson (2022). *Trängd demokrati: om politikens vardag och om att vara människa*, Möklinta : Gidlunds förlag
- SCB (2021) *Kvinnors trygghet 2021 Teknisk rapport – En beskrivning av genomförande och metoder*, 2021-09-10. Beteckning: 8984098/253948
- Schlytter, Högdin, Ghadimi, Backlund och Rexvid (2009) *Oskuld och heder. En undersökning av flickor och pojkar som lever under hedersrelaterad kontroll i Stockholm stad – omfattning och karaktär*. Stockholm: Stockholms stad.
- Smith, M. D. (1994). *Enhancing the Quality of Survey Data on Violence against Women: A Feminist Approach*. Gender and Society, 8(1): 109–127.
- Socialstyrelsen (2022) Meddelande nr 3/2022 art.nr. 2022-6-8012
- Solanas (2003) *SCUM manifest*, översättning och förord av Stridsberg, Modernista förlag 2003.
- Svedin, Landberg & Jonsson (2021) *Unga sex & internet efter #metoo*. Stiftelsen Allmänna Barnhuset.
- SVT (2005) *Könskriget del 2*, sändes 2005-05-15
- TT (2019) *Behandling för män som slår kvinnor byts ut*, Aftonbladet 2019-12-16. <https://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vald-i-nara-relationer/behandling-av-forovare/> [hämtad 2022-11-02]
- Uppsala universitet (2022) *Om Sextortion*, <https://www.statsvet.uu.se/forskning/sextortion/> [hämtad 2022-11-01]
- van de Mortel, T.F. (2008) *Faking it: Social desirability response bias in self-report research*. The Australian Journal of Advanced Nursing, 25(4): 40–48.
- Vera-Grey, F (2018) *The Right Amount of Panic: How women trade freedom for safety*. Bristol University Press.
- Walby, S., Towers, J., Balderston, S., Corradi, C., Francis, B., Heiskanen, M., Helweg-Larsen, K., Mergaert, L., Olive, P., Palmer, E., Stöckl, H., & Strid, S. (2017). *The concept and measurement of violence* (1st ed.). Bristol: Bristol University Press.
- Weilander (2020), *Konstruktionen av kvinnojoursrörelsen i Sveriges offentliga politik mellan åren 2008–2019: En kritisk diskursanalys om relationen mellan stat, marknad och kvinnojour-*

- rörelsen [Självständigt arbete på avancerad nivå, Stockholms Universitet], DiVA. urn:nbn:se:su:diva-183318
- Wendt Höjer, M. (2005) *Skamfläcken. Slutrapport Våldsamt jämställt*, Brottsoffermyndigheten.
- Wendt Höjer (2002), *Rädslans politik – Våld och sexualitet i den svenska demokratin*, Liber, Lund
- Wendt Höjer, Maria & Åse, Cecilia (1996). *Politikens paradoxer: en introduktion till feministisk politisk teori*. 1. uppl. Bjärred: Academia adacta
- Westerstrand (2010). *Kung slår dam: våldsforskningsmetodologi i ett våldsamt jämställt Sverige*. Sociologisk Forskning 47 (3):5–34. <https://doi.org/10.37062/sf.47.18460>.
- Westerstrand, J. (2018) *Institutionell immunitet, kritik och akademi. Bo Rothstein och kampen mot könsforskarna*. Genusvetenskaplig tidskrift, vol 39 nr 1 s. 1–37 2018
- WHO (2007) *Challenges to measuring violence against women*. Department of gender, Women and Health. Geneva: World Health Organization.
- WHO (2021) *Violence against women prevalence estimates, 2018: global, regional and national prevalence estimates for intimate partner violence against women and global and regional prevalence estimates for non-partner sexual violence against women*. Geneva: World Health Organization.
- Etikprövningsmyndigheten, Dnr 2021-01560

Appendix

Datainsamlingsmetod

Det empiriska underlaget för analyserna som presenteras i denna rapport är en enkätundersökning som genomfördes av Statistiska Centralbyrån (SCB) under april till augusti 2021 på uppdrag av Roks. Enkäten skickades till ett obundet slumpmässigt urval om 14 967 kvinnor i åldrarna 18–86 år och 6 611 kvinnor besvarade enkäten, vilket ger en svarsfrekvens på 44,2 procent. Enkätsvaren kompletterades av SCB med registerdata för följande uppgifter: födelseland, högsta uppnådda utbildningsnivå, nettointkomst och sammanräknad förvärvsinkomst, huvudsaklig inkomstkälla, kommunkod, demografiska statistikområden, ålder på kvinnans samtliga barn.

”Totalt fem utskick gjordes. Samtliga utskick gjordes med post. I ett informationsbrev ombads urvalspersonerna att besvara frågorna och skicka svaret till SCB. I informationsbrevet kunde urvalspersonerna läsa om undersökningens bakgrund, syfte och att undersökningen genomfördes i samarbete mellan Roks och SCB. Informationsbrevet informerade också om att uppgifter om ålder, utbildning, inkomst, var kvinnan bor, födelseland och eventuella barns ålder hämtades från SCB:s register och att en avidentifierad datafil levereras till Roks och Örebro universitet. Brevet informerade även om dataskyddslagstiftningen samt offentlighets- och sekretesslagen och att det var frivilligt att medverka i undersökningen.” (*Teknisk rapport*, SCB 2021)

Bortfall kan betyda både att enkäter förblir helt obesvarade (externt bortfall) och att vissa frågor i annars besvarade enkäter är obesvarade (internt bortfall). För detaljerad information om det externa bortfallet se SCB:s tekniska rapport om undersökningen, sidan 6. Det interna bortfallet varierar från fråga till fråga, för de flesta frågor ligger det på mellan 1–11 procent. Det block av frågor som har högt internt bortfall är frågor om våld från män som kvinnan är släkt med, samtliga frågor i det blocket har ett bortfall på 7–8 procent. Vi tolkar detta som att just dessa frågor är de frågor som flest kvinnor upplevt som svåra att svara på, antingen för att de minns erfarenheter som ligger nära de handlingar som efterfrågas, men inte tydligt uppfyller det som efterfrågas, eller för att händelserna ligger relativt långt bak i tiden och att respondenterna

därför tvekar på om de kan lita på sitt minne från den tiden. Våld är ett fenomen med vaga gränser, och det finns ingen perfekt operationalisering av våld, oavsett vilka konkreta frågor som används för att fånga begreppet våld så krävs ett tolkande arbete från respondentens sida för att producera så goda svar som möjligt på enkäten.

Analysmetod

Analysarbetet består av olika delar: tvättning, viktning, aggregering, tabulering/visualisering.

Tvättningen har i det här sammanhanget bestått i att rensa bort eller tolka tvetydiga svar (respondenten har fyllt i två alternativ på en fråga där man bara skulle ge ett svar). När två svar givits på en fråga på nominalskalenivå har svaren rensats bort; när två svar har givits på en fråga på ordinalskalenivå har det svar som innebär det har det maximala alternativet valts. Det ska dock påpekas att multipla svar är ovanligt, så att dessa justeringar påverkar inte resultaten överlag.

Viktning innebär att man estimerar den procentuella fördelningen över svarsalternativen i befolkningen utifrån de resultat man har i stickprovet – och därvidlag tar hänsyn till att bortfallet varierar mellan olika kategorier av respondenter. Viktningen förutsätter att man vet något om dem som inte svarat, t.ex. kön, ålder, födelseland, utbildningsnivå. Viktning går sedan till så att man beräknar vilken effekt på risken för bortfall som de här variablerna har. De som har svarat tillskrivs utifrån deras egenskaper på de variablerna viktningen baseras på en vikt sådan att ju högre risk för bortfall en viss egenskap innebär ju högre vikt till dem med den egenskapen som har svarat på enkäten. SCB har beräknat vikter för alla individer som ingår i datamängden, och vi har genomgående använt dessa vikter när vi beräknat de procentandelar som redovisas i rapporten.

Aggregering innebär att man konstruerar nya variabler som sammanfattar två eller flera befintliga variabler. Den vanligaste formen av aggregering har varit att konstruera en variabel som mäter den totala utsattheten från 15-årsdagen från två enkätfrågor som mäter utsattheten de senaste 12 månaderna respektive utsattheten från 15-årsdagen och till för 12 månader sedan, men även många sam-

manfattande aggregerade mått har konstruerats, och typiskt sett har vi då konstruerat *dikotoma* aggregerade mått, dvs mått som anger om någon av de underliggande variablerna är uppfylld eller om samtliga innebär avsaknad av det som mäts. Dikotoma aggregerade mått har den fördelen att vi för samtliga kvinnor (eller för en specifik grupp av kvinnor) kan redovisa en siffra: andelen utsatta, men de har också nackdelen att de döljer skillnader i grad av utsatthet.

Arbetet med enkäten och referensgrupp

Enkäten till denna studie har tagits fram i ett samarbete mellan Roks, Örebro universitet och Statistiska centralbyrån under ledning och koordinering av fil.dr. Åsa Eldén och fil.mag Petra OrNSTEIN. Arbetet har innefattat att skapa en enkät som medger jämförelser med enkäten bakom *Slagen dam* men som är anpassad efter dagens förhållanden och som kunde fånga erfarenheter av våldsutsatthet under pandemin. Det som främst har tillkommit är frågor om ekonomiskt våld, preciserade frågor om våld från manliga släktingar, frågor om digitalt våld samt frågor om pandemins effekter. Frågor från den tidigare enkäten har tagits bort (preciserade frågor om polisanmälan, öppna frågor om våldserfarenheter, frågor om registerdata som vi har köpt in istället).

Arbetet med att konstruera enkäten påbörjades under hösten 2020 och enkäten sändes ut i april 2021. Enkäten pilottestades i tre grupper jourkvinnor- och tjejer under hösten 2020. Till studien har en referensgrupp varit knuten med medlemmar från Statistiska Centralbyrån, Brottsförebyggande rådet, Nationella sekretariatet för genusforskning, Brottsoffermyndigheten och Jämställdhetsmyndigheten samt författare till den tidigare studien, *Slagen dam*. Referensgruppen har haft två möten under rapportens tillblivelse. Utkast till rapporten har behandlats vid ett seminarium vid Örebro universitet hösten 2021, Institutionen för humaniora, utbildnings- och samhällsvetenskap. Socialstyrelsen har beviljat anslag till denna studie, under Roks projekt "Flyttar pandemin gränser för våld?"

Kvinnors trygghet

Kvinnors trygghet 2021

Du har blivit slumpmässigt vald att svara på den här enkäten. Tack för att du vill svara, du ger oss viktig kunskap om kvinnors och tjejers trygghet!

I den här enkäten ställer vi frågor om dina erfarenheter av att vara utsatt av män och killar. Vi vet att kvinnor och tjejer också utsätter andra kvinnor och tjejer. Men detta är något andra undersökningar tittar på.

Vi vet också att många tjejer är utsatta när de är unga. Men i den här enkäten frågar vi bara om våld efter din 15-årsdag, med undantag från några frågor i slutet av enkäten.

Enkäten följer **olika typer av relationer** med män och killar.

Vi frågar om dina relationer eller kontakter med män utanför sexuella relationer och familj eller släkt. Vi frågar också om män som du har eller har haft en sexuell relation med men som du inte bott tillsammans med. Vi frågar även om män som du är släkt med och om män som du är eller har varit gift eller sambo med.

Varje ny relation kommer i ett **nytt avsnitt** och har en **ny färg**.

Antalet frågor som du får varierar utifrån vilka relationer du har erfarenhet av.

Frågeblanketten läses maskinellt. Vi ber dig därför att:

- Använda bläckpenna
- Skriva tydliga siffror, så här:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	0
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
- Markera dina svar med kryss, så här: ☒
- Om du svarat fel täck hela rutan med det felaktiga krysset, så här:

Hushåll, hälsa och trygghet

Vi börjar med att fråga om ditt hushåll, din hälsa och din trygghet i vardagen.

1. **Om du räknar med dig själv, hur många personer är ni i hushållet?**
Ett hushåll är personer som regelbundet bor och äter tillsammans och använder sina inkomster tillsammans. Räkna också med dig själv!

--	--

personer

2. **Vem är med i hushållet förutom du?**

Du kan kryssa i flera svar

- ☐ Din make, maka eller sambo
☐ Dina barn
☐ Andra barn
☐ Dina föräldrar
☐ Andra släktingar
☐ Andra personer
☐ Inga andra, jag bor ensam

3. **Hur tycker du att din hälsa är?**

- ☐ Mycket bra
☐ Bra
☐ Okej
☐ Dålig
☐ Mycket dålig
☐ Vet inte

4. **Finns det saker du inte kan göra hemma, på jobbet eller i skolan, på grund av funktionsnedsättning eller problem med din hälsa?**

- ☐ Ja
☐ Nej

5. Har du under den senaste månaden haft något eller några av dessa besvär?
Du kan kryssa i flera svar

- ☐ Huvudvärk
☐ Ont i magen
☐ Ofta värk någon annanstans i kroppen
☐ Trötthet eller ingen lust att göra saker
☐ Inget av detta

6. Har du under den senaste månaden haft något eller några av dessa problem?
Du kan kryssa i flera svar

- ☐ Svårt att koncentrera dig
☐ Svårt att sova eller mardrömmar
☐ Stress
☐ Överansträngning eller utbrändhet
☐ Depression eller nedstämdhet
☐ Ängest
☐ Inget av detta

7. När du går hem ensam när det är mörkt, hur känner du dig då?

- ☐ Mycket orolig
☐ Lite orolig
☐ Inte alls orolig
☐ Jag går inte hem ensam när det är mörkt eftersom jag är rädd för våld
☐ Jag går inte hem ensam när det är mörkt, men av andra skäl än att jag är rädd
☐ Vet inte

8. Är du orolig för att en okänd man ska vara våldsam mot dig?

- ☐ Ja, mycket orolig
☐ Ja, lite orolig
☐ Nej, inte alls orolig
☐ Vet inte

9. Har du förberett dig för situationer med våld genom att...

	Ja	Nej
a. tänka på vad du ska göra i en våldssituation?	☐	☐
b. planera och ändra din hemväg?	☐	☐
c. välja att prata i telefon när du går hem?	☐	☐
d. ha med dig något föremål som du kan använda för att försvara dig med?	☐	☐
e. Har du förberett dig för situationer med våld på annat sätt?	☐	☐

Män utanför sexuella relationer och familj

Nu kommer några frågor om erfarenheter av *trakasserier och kontroll utanför sexuella relationer och familj eller släkt*. Det kan till exempel vara vänner, studiekamrater eller arbetskamrater, eller okända män.

Det handlar alltså om män som du *inte har och inte har haft en sexuell relation med, och som du inte är släkt med*.

ALLA FRÅGOR ÄR OM HÄNDELSER EFTER DIN 15-ÅRS DAG OCH FRAMÅT

- 10. Många kvinnor får oönskad uppmärksamhet från män. Har en man som du *inte har och inte har haft en sexuell relation med och inte är släkt med*, på ett sätt som du tycker varit obehagligt...**

Kryssa i svar både för "de senaste 12 månaderna" och "tidigare", alltså två kryss per rad

		<u>De senaste 12 månaderna</u>		<u>Tidigare</u>	
		Ja	Nej	Ja	Nej
a.	kommenterat din kropp eller ditt privatliv, eller gjort sexuella närmanden per telefon, brev eller sociala medier?	☐	☐	☐	☐
b.	skickat sexuella bilder till dig, eller bett att du ska skicka sexuella bilder till honom?	☐	☐	☐	☐
c.	fortsatt att ta kontakt fast du inte önskat det?	☐	☐	☐	☐
d.	lutat sig över dig, kommit för nära, pratat om din kropp eller ditt privatliv, eller gjort sexuella närmanden?	☐	☐	☐	☐
e.	följt efter dig?	☐	☐	☐	☐

- 11. Har en man som du *inte har och inte har haft en sexuell relation med och inte är släkt med*...**

Kryssa i svar både för "de senaste 12 månaderna" och "tidigare", alltså två kryss per rad

		<u>De senaste 12 månaderna</u>		<u>Tidigare</u>	
		Ja	Nej	Ja	Nej
a.	låt dig förstå att det kan skada ditt jobb eller dina studier om du inte accepterar att ha sex med honom?	☐	☐	☐	☐
b.	erbjudit dig en tjänst eller förmån, till exempel betyg, jobb, intyg eller kontrakt i utbyte mot en sexuell handling?	☐	☐	☐	☐
c.	erbjudit dig gåvor eller betalning i utbyte mot sex?	☐	☐	☐	☐

Om du aldrig varit med om något av det som står i fråga 10 eller 11, fortsatt till fråga 14.

Män utanför sexuella relationer och familj

- 12. Om du varit med om något av det som står i fråga 10 eller 11, vem var mannen eller männen som gjorde det?**

Du kan kryssa i flera svar

- ☐ Chef, handledare, lärare eller tränare
- ☐ Arbetskamrat eller studiekamrat
- ☐ Klient, kund eller patient
- ☐ Läkare, psykolog eller kurator
- ☐ Ungdomsledare, präst, imam eller liknande
- ☐ Vän
- ☐ Bekant, granne eller annan person som du känner lite
- ☐ Någon okänd

- 13. a) Om du har varit med om något av det som står i fråga 10 eller 11, tycker du att det har förändrats under corona-pandemin?**

- ☐ Ja, det har blivit värre
- ☐ Ja, det har blivit bättre
- ☐ Nej, det har inte förändrats
- ☐ Vet inte eller minns inte
- ☐ Inte relevant

- b) Om det har förändrats, berätta på vilket sätt:**

Män utanför sexuella relationer och familj

Nu kommer några frågor om olika former av hot, fysiskt våld och sexuella övergrepp.

Frågorna är fortfarande om män **utanför sexuella relationer och familj**. Det kan till exempel vara vänner, studiekamrater, arbetskamrater eller okända män. Det är alltså män som du **inte har och inte har haft en sexuell relation med och som du inte är nära släkt med**.

ALLA FRÅGOR ÄR OM HÄNDELSER EFTER DIN 15-ÅRS DAG OCH FRAMÅT

14. Har en man som du **inte har och inte har haft en sexuell relation med och inte är släkt med...**

Kryssa i svar både för "de senaste 12 månaderna" och "tidigare", alltså två kryss per rad

		<u>De senaste 12 månaderna</u>		<u>Tidigare</u>	
		Ja	Nej	Ja	Nej
a.	per telefon, brev eller sociala medier hotat att skada dig?	☐	☐	☐	☐
b.	ansikte mot ansikte hotat att skada dig fysiskt?	☐	☐	☐	☐
c.	utsatt dig för fysiskt våld, till exempel knuffat, slagit dig, hållit fast, bitit eller knivskurit dig?	☐	☐	☐	☐
d.	mot din vilja tagit eller spridit sexuella bilder på dig?	☐	☐	☐	☐
e.	tagit i dig på ett sexuellt sätt mot din vilja, till exempel tafsat, tagit tag i, hållit fast, kysst eller kramat?	☐	☐	☐	☐
f.	fått dig att delta i en sexuell aktivitet fast du visade att du inte ville?	☐	☐	☐	☐
g.	försökt tvinga dig till en sexuell aktivitet med hot, med att göra dig illa eller då du inte kunnat försvara dig, till exempel för att du sovit eller varit berusad?	☐	☐	☐	☐
h.	tvingat dig till en sexuell aktivitet med hot, med att göra dig illa eller då du inte kunnat försvara dig, till exempel för att du sovit eller varit berusad?	☐	☐	☐	☐

Om du aldrig varit med om något av det som står i fråga 14, fortsätt till fråga 19.

15. Om du varit med om något av det som står i fråga 14, vem var mannen eller männen som gjorde det?

Du kan kryssa i flera svar

- ☐ Chef, handledare, lärare eller tränare
- ☐ Arbetskamrat eller studiekamrat
- ☐ Klient, kund eller patient
- ☐ Läkare, psykolog eller kurator
- ☐ Ungdomsledare, präst, imam eller liknande
- ☐ Vän
- ☐ Bekant, granne eller annan person som du känner lite
- ☐ Någon okänd

Män utanför sexuella relationer och familj

16. Hur många gånger har du varit med om något av det som står i fråga 14?

De senaste 12 månaderna

- ☐ 1 gång
☐ 2-10 gånger
☐ 11-50 gånger
☐ Fler än 50 gånger
☐ Vet inte eller minns inte

Tidigare

- ☐ 1 gång
☐ 2-10 gånger
☐ 11-50 gånger
☐ Fler än 50 gånger
☐ Vet inte eller minns inte

17. Var har du varit med om något av det som står i fråga 14?

Du kan kryssa i flera svar

- ☐ I din egen bostad
☐ I någon annans bostad
☐ I din skola eller på din arbetsplats
☐ På en plats där det finns andra, till exempel restaurang, konsert eller folksamling
☐ På en plats där det inte finns andra, till exempel park, skog eller tom gata
☐ På någon form av kollektivtrafik, till exempel buss
☐ I något annat fordon, till exempel bil eller taxi
☐ På något annat ställe
☐ Vet inte eller minns inte

18. a) Om du har varit med om något av det som står i fråga 14, tycker du att det har förändrats under corona-pandemin?

- ☐ Ja, det har blivit värre
☐ Ja, det har blivit bättre
☐ Nej, det har inte förändrats
☐ Vet inte eller minns inte
☐ Inte relevant

b) Om det har förändrats, berätta på vilket sätt:

Män som du har eller har haft en sexuell relation med men inte bott tillsammans med

Nu kommer några frågor om kontroll, hot och våld från exempelvis pojkvänner, särbos eller någon du haft en kortare sexuell relation med.

Det är **män som du har eller har haft en sexuell relation med, men som du inte varit gift eller bott tillsammans med.**

Om du aldrig har haft en sådan relation, fortsätt till fråga 25.

KOM IHÅG: ALLA FRÅGOR ÄR OM HÄNDELSER EFTER DIN 15-ÅRSDAG OCH FRAMÅT

19. Har en man som du har eller har haft en sexuell relation med men inte varit gift eller bott tillsammans med...

Kryssa i svar både för "de senaste 12 månaderna" och "tidigare", alltså två kryss per rad

		De senaste 12 månaderna		Tidigare	
		Ja	Nej	Ja	Nej
a.	kallat dig saker som fått dig att känna dig underlägsen och dålig?	☐	☐	☐	☐
b.	postat något i sociala medier om dig som du inte velat och tyckt varit obehagligt?	☐	☐	☐	☐
c.	krävt att få veta vem du träffat och vad du gjort?	☐	☐	☐	☐
d.	följt efter dig för att kontrollera dig eller så att du blivit rädd?	☐	☐	☐	☐
e.	använt pornografi på ett sätt som du upplevt obehagligt eller kränkande?	☐	☐	☐	☐
f.	hindrat dig från att gå ut, träffa vänner, arbeta eller studera?	☐	☐	☐	☐
g.	hotat att skada sig själv?	☐	☐	☐	☐
h.	sagt att du har dåligt rykte?	☐	☐	☐	☐

Om du aldrig varit med om något av det som står i fråga 19, fortsätt till fråga 21.

20. a) Om du har varit med om något av det som står i fråga 19, tycker du att det har förändrats under corona-pandemin?

- ☐ Ja, det har blivit värre
☐ Ja, det har blivit bättre
☐ Nej, det har inte förändrats
☐ Vet inte eller minns inte
☐ Inte relevant

b) Om det har förändrats, berätta på vilket sätt:

Män som du har eller har haft en sexuell relation med men inte bott tillsammans med
21. Har en man du har eller har haft en sexuell relation med men inte varit gift eller bott tillsammans med...

Kryssa i svar både för "de senaste 12 månaderna" och "tidigare", alltså två kryss per rad

		<u>De senaste 12 månaderna</u>		<u>Tidigare</u>	
		Ja	Nej	Ja	Nej
a.	per telefon, brev eller sociala medier hotat att skada dig?	☐	☐	☐	☐
b.	ansikte mot ansikte hotat att skada dig fysiskt?	☐	☐	☐	☐
c.	utsatt dig för fysiskt våld, till exempel knuffat, slagit dig, hållit fast, bitit eller knivskurit dig?	☐	☐	☐	☐
d.	mot din vilja tagit eller spridit sexuella bilder på dig?	☐	☐	☐	☐
e.	fått dig att delta i en sexuell aktivitet fast du visade att du inte ville?	☐	☐	☐	☐
f.	tagit i dig på ett sexuellt sätt mot din vilja, till exempel tafsat, tagit tag i, hållit fast, kysst eller kramat?	☐	☐	☐	☐
g.	försökt tvinga dig till en sexuell aktivitet med hot, med att göra dig illa eller då du inte kunnat försvara dig, till exempel för att du sovit eller varit berusad?	☐	☐	☐	☐
h.	tvingat dig till en sexuell aktivitet med hot, med att göra dig illa eller då du inte kunnat försvara dig, till exempel för att du sovit eller varit berusad?	☐	☐	☐	☐

Om du aldrig varit med om något av det som står i fråga 21, fortsätt till fråga 25.

Män som du har eller har haft en sexuell relation med men inte bott tillsammans med
22. Hur många gånger har du varit med om något av det som står i fråga 21?
De senaste 12 månaderna

- ☐ 1 gång
☐ 2-10 gånger
☐ 11-50 gånger
☐ Fler än 50 gånger
☐ Vet inte eller minns inte

Tidigare

- ☐ 1 gång
☐ 2-10 gånger
☐ 11-50 gånger
☐ Fler än 50 gånger
☐ Vet inte eller minns inte

23. Var har du varit med om något av det som står i fråga 21?
Du kan kryssa i flera svar

- ☐ I din egen bostad
☐ I någon annans bostad
☐ I din skola eller på din arbetsplats
☐ På en plats där det finns andra, till exempel restaurang, konsert eller folksamling
☐ På en plats där det inte finns andra, till exempel park, skog eller tom gata
☐ På någon form av kollektivtrafik, till exempel buss
☐ I något annat fordon, till exempel bil eller taxi
☐ På något annat ställe
☐ Vet inte eller minns inte

24. a) Om du har varit med om något av det som står i fråga 21, tycker du att det har förändrats under corona-pandemin?

- ☐ Ja, det har blivit värre
☐ Ja, det har blivit bättre
☐ Nej, det har inte förändrats
☐ Vet inte eller minns inte
☐ Inte relevant

b) Om det har förändrats, berätta på vilket sätt:

Män som du är släkt med

Nu kommer några frågor om erfarenheter av trakasserier och kontroll från **män som du är släkt med**. Det kan till exempel vara pappor, bröder eller andra släktingar. Räkna med alla de män och killar som du själv tycker är en del av din familj eller släkt.

Vi vet att också kvinnor och tjejer utsätter andra kvinnor och tjejer inom familjen för våld. Men här är det kontroll och våld från män och killar som vi vill veta mer om

KOM IHÅG: ALLA FRÅGOR ÄR OM HÄNDELSER EFTER DIN 15-ÅRS DAG OCH FRAMÅT

25. Har en man som du är släkt med...

Kryssa i svar både för "de senaste 12 månaderna" och "tidigare", alltså två kryss per rad

		<u>De senaste 12 månaderna</u>		<u>Tidigare</u>	
		Ja	Nej	Ja	Nej
a.	kallat dig saker som fått dig att känna dig underlägsen och dålig?	☐	☐	☐	☐
b.	postat något i sociala medier om dig som du inte velat och tyckt varit obehagligt?	☐	☐	☐	☐
c.	kommenterat din kropp eller ditt privatliv eller sex på ett sätt som du tycker varit obehagligt?	☐	☐	☐	☐
d.	följt efter dig för att kontrollera dig eller så att du blivit rädd?	☐	☐	☐	☐
e.	hindrat dig från att gå ut, träffa vänner, arbeta eller studera?	☐	☐	☐	☐
f.	hotat att skada sig själv?	☐	☐	☐	☐
g.	sagt att du har dåligt rykte?	☐	☐	☐	☐

Om du aldrig varit med om något av det som står i fråga 25, fortsatt till fråga 28.

26. Om du varit med om något av det som står i fråga 25, vem var mannen eller männen som gjorde det?

Du kan kryssa i flera svar

- ☐ Pappa eller bonuspappa
- ☐ Bror eller bonusbror
- ☐ Son, bonusson eller svärson
- ☐ Farfar, morfar, farbror eller morbror
- ☐ Kusin
- ☐ Annan släkting

Män som du är släkt med

27. a) Om du har varit med om något av det som står i fråga 25, tycker du att det har förändrats under corona-pandemin?

- ☐ Ja, det har blivit värre
☐ Ja, det har blivit bättre
☐ Nej, det har inte förändrats
☐ Vet inte eller minns inte
☐ Inte relevant

b) Om det har förändrats, berätta på vilket sätt:

Nu kommer några frågor om olika former av *hot*, *fysiskt våld* och *sexuella övergrepp*.

Frågorna är fortfarande om **män som du är släkt med**. Det kan till exempel vara pappor, bröder eller andra släktingar. Räkna med alla de män och killar som du själv tycker är en del av din familj eller släkt.

KOM IHÅG: ALLA FRÅGOR ÄR OM HÄNDELSER EFTER DIN 15-ÅRS DAG OCH FRAMÅT

28. Har en man som du är släkt med ...

Kryssa i svar både för "de senaste 12 månaderna" och "tidigare", alltså två kryss per rad

		De senaste 12 månaderna		Tidigare	
		Ja	Nej	Ja	Nej
a.	per telefon, brev eller sociala medier hotat att skada dig?	☐	☐	☐	☐
b.	ansikte mot ansikte hotat att skada dig fysiskt?	☐	☐	☐	☐
c.	utsatt dig för fysiskt våld, till exempel knuffat, slagit dig, hållit fast, bitit eller knivskurit dig?	☐	☐	☐	☐
d.	mot din vilja tagit eller spridit sexuella bilder på dig?	☐	☐	☐	☐
e.	tagit i dig på ett sexuellt sätt mot din vilja, till exempel tafsat, tagit tag i, hållit fast, kysst eller kramat?	☐	☐	☐	☐
f.	använt pornografi på ett sätt som du tyckt varit obehagligt eller kränkande?	☐	☐	☐	☐
g.	försökt tvinga dig till en sexuell aktivitet med hot, med att göra dig illa eller då du inte kunnat försvara dig, till exempel för att du sovit eller varit berusad?	☐	☐	☐	☐
h.	tvingat dig till en sexuell aktivitet med hot, med att göra dig illa eller då du inte kunnat försvara dig, till exempel för att du sovit eller varit berusad?	☐	☐	☐	☐

Om du aldrig varit med om något av det som står i fråga 28, fortsätt till fråga 32.

Män som du är släkt med

29. Om du varit med om något av det som står i fråga 28, vem var mannen eller männen som gjorde det?

Du kan kryssa i flera svar

- ☐ Pappa eller bonuspappa
- ☐ Bror eller bonusbror
- ☐ Son, bonusson eller svärson
- ☐ Farfar, morfar, farbror eller morbror
- ☐ Kusun
- ☐ Annan släkting

30. Hur många gånger har du varit med om något av det som står i fråga 28?

De senaste 12 månaderna

- ☐ 1 gång
- ☐ 2-10 gånger
- ☐ 11-50 gånger
- ☐ Fler än 50 gånger
- ☐ Vet inte eller minns inte

Tidigare

- ☐ 1 gång
- ☐ 2-10 gånger
- ☐ 11-50 gånger
- ☐ Fler än 50 gånger
- ☐ Vet inte eller minns inte

31. a) Om du har varit med om något av det som står i fråga 28, tycker du att det har förändrats under corona-pandemin?

- ☐ Ja, det har blivit värre
- ☐ Ja, det har blivit bättre
- ☐ Nej, det har inte förändrats
- ☐ Vet inte eller minns inte
- ☐ Inte relevant

b) Om det har förändrats, berätta på vilket sätt:

Nuvarande make eller sambo

Nu kommer några frågor som handlar om det **äktenskap eller samboförhållande som du har nu, om du lever med en man.**

Om du inte är gift eller sambo med en man idag men har varit det tidigare, fortsätt till fråga 51.

Om du aldrig har varit gift eller sambo med en man, fortsätt till fråga 69.

32. Hur länge har ni varit tillsammans? Räkna från när ni började er relation.

Skriv antal år och månader.

Om relationen varit längre tid än 2 år behöver du bara skriva hur många år

År: Månader:

33. Hur tycker du att ditt och din nuvarande makes eller sambos förhållande är?

- ☐ Mycket bra
☐ Bra
☐ Okej
☐ Dåligt
☐ Mycket dåligt
☐ Vet inte eller vill inte svara

34. Vilken har varit din nuvarande makes eller sambos sysselsättning det senaste året?

Sysselsättning är vad han gör. Välj det han har gjort mest.

- ☐ Anställd
☐ Företagare
☐ Studerande
☐ Söker arbete
☐ Föräldraledig eller sjukskriven
☐ Pensionär
☐ Annat
☐ Vet inte

35. Vilken är den högsta utbildning din nuvarande make eller sambo avslutat?

Kryssa i det som passar bäst

- ☐ Han har inte avslutat någon utbildning
☐ Grundskola
☐ Gymnasieutbildning eller yrkesutbildning
☐ Universitet, högskola eller eftergymnasial utbildning upp till tre år
☐ Universitet, högskola eller eftergymnasial utbildning längre än tre år
☐ Vet inte

Nuvarande make eller sambo

36. Var är din nuvarande make eller sambo född?

- ☐ I Sverige
☐ I ett annat nordiskt land
☐ I ett annat europeiskt land
☐ I Afrika
☐ I Asien
☐ I Nordamerika
☐ I Sydamerika
☐ I Oceanien
☐ Vet inte

37. Hur ofta dricker din nuvarande make eller sambo alkohol?

- ☐ 4 gånger per vecka eller oftare
☐ 2 till 3 gånger per vecka
☐ 1 gång per vecka eller mer sällan
☐ Aldrig
☐ Vet inte

38. Hur ofta använder din nuvarande din make eller sambo droger?

- ☐ 4 gånger per vecka eller oftare
☐ 2 till 3 gånger per vecka
☐ 1 gång per vecka eller mer sällan
☐ Aldrig
☐ Vet inte

39. a) Passar någon eller några av de här beskrivningarna in på din nuvarande make eller sambo?

		Ja	Nej
1.	Han är svartsjuk och kräver att få veta vem du träffat och vad du gjort	☐	☐
2.	Han kallar dig kränkande saker	☐	☐
3.	Han får dig att känna dig underlägsen och dålig	☐	☐
4.	Han startar ofta bråk när du ska träffa släkt eller vänner	☐	☐
5.	Han hindrar dig från att träffa släkt eller vänner	☐	☐
6.	Han säger att du har dåligt rykte	☐	☐
7.	Han hotar att göra sig själv illa om du lämnar honom	☐	☐

Nuvarande make eller sambo

b) Här kommer ytterligare några beskrivningar. Passar någon eller några in på din nuvarande make eller sambo?

		Ja	Nej
1.	Du får inte bestämma om pengar eller köpa saker som du vill	☐	☐
2.	Han hindrar dig från att arbeta eller studera utanför hemmet	☐	☐
3.	Han skadar dina saker, ett husdjur eller annat du tycker om med avsikt	☐	☐
4.	Han tvingar dig att låna pengar, skriva på papper eller har använt dig på annat sätt för att tjäna pengar	☐	☐
5.	Han använder dina eller gemensamma pengar för att handla till sig själv	☐	☐

40. a) Om någon eller några av beskrivningarna i fråga 39 passar in på din nuvarande make eller sambo, tycker du att det har förändrats under corona-pandemin?

- ☐ Ja, det har blivit värre
☐ Ja, det har blivit bättre
☐ Nej, det har inte förändrats
☐ Vet inte eller minns inte
☐ Inte relevant

b) Om det har förändrats, berätta på vilket sätt:

41. a) Har din nuvarande make eller sambo varit hotfull mot dig på något eller några av dessa sätt? Kryssa i svar både för "de senaste 12 månaderna" och "tidigare", alltså två kryss per rad

		<u>De senaste 12 månaderna</u>		<u>Tidigare</u>	
		Ja	Nej	Ja	Nej
1.	Per telefon, brev eller sociala medier hotat att skada dig	☐	☐	☐	☐
2.	Ansikte mot ansikte hotat att skada dig fysiskt	☐	☐	☐	☐
3.	Hotat att skada dina eller era barn	☐	☐	☐	☐
4.	Hotat med kniv eller något annat vapen	☐	☐	☐	☐
5.	Varit hotfull på något annat sätt	☐	☐	☐	☐

Nuvarande make eller sambo

b) Har din nuvarande make eller sambo varit våldsam mot dig på något eller några av dessa sätt?

Kryssa i svar både för "de senaste 12 månaderna" och "tidigare", alltså två kryss per rad

		<u>De senaste 12 månaderna</u>		<u>Tidigare</u>	
		Ja	Nej	Ja	Nej
1.	Kastat något på dig som skulle kunna göra dig illa	☐	☐	☐	☐
2.	Knuffat dig, hållit fast dig eller släpat dig	☐	☐	☐	☐
3.	Slagit dig med öppen hand eller gett dig en örfil	☐	☐	☐	☐
4.	Slagit dig med knytnäven eller ett hårt föremål, eller sparkat dig	☐	☐	☐	☐
5.	Tagit stryptag på dig eller försökt kväva dig	☐	☐	☐	☐
6.	Bankat ditt huvud mot något	☐	☐	☐	☐
7.	Varit våldsam på något annat sätt	☐	☐	☐	☐

42. Har din nuvarande make eller sambo...

Kryssa i svar både för "de senaste 12 månaderna" och "tidigare", alltså två kryss per rad

		<u>De senaste 12 månaderna</u>		<u>Tidigare</u>	
		Ja	Nej	Ja	Nej
a.	använt pornografi på ett sätt som du tyckt varit obehagligt eller kränkande?	☐	☐	☐	☐
b.	mot din vilja tagit eller spridit sexuella bilder på dig?	☐	☐	☐	☐
c.	tagit i dig på ett sexuellt sätt mot din vilja, till exempel tafsat, tagit tag i, hållit fast, kysst eller kramat?	☐	☐	☐	☐
d.	fått dig att delta i någon form av sexuell aktivitet fast du visade att du inte ville?	☐	☐	☐	☐
e.	försökt tvinga dig till en sexuell aktivitet med hot, med att göra dig illa eller då du inte kunnat försvara dig, till exempel för att du sovit eller varit berusad?	☐	☐	☐	☐
f.	tvingat dig till en sexuell aktivitet med hot, med att göra dig illa eller då du inte kunnat försvara dig, till exempel för att du sovit eller varit berusad?	☐	☐	☐	☐

Nu kommer några frågor om de hot, det fysiska våld och de sexuella övergrepp som vi frågat om i fråga 41 och 42.

Om du aldrig varit med om något av det som står i fråga 41 eller 42, fortsatt till fråga 51.

Nuvarande make eller sambo

43. Hur många gånger har du blivit utsatt för hot, fysiskt våld eller sexuella övergrepp av din nuvarande make eller sambo?

De senaste 12 månaderna

- ☐ 1 gång
☐ 2-10 gånger
☐ 11-50 gånger
☐ Fler än 50 gånger
☐ Vet inte eller minns inte

Tidigare

- ☐ 1 gång
☐ 2-10 gånger
☐ 11-50 gånger
☐ Fler än 50 gånger
☐ Vet inte eller minns inte

44. När var första gången du var utsatt för hot, fysiskt våld eller sexuella övergrepp av din nuvarande make eller sambo?

- ☐ Under de senaste 6 månaderna
☐ För 6 till 12 månader sedan
☐ För 1 till 2 år sedan
☐ För 2 till 5 år sedan
☐ För mer än 5 år sedan
☐ Vet inte eller minns inte

45. När var senaste gången du var utsatt för hot, fysiskt våld eller sexuella övergrepp av din nuvarande make eller sambo?

- ☐ Under den senaste månaden
☐ För 2 till 12 månader sedan
☐ För 1 till 2 år sedan
☐ För 2 till 5 år sedan
☐ För mer än 5 år sedan
☐ Vet inte eller minns inte

46. a) Om du har varit utsatt för hot, fysiskt våld eller sexuella övergrepp av din nuvarande make eller sambo under corona-pandemin, tycker du att det har förändrats?

- ☐ Ja, det har blivit värre
☐ Ja, det har blivit bättre
☐ Nej, det har inte förändrats
☐ Vet inte eller minns inte
☐ Inte relevant

b) Om det har förändrats, berätta på vilket sätt:

Nuvarande make eller sambo

47. Blev du hotad eller utsatt för fysiskt våld eller sexuella övergrepp av din nuvarande make eller sambo innan ni gifte er eller flyttade ihop?

- ☐ Ja
☐ Nej
☐ Vet inte eller minns inte

48. Har du tillfälligt lämnat din nuvarande make eller sambo på grund av att hans hot, fysiska våld eller sexuella övergrepp?

- ☐ Ja
☐ Nej
☐ Vet inte eller minns inte

49. Om du har väntat barn med din nuvarande make eller sambo, utsatte han dig för någon form av hot, fysiskt våld eller sexuella övergrepp medan du var gravid?

- ☐ Ja, men hoten eller våldet började före graviditeten
☐ Ja, hoten eller våldet började under graviditeten
☐ Nej, men hoten eller våldet började innan barnet fyllt ett år
☐ Nej
☐ Vet inte eller minns inte
☐ Jag har inte väntat barn med min nuvarande make eller sambo

50. a) Om du har barn, har något av barnen sett eller hört din nuvarande make eller sambo vara våldsam mot dig?

- ☐ Ja
☐ Nej
☐ Vet inte eller minns inte
☐ Jag har inga barn

b) Om du har barn, har något av barnen blivit utsatt för fysiskt våld av din nuvarande make eller sambo?

- ☐ Ja
☐ Nej
☐ Vet inte eller minns inte
☐ Jag har inga barn

c) Om du har barn, har något av barnen blivit utsatt för sexuella övergrepp av din nuvarande make eller sambo?

- ☐ Ja
☐ Nej
☐ Vet inte eller minns inte
☐ Jag har inga barn

Om den relation du har nu är första gången du varit gift eller sambo med en man, fortsätt till fråga 69.

Före detta makar eller sambos

Nu kommer några frågor som handlar om **före detta manliga makar eller sambos**.

Om du inte har haft någon manlig make eller sambo, fortsatt till fråga 69.

51. a) Passar någon eller några av de här beskrivningarna in på någon tidigare make eller sambo?

		Ja	Nej
1.	Han var svartsjuk och krävde att få veta vem du träffat och vad du gjort	☐	☐
2.	Han kallade dig kränkande saker	☐	☐
3.	Han fick dig att känna dig underlägsen och dålig	☐	☐
4.	Han startade ofta bråk när du skulle träffa släkt eller vänner	☐	☐
5.	Han hindrade dig från att träffa släkt eller vänner	☐	☐
6.	Han sa att du hade dåligt rykte	☐	☐
7.	Han hotade att göra sig själv illa om du lämnade honom	☐	☐

b) Här kommer ytterligare några beskrivningar. Passar någon eller några in på någon tidigare make eller sambo?

		Ja	Nej
1.	Du fick inte bestämma om pengar eller köpa saker som du ville	☐	☐
2.	Han hindrade dig från att arbeta eller studera utanför hemmet	☐	☐
3.	Han skadade dina saker, ett husdjur eller annat du tyckte om med avsikt	☐	☐
4.	Han tvingade dig att låna pengar, skriva på papper eller använde dig på annat sätt för att tjäna pengar	☐	☐
5.	Han använde dina eller gemensamma pengar för att handla till sig själv	☐	☐

Före detta makar eller sambos

- 52. a) Har någon tidigare make eller sambo varit hotfull mot dig på något eller några av dessa sätt?**
Kryssa i svar både för "de senaste 12 månaderna" och "tidigare", alltså två kryss per rad

		<u>De senaste 12 månaderna</u>		<u>Tidigare</u>	
		Ja	Nej	Ja	Nej
1.	Per telefon, brev eller sociala medier hotat att skada dig?	☐	☐	☐	☐
2.	Ansikte mot ansikte hotat att skada dig fysiskt?	☐	☐	☐	☐
3.	Hotat att skada dina eller era barn	☐	☐	☐	☐
4.	Hotat med kniv eller något annat vapen	☐	☐	☐	☐
5.	Varit hotfull på något annat sätt	☐	☐	☐	☐

- b) Har någon tidigare make eller sambo varit våldsam mot dig på något eller några av dessa sätt?**

Kryssa i svar både för "de senaste 12 månaderna" och "tidigare", alltså två kryss per rad

		<u>De senaste 12 månaderna</u>		<u>Tidigare</u>	
		Ja	Nej	Ja	Nej
1.	Kastat något på dig som skulle kunna göra dig illa	☐	☐	☐	☐
2.	Knuffat dig, hållit fast dig eller släpat dig	☐	☐	☐	☐
3.	Slagit dig med öppen hand eller gett dig en örfil	☐	☐	☐	☐
4.	Slagit dig med knytnäven eller ett hårt föremål, eller sparkat dig	☐	☐	☐	☐
5.	Tagit stryptag på dig eller försökt kväva dig	☐	☐	☐	☐
6.	Bankat ditt huvud mot något	☐	☐	☐	☐
7.	Varit våldsam på något annat sätt	☐	☐	☐	☐

Före detta makar eller sambos

53. Har någon tidigare make eller sambo...

Kryssa i svar både för "de senaste 12 månaderna" och "tidigare", alltså två kryss per rad

		<u>De senaste 12 månaderna</u>		<u>Tidigare</u>	
		Ja	Nej	Ja	Nej
a.	använt pornografi på ett sätt som du tyckt varit obehagligt eller kränkande?	☐	☐	☐	☐
b.	mot din vilja tagit eller spridit sexuella bilder på dig?	☐	☐	☐	☐
c.	tagit i dig på ett sexuellt sätt mot din vilja, till exempel tafsat, tagit tag i, hållit fast, kysst eller kramat?	☐	☐	☐	☐
d.	fått dig att delta i någon form av sexuell aktivitet fast du visade att du inte ville?	☐	☐	☐	☐
e.	försökt tvinga dig till en sexuell aktivitet med hot, med att göra dig illa eller då du inte kunnat försvara dig, till exempel för att du sovit eller varit berusad?	☐	☐	☐	☐
f.	tvingat dig till en sexuell aktivitet med hot, med att göra dig illa eller då du inte kunnat försvara dig, till exempel för att du sovit eller varit berusad?	☐	☐	☐	☐

Om du aldrig varit med om hot, fysiskt våld eller sexuella övergrepp som står i fråga 52 eller 53 av en tidigare make eller sambo, fortsatt till fråga 69.

Senaste våldsamma före detta make eller sambo

Nu kommer frågor om ditt **senast avslutade förhållande** som var ett äktenskap eller samboförhållande där du blev utsatt för hot, fysiskt våld eller sexuella övergrepp.

Du ska alltså *inte* tänka på relationen du har nu, även om det är hot och våld i den.

Först kommer några allmänna frågor om din **senaste före detta make eller sambo** som utsatte dig för hot, fysiskt våld eller sexuella övergrepp.

54. Hur länge var ni tillsammans? Räkna från när ni började er relation.

Skriv antal år och månader.

Om relationen varit längre tid än 2 år behöver du bara skriva hur många år

År:

Månader:

55. Vilken var din före detta makes eller sambos sysselsättning under det sista året då ni levde tillsammans?

Sysselsättning är vad han gjorde. Välj det han gjorde mest.

- ☐ Anställd
- ☐ Företagare
- ☐ Studerande
- ☐ Sökte arbete
- ☐ Föräldraledig eller sjukskriven
- ☐ Pensionär
- ☐ Annat
- ☐ Vet inte

56. Vilken är den högsta utbildningsnivå din före detta make eller sambo avslutat?

Kryssa i det som passar bäst

- ☐ Har inte avslutat någon utbildning
- ☐ Grundskola
- ☐ Gymnasieutbildning eller yrkesutbildning
- ☐ Universitet, högskola eller eftergymnasial utbildning upp till tre år
- ☐ Universitet, högskola eller eftergymnasial utbildning längre än tre år
- ☐ Vet inte

57. Var är din före detta make eller sambo född?

- ☐ I Sverige
- ☐ I ett annat nordiskt land
- ☐ I ett annat europeiskt land
- ☐ I Afrika
- ☐ I Asien
- ☐ I Nordamerika
- ☐ I Sydamerika
- ☐ I Oceanien
- ☐ Vet inte

Senaste våldsamma före detta make eller sambo

58. Hur ofta drack din före detta make eller sambo alkohol?

- ☐ 4 gånger per vecka eller oftare
☐ 2 till 3 gånger per vecka
☐ 1 gång per vecka eller mer sällan
☐ Aldrig
☐ Vet inte

59. Hur ofta använde din före detta make eller sambo droger?

- ☐ 4 gånger per vecka eller oftare
☐ 2 till 3 gånger per vecka
☐ 1 gång per vecka eller mer sällan
☐ Aldrig
☐ Vet inte

60. Hur många gånger har du varit med om hot, fysiskt våld eller sexuella övergrepp, från din före detta make eller sambo?

- ☐ 1 gång
☐ 2 - 10 gånger
☐ 11 - 50 gånger
☐ Fler än 50 gånger
☐ Vet inte eller minns inte

61. Blev du hotad eller utsatt för fysiskt våld eller sexuella övergrepp, från din före detta make eller sambo innan ni gifte er eller flyttade ihop?

- ☐ Ja
☐ Nej
☐ Vet inte eller minns inte

62. Har du blivit hotad eller utsatt för fysiskt våld eller sexuella övergrepp, från din före detta make eller sambo när ni pratat om att separera?

- ☐ Ja, men våldet började tidigare
☐ Ja, våldet började tidigare, men blev värre när vi pratade om att separera eller när jag ville separera
☐ Ja, våldet började i samband med att vi pratade om att separera eller att jag ville separera
☐ Nej, men han utsatte mig för våld efter att vi separerat
☐ Nej
☐ Vet inte eller minns inte

Senaste våldsamma före detta make eller sambo

63. Har din före detta make eller sambo efter att ni skildes eller flyttade isär...

	Ja	Nej	Vet inte
a. fortsatt att ta kontakt fast du inte vill?	☐	☐	☐
b. gjort sig påmind på ett sätt som du upplevt som obehagligt?	☐	☐	☐
c. förföljt dig?	☐	☐	☐
d. hotat dig per telefon, brev eller i sociala medier?	☐	☐	☐
e. ansikte mot ansikte hotat att skada dig?	☐	☐	☐
f. hotat att starta ett rykte om dig?	☐	☐	☐
g. kommit till din bostad mot din vilja?	☐	☐	☐
h. utsatt dig för fysiskt våld eller sexuella övergrepp?	☐	☐	☐

64. Om du väntade barn med din före detta make eller sambo, utsatte han dig för någon form av hot, fysiskt våld eller sexuella övergrepp medan du var gravid?

- ☐ Ja, men hoten eller våldet började före graviditeten
- ☐ Ja, hoten eller våldet började under graviditeten
- ☐ Nej, men hoten eller våldet började innan barnet fyllt ett år
- ☐ Nej
- ☐ Vet inte eller minns inte
- ☐ Jag har inte väntat barn med min senaste före detta make eller sambo

65. a) Om du har barn, har något av barnen sett eller hört din före detta make eller sambo vara våldsam mot dig?

- ☐ Ja
- ☐ Nej
- ☐ Vet inte eller minns inte
- ☐ Jag har inga barn

b) Om du har barn, har något av barnen blivit utsatt för fysiskt våld av din före detta make eller sambo?

- ☐ Ja
- ☐ Nej
- ☐ Vet inte eller minns inte
- ☐ Jag har inga barn

c) Om du har barn, har något av barnen blivit utsatt för sexuella övergrepp av din före detta make eller sambo?

- ☐ Ja
- ☐ Nej
- ☐ Vet inte eller minns inte
- ☐ Jag har inga barn

Senaste våldsamma före detta make eller sambo

66. Har du varit utsatt för hot, fysiskt våld eller sexuella övergrepp från din före detta make eller sambo i samband med umgänge med gemensamma barn efter att ni har flyttat isär?

- ☐ Vi har inga gemensamma barn
- ☐ Ja
- ☐ Nej
- ☐ Vet inte eller minns inte

67. Har något av det hot, det fysiska våld eller de sexuella övergrepp din före detta make eller sambo utsatte dig för blivit *anmält till polisen*?

- ☐ Ja,
- ☐ Nej
- ☐ Vet inte eller minns inte

68. a) Har du varit utsatt för hot, fysiskt våld eller sexuella övergrepp från din före detta make eller sambo under corona-pandemin?

- ☐ Ja
- ☐ Nej
- ☐ Vet inte eller minns inte
- ☐ Inte relevant

b) Om ja, har det förändrats under corona-pandemin?

- ☐ Ja, det har blivit värre
- ☐ Ja, det har blivit bättre
- ☐ Nej, det har inte förändrats
- ☐ Vet inte eller minns inte

c) Om det har förändrats, berätta på vilket sätt:

Före din 15-årsdag

Nu kommer frågor om erfarenheter av hot, fysiskt våld och sexuella övergrepp före din 15-årsdag.

DESSA FRÅGOR ÄR ALLTSÅ OM HÄNDELSER **FÖRE** DIN 15-ÅRS DAG

69. Var du med om hot eller fysiskt våld innan du fylldes 15 år av någon eller några?			
	Ja	Nej	Vet inte
a. Pappa eller bonuspappa	☐	☐	☐
b. Bror, farbror eller annan manlig släkting	☐	☐	☐
c. Mamma eller bonusmamma	☐	☐	☐
d. Syster, faster eller annan kvinnlig släkting	☐	☐	☐
e. En vuxen man, till exempel vän till familjen, lärare, granne, okänd	☐	☐	☐
f. En vuxen kvinna, till exempel vän till familjen, lärare, granne, okänd	☐	☐	☐
g. En kille i din ålder, till exempel klasskamrat, granne, okänd	☐	☐	☐
h. En tjej i din ålder, till exempel klasskamrat, granne, okänd	☐	☐	☐
70. Hände det innan du fylldes 15 år att en kille i din ålder...			
	Ja	Nej	Vet inte
a. kommenterat din kropp eller ditt privatliv eller sex på ett sätt som du tycker varit obehagligt?	☐	☐	☐
b. tog i dig på ett sexuellt sätt mot din vilja, till exempel tafsade, tog tag i, höll fast, kysste eller kramade?	☐	☐	☐
c. fick dig att delta i en sexuell aktivitet fast du visade att du inte ville?	☐	☐	☐
71. Hände det innan du fylldes 15 år att en vuxen man...			
	Ja	Nej	Vet inte
a. kommenterat din kropp eller ditt privatliv eller sex på ett sätt som du tycker varit obehagligt?	☐	☐	☐
b. tog i dig på ett sexuellt sätt mot din vilja, till exempel tafsade, ta tag i, höll fast, kysste eller kramade?	☐	☐	☐
c. fick dig att delta i en sexuell aktivitet?	☐	☐	☐

Hur har dina erfarenheter påverkat dig?

Till sist några frågor om alla hot, allt fysiskt våld och alla sexuella övergrepp som vi har frågat om i enkäten.

Du som inte har några erfarenheter av hot, fysiskt våld eller sexuella övergrepp, fortsatt till fråga 78.

72. Tycker du att dina erfarenheter av hot, fysiskt våld eller sexuella övergrepp har orsakat något av detta?

Du kan kryssa i flera alternativ

- ☐ Rädsla
- ☐ Skam eller skuld
- ☐ Vrede eller hat
- ☐ Trötthet eller ingen lust att göra saker
- ☐ Dålig självkänsla
- ☐ Depression eller nedstämdhet
- ☐ Tankar om att skada dig själv
- ☐ Försök att skada dig själv
- ☐ Något annat
- ☐ Inget av detta

73. Tycker du att dina erfarenheter av hot, fysiskt våld eller sexuella övergrepp har gett dig någon eller några av dessa svårigheter?

Du kan kryssa i flera alternativ

- ☐ Sömnsvårigheter eller mardrömmar
- ☐ Svårt att koncentrera dig
- ☐ Svårigheter i förhållande till andra människor
- ☐ Svårigheter i förhållande till män
- ☐ Svårigheter i arbete eller studier
- ☐ Det har gjort svårigheter som du haft tidigare större
- ☐ Andra problem
- ☐ Inget av detta

74. Har dina erfarenheter av hot, fysiskt våld eller sexuella övergrepp gjort att du behövt göra något av detta?

Du kan kryssa i flera alternativ

- ☐ Ta bort uppgifter om dig själv på internet
- ☐ Byta telefonnummer
- ☐ Byta lås
- ☐ Byta namn
- ☐ Undvika vissa platser eller områden
- ☐ Undvika vissa personer
- ☐ Flytta
- ☐ Byta arbete eller arbetsuppgifter eller byta arbetstider
- ☐ Byta barnomsorg eller skola för dina barn
- ☐ Något annat
- ☐ Inget av detta

Hur har dina erfarenheter påverkat dig?

75. Har något av de hot, det fysiska våld eller de sexuella övergrepp som du varit med om blivit anmält till polisen?

- ☐ Ja, senaste gången jag var med om hot, våld eller sexuella övergrepp
- ☐ Ja, tidigare, men inte den senaste gången jag var med om hot, våld eller sexuella övergrepp
- ☐ Ja, både senaste gången och tidigare
- ☐ Nej

76. Har du sökt stöd eller hjälp på något av dessa ställen efter att du varit med om hot, fysiskt våld eller sexuella övergrepp?

Du kan kryssa i flera alternativ

- ☐ Polisen
- ☐ Kvinnojour eller tjejjour
- ☐ Annat skyddat boende
- ☐ Brottsofferjour
- ☐ Socialjour eller socialsekreterare
- ☐ Familjerådgivning
- ☐ Advokat
- ☐ Psykiatri
- ☐ Annan sjukvård
- ☐ Annat ställe
- ☐ Inget av detta

77. Har du sökt stöd eller hjälp hos någon annan?

Du kan kryssa i flera alternativ

- ☐ Familjemedlem, släkt eller närstående
- ☐ Vän
- ☐ Arbetskamrat, studiekamrat eller kollega
- ☐ Chef, handledare, lärare eller tränare
- ☐ Kurator eller psykolog
- ☐ Ungdomsledare, präst, imam eller liknande
- ☐ Granne, bekant eller annan person du känner lite
- ☐ Någon annan
- ☐ Inget av detta

78. Till slut vill vi fråga dig om du har några råd som du skulle vilja ge en kvinna som blir utsatt för våld?

Tack för att du svarade på enkäten!

Vi uppskattar mycket att du är med i vår undersökning.

Tack för din medverkan!

I studien Kvinnors trygghet – Ett jämställt samhälle fyllt av våld har cirka 7 000 kvinnor i åldern 18–86 år besvarat en enkät med omfattande frågor om erfarenheter av våld från män, idag och tidigare i livet. Resultaten visar att dessa erfarenheter är utbredda, inte minst det sexuella våldet sticker ut. Unga kvinnor har en särskilt hög rapportering.

Studien är bekostad av Roks på medel från Socialstyrelsen, tilldelande under pandemin, och genomförd av forskare vid Örebro universitet. Roks jourer har mött kvinnors och tjejers våldsutsatthet i mer än 40 år. I den här studien har forskare samlat och analyserat data kring våldet utifrån kvinnors egna svar. Studien belyser våldets omfång och karaktär och den bidrar med viktig kunskap till arbetet för att stoppa mäns våld mot kvinnor.